

NORSK KATOLSK BISPERÅD
LITURGIKOMMISJONEN

**HØRINGSdokumenter
TIL NY NORSK UTGAVE AV
«*MISSALE ROMANUM*»**

Dokument 3.1

**FORSLAG TIL FULLSTENDIG TEKST TIL
DE INNLEDENDE DOKUMENTER
TIL *MISSALE ROMANUM***

(dekreter, apostolisk konstitusjon, «Generell
orientering om Missale Romanum»,
to kirkeårsdokumenter)

MISSALE ROMANUM

NYUTFORMET IFØLGE DEKRET FRA
DET HØYHELLIGE ØKUMENISKE ANNET VATIKANKONSIL
PROMULGERT MED PAVE PAUL VI's AUTORITET
REVIDERT UNDER PAVE JOHANNES PAUL II

Approbert av Den nordiske bispekonferanse ... [dato], bekreftet av Gudstjeneste- og sakramentsdikasteriet ... [dato]

Concordat cum originali.
[Loco et die, subscriptio
a praeside commissionis liturgicae conferentiae Episcoporum]

Imprimatur.
[Loco et die, subscriptio
a praeside conferentiae Episcoporum]

© Den nordiske bispekonferanse [årstall]

St. Olav forlag [årstall]

ISBN 978-??-??-????-???-3

Satt med [...]
Trykket på [...]

[Decretum confirmationis et recognitionis
Dicasterii de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum]

[Decretum editionis præsidis Conferentiæ Episcopalis Scandiæ]

[Decretum approbationis Conferentiæ Episcopalis Scandiæ]

DEN HELLIGE GUDSTJENESTEKONGREGASJON

Prot. nr. 166/70

DEKRET

Ved den apostoliske konstitusjon *Missale Romanum*, gitt av pave PAUL VI 3. april 1969, ble ritualet, *Ordo*, for eukaristifeiringen fastsatt og de tilhørende tekster til *Missale Romanum* ble approbert.

Denne nye utgave av *Missale Romanum* var utarbeidet i samsvar med det som er bestemt ved dekretene fra Det annet vatikankonsil. Etter mandat fra nevnte pave promulgerer denne hellige Gudstjenestekongregasjon utgaven og erklærer den for *typicus*-utgave.

Hva angår bruken av det nye *Missale Romanum*, tillates det at den latinske utgave kan tas i bruk straks den ser dagens lys. Det kan foretas hensiktsmessige tillempninger med henblikk på dagene for helgenfeiringer inntil en nyutformet kalender definitivt er innført. Det overdras til bispekonferansene å sørge for å klargjøre morsmålsutgaver. De fastsetter også når disse utgaver skal begynne å gjelde, etter at de rettelig er blitt bekreftet av Den apostoliske stol.

Idet intet som helst motstridende på noen måte står i veien for dette.

Den hellige gudstjenestekongregasjon, 26. mars 1970, skjærtorsdag.

BENNO Kard. GUT
Prefekt

A. BUGNINI
Sekretær

DEN HELLIGE GUDSTJENESTEKONGREGASJON

Prot. nr. 1970/74

ANNEN *TYPICUS*-UTGAVE

Da Missale Romanum må trykkes på nytt, er det blitt inntatt noen endringer og tilføyelser, for at denne nye utgave skal stemme overens med de dokumenter som er blitt offentliggjort etter første utgave fra 1970.

I den generelle orientering, *Institutio generalis*, hvis nummerinndeling ikke er blitt forandret, finnes en beskrivelse av akolyttens og lektorens oppdrag under de nummer som tidligere angikk subdiakonen (nr. 142-152).

En annen viktig forandring finnes i den del av missalet som inneholder ritualmesser og messer for forskjellige behov. Enkelte messetekster er blitt komplettert ved at inngangs- og kommuniionsantifoner er blitt angitt. Det er også tilføyd tekster for ritualmessene for kirke- og alterinnvielse, foruten for forsoningsmesse og – under votivmessene – for den salige Jomfru Maria, Kirkens mor, og for Marias hellige navn. De to sistnevnte messer er tatt med fordi mange har ønsket det.

Det er gjort enkelte forandringer av mindre betydning i overskrifter og rubrikker, for at disse skal svare bedre til de ord og uttrykk som forekommer i de nye liturgiske bøker.

Pave PAUL VI har med sin autoritet approbert denne annen utgave av Missale Romanum, og Den hellige gudstjenestekongregasjonen sender nå ut utgaven og erklærer den for *typicus*-utgave å være.

Det vil tilligge bispekonferansene å sørge for å innta i de utgaver som klargjøres på morsmålet, de endringer som finnes i denne annen utgave av Missale Romanum.

Idet intet som helst motstridende på noen måte står i veien for dette.

Den hellige gudstjenestekongregasjon, 27. mars 1975, skjærtorsdag i det hellige år 1975.

JAMES ROBERT Kard. KNOX

Prefekt

✠ A. BUGNINI

Titularerkebiskop av Diocletiana

Sekretær

GUDSTJENESTE- OG SAKRAMENTSKONGREGASJONEN

Prot. nr. 143/00/L

DEKRET TREDJE *TYPICUS*-UTGAVE

Ved begynnelsen av det tredje millennium fra Herrens inkarnasjon synes det riktig å lage en ny utgave av *Missale Romanum* som tar opp i seg nyere dokumenter fra Den apostoliske stol og særlig den nye kanoniske lovbok, og som tar hensyn til forskjellige forandringer og påkrevde tilføyelser.

Hva angår den generelle orientering om *Missale Romanum*, *Institutio Generalis Missalis Romani*, er det som sagt inntatt noen endringer, og det er etablert samsvar med forskriftene i de andre liturgiske bøker, foruten at det er gjort endringer som anbefales ut fra den pastorale erfaring. De tilfeller som er antatt med mulighet til å dele ut den hellige kommunion under begge skikkelser, er klarere fremstilt; et helt nyformulert kapittel IX er føyd til, hvor det gis en oversikt over veiene for på vanlig måte å bringe de pastorale behov i harmoni med *Missale Romanum*.

Andre messeformularer er føyd til for feiringer som nylig er inntatt i Den romerske generalkalender. Utgaven er beriket med nye formularer for fellesmessene for den salige Jomfru Maria, for å fremme dyrkelsen av nevnte Guds Mor. Det samme gjelder i andre fellesmesser, i messene for forskjellige behov eller for forskjellige anliggender. Så er ordningen av bønnene i messene for avdøde og annet tilsvarende forandret for at de tilhørende tekster skal blir fulgt nøyaktig. I messene for fastetiden er det – i pakt med gammel liturgisk skikk – for hver enkelt dag lagt inn en bønn over folket.

I et appendiks til *Ordo Missæ*, «Messens ordning», er det også kommet inn en eukaristisk bønn for forsoning foruten en særskilt eukaristisk bønn som kan anvendes ved ulike behov.

Pave JOHANNES PAUL II har med sin autoritet 10. april 2000 approbert denne tredje utgave av *Missale Romanum*, og Gudstjeneste- og sakramentskongregasjonen utgir den nå og erklærer den for *typicus*-utgave.

Bispekonferansene må innen en passende tid sørge for at det ut fra foreliggende tredje *typicus*-utgave med troskap og på det nøyaktigste lages nye morsmålsversjoner av

Missale Romanum, idet man – tro mot den originale latinske tekst – foretar nøyaktige forandringer i de forutgående versjoner som til nå har vært i bruk. Disse blir å overprøve av Den apostoliske stol i samsvar med det som er bestemt i gjeldende rett. Videre kan denne tredje latinske *typicus*-utgave av Missale Romanum anvendes ved feiringen av den hellige Eukaristi like fra den dag den offentliggjøres, men den begynner å gjelde på festen for Kristi legeme og blod i år 2000.

Idet intet som helst motstridende på noen måte står i veien for dette.

Gudstjeneste- og sakramentskongregasjonen, 20. april 2000, skjærtorsdag i det store jubelår 2000.

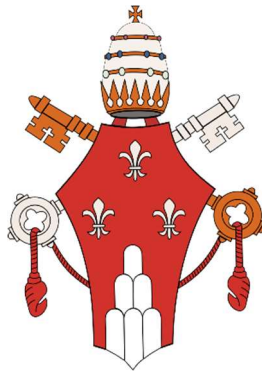
GEORGE A. Kard. MEDINA ESTÉVEZ

Prefekt

✠ FRANCESCO PIO TAMBURRINO

Erkebiskop, sekretær

DEN APOSTOLISKE KONSTITUSJON
«MISSALE ROMANUM»

DEN APOSTOLISKE KONSTITUSJON «MISSALE ROMANUM»

MISSALE ROMANUM
NYUTFORMET IFØLGE DEKRET FRA DET ØKUMENISKE
ANNET VATIKANKONSIL PROMULGERES

PAUL BISKOP

GUDS TJENERES TJENER
TIL EVIG ERINDRING

Ifølge et dekret fra Tridentinerkonsilet ble Missale Romanum i år 1570 promulgert av Vår forgjenger den hellige Pius V.¹ Ingen vil unnlate å regne dette missale som et av de mange og gode frukter som den nevnte høyhellige synode bragte til hele Kristi Kirke. Gjennom fire århundrer har ikke bare prester av den latinske ritus hatt dette missale som norm når de feiret det eukaristiske offer, men Evangeliets budbærere har også ført det med seg til nesten alle jordens land. Dessuten har talløse hellige menn og kvinner i rikt mål nærret sin kjærlighet til Gud ved å hente lesninger fra Den hellige skrift og bønner fra denne bok hvis tekster for størstedelen var blitt ordnet og fastlagt av den hellige Gregor den store.

I lengre tid har det kristne folk vist en stadig voksende interesse for studiet av den hellige liturgi. En slik utvikling må – ut fra Vår forgjenger den ærverdige Pius XII's oppfatning – tolkes som tegn på Guds forsyn og godhet mot vår tids mennesker og på Den Hellige Ånds frelsende virke i Kirken.² Denne liturgiske bevegelse gjorde det klart at tekstene i Missale Romanum trengte revisjon og tilføyelser. Vår sist omtalte forgjenger begynte dette arbeide ved å nyutforme påskevigilien og den stille ukes

¹ Den apostoliske konstitusjon *Quo primum*, gitt 14. juli 1570.

² Jf. PIUS XII, *tale holdt til dem som deltok i Assisi ved den første verdenskonferanse om pastoralliturgi*, 22. september 1956: A.A.S. 48 (1956) s. 712.

liturgi.³ Dermed tok han det første skritt for å tillempe Missale Romanum til vår tids ånd og tanker.

Med konstitusjonen som begynner med ordene *Sacrosanctum Concilium*, la Det økumeniske annet vatikankonsil grunnlaget for en generell fornyelse av Missale Romanum. Samtidig bestemte det at *tekster og riter skal ordnes på en slik måte at det hellige de betegner, blir klarere uttrykt*;⁴ deretter at *Messens ordning (Ordo Missæ) skal revideres slik at de enkelte delers betydning og innbyrdes sammenheng kommer tydeligere frem, og de troendes hengivne og aktive deltagelse blir gjort lettere*.⁵ Så, for å *dekke et mer rikholdig bord med Guds ord for de troende, skal de bibelske skatter åpnes i større monn*;⁶ og til sist at *en ny ritus for koncelebrasjon skal utarbeides og innføres i Pontificale Romanum og Missale Romanum*.⁷

Ingen må imidlertid tro at en slik fornyelse av Missale Romanum er blitt innført ved en improvisasjon. De fremskritt som de siste fire århundrer har vist i liturgisk fagkunnskap, har utvilsomt banet veien for denne fornyelsen. For etter at Tridentinerkonsilet var blitt avholdt, var det til ikke liten hjelp ved revisjonen av Missale Romanum at man kunne studere og granske *gamle manuskripter i Vatikanbiblioteket, og andre skrifter som ble skaffet til veie fra mange hold*, slik det ble bekreftet i den apostoliske konstitusjon *Quo primum*, gitt av Vår forgjenger den hellige Pius V. Slik har det utvilsomt også vært i senere tid: På den ene side er de eldste liturgiske kilder blitt gjenoppdaget og utgitt, på den annen side er Østkirkens liturgiske tekster blitt grundigere studert. Derfor ønsket mange at en slik rikdom av troslære og fromhet ikke skulle bli liggende i arkivenes mørke, men tvert om bringes frem i dagen for å tjene til opplysning og næring for de kristnes sinn og tanker.

Vi vil nå gi en orientering, om enn bare i sine hovedtrekk, om den nye utgaven av Missale Romanum. I første omgang vil Vi gjøre oppmerksom på at *den generelle orientering* (Institutio Generalis) skal tjene som innledning til boken. Der fremsettes det nye bestemmelser for feiring av det eukaristiske offer, både når det gjelder utførelsen av ritene og de oppgaver som påligger hver enkelt tilstedeværende eller deltager, så vel som med hensyn til utstyr og valg av steder som er nødvendige for å forrette den hellige handling.

Det viktigste ved nyutformingen er det som angår det som kalles Den eukaristiske bønn. Selv om første del av denne bønne, det vil si prefasjonen, i den romerske ritus har opptatt i seg forskjellige formularer gjennom århundrenes gang, fikk derimot annen del, som kalles messens «kanon» (*Canon Actionis*) sin uforanderlige form i løpet av 300- og 400-tallet. De orientalske liturgier derimot fikk en viss variasjon i selve anaforaene. På dette punkt er det nå blitt slik at Den eukaristiske bønn har fått et rikt antall prefasjoner, som enten er hentet fra Den romerske kirkes eldre tradisjon

³ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, dekretet *Dominicæ Resurrectionis*, 9. februar 1951: A.A.S. 43 (1951) s. 128ff.; generaldekretet *Maxima redemptionis nostræ mysteria*, 16. november 1955: A.A.S. 47 (1955) s. 838ff.

⁴ ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 21.

⁵ Jf. *ibid.*, nr. 50.

⁶ Jf. *ibid.*, nr. 51.

⁷ Jf. *ibid.*, nr. 58.

eller først nå er blitt utformet. I disse prefasjonene trer spesielle aspekter av frelsens mysterium tydeligere frem, og takksigelsens flere motiver med rikere innhold. Videre har Vi fastsatt at tre nye «kanoner» skal føyes til Den eukaristiske bønn. Dels av pastorale hensyn, dels for at koncelebrasjonen skal gå lettere, har Vi imidlertid befalt at Herrens ord skal ha en og samme formulering i hver «kanon». Det er Vår vilje at disse ord i alle de eukaristiske bønner skal lyde slik: over brødet: *Accipite et manducate ex hoc omnes: Hoc est enim Corpus meum, quod pro vobis tradetur;* og over kalken: *Accipite et bibite ex eo omnes: Hic est enim calix Sanguinis mei novi et æterni testamenti, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationem.** Ordene Troens mysterium hører ikke med til de ord Herren Kristus uttalte, men presten sier dem som innledning til de troendes akklamasjon.

Hva angår Messens ordning, *er ritene i sin substans blitt bevart, men forenklet.*⁸ Man har fjernet dubletter og *mindre heldige tilføyelser som i tidens løp var kommet inn,*⁹ særlig for frembærelsen av brødet og vinen og for ritene ved brødsbrytelsen og ved kommunionen.

*Visse andre elementer som over tid har tatt skade, gjenopprettes i samsvar med de hellige kirkefedres opprinnelige norm.*¹⁰ Dette gjelder homilien,¹¹ den universelle forbønn – det vil si de troendes forbønn –,¹² og botsritusen – det vil si forsoningen med Gud og nesten – som holdes ved messens begynnelse og som har fått tilbake den betydning den bør ha.

Det annet vatikankonsil foreskrev også at *den vesentligste del av Den hellige skrift skal bli lest for folket i løpet av et bestemt antall år.*¹³ I samsvar med denne forordning er nå hele samlingen av søndagslesninger fordelt og ordnet i rekkefølge over et tidsrom på tre år. Dertil tilføyes det på alle dager med festkarakter foran lesningen av epistelen og Evangeliet en annen lesning fra Det gamle testamentet eller – i påsketiden – fra Apostlenes gjerninger. I kraft av denne plan kommer frelseshistoriens utvikling tydeligere til syne gjennom bruken av Guds eget åpenbarte ord. Dette rike forråd av lesninger som på dager med festkarakter gir de troende kjennskap til den viktigste del av Den hellige skrift, blir komplettert ved åpningen mot de øvrige deler av de hellige skrifter, som leses på andre dager.

Alt dette er ordnet slik for at det blant de kristustroende mer og mer skal vekke den sult etter Guds ord¹⁴ som under Den Hellige Ånds ledelse synes å drive den nye pakts

* Pave Frans har ved reskript ... fastsatt at disse ord på norsk skal lyde: «*Ta og ét alle av det, for dette er mitt legeme som skal gis for dere; ... Ta og drikk alle av den, for dette er mitt blods kalk, den nye og evige pakts blod som skal utøses for dere og for de mange til syndenes forlatelse. – Gjør dette til minne om meg.*»

⁸ Jf. *ibid.*, nr. 50.

⁹ Jf. *ibid.*, nr. 50.

¹⁰ Jf. *ibid.*, nr. 50.

¹¹ Jf. *ibid.*, nr. 52.

¹² Jf. *ibid.*, nr. 53.

¹³ Jf. *ibid.*, nr. 51.

¹⁴ Jf. *Amos* 8,11.

folk frem mot Kirkens fullkomne enhet. Vi stoler på at prestene og de troende ved hjelp av disse nye ordninger vil forberede seg bedre til Herrens måltid og meditere dypere over Den hellige skrift for å nære seg av Herrens ord. Slik vil Det annet vatikankonsils ønsker bli oppfylt: Det guddommelige ord vil bli en evig kilde til åndelig liv for alle, det viktigste element i fremstillingen og overleveringen av den kristne troslære, og kort sagt kjernen i all teologisk opplæring.

Ved denne nyutforming av Missale Romanum er ikke bare de tre hittil omtalte deler blitt forandret: Den eukaristiske bønn (*Præcatio eucharistica*), Messens ordning (*Ordo Missæ*) og lesningsordningen (*Ordo lectionum*). Også de øvrige deler er blitt gransket og betydelig endret: kirkeåret (*Temporale*), helgenåret (*Sanctorale*), fellesmessene for helgener (*Commune Sanctorum*), ritualmessene (*Missæ rituales*) og de såkalte votivmesser (*Missæ votivæ*). Her er oppmerksomheten særlig rettet mot bønnene (*orationes*) som ikke bare er blitt forøkt i tall for at nye bønner skal svare til vår tids behov, men Kirkens eldste bønner er også blitt utformet i troskap mot de gamle tekster. Som følge av dette har de enkelte hverdager i de liturgiske hovedtider – nemlig advent, jul, fastetid og påsketid – fått sin egen tilhørende kirkebønn.

For øvrig forblir tekstene i Graduale Romanum uforandret, men det blir lettere å følge med i tekstene, dels fordi man har gjeninnført responsoriesalmen – som ofte omtales av den hellige Augustin og den hellige Leo den store – og dels fordi man har nyutformet inngangs- og kommuniionsantifonene til bruk i de leste messer om ønskelig.

Til slutt ønsker Vi ut fra nærværende redegjørelse for det nye Missale Romanum nå å samle det hele i en konklusjon. Da Vår forgjenger den hellige Pius V promulgerte den første utgave av Missale Romanum, presenterte han dette verk for det kristne folk som et redskap for å oppnå liturgisk enhet og som et uttrykk for genuin og from gudsyndyrkelse i Kirken. Vi gjør ikke noe annet. Selv om Vi som foreskrevet av Det annet vatikankonsil har opptatt *et legitimt mangfold og tilpasninger*¹⁵ i det nye missale, håper Vi likevel at dette vil bli mottatt av de kristustroende som nettopp et middel til å bevitne og bekrefte den innbyrdes enhet. For ved hjelp av denne variasjonsrikdom kan alle mennesker la én og samme bønn, bedt på mange forskjellige språk, stige opp mer edel enn noen røkelsesduft til vår himmelske Far, ved vår yppersteprest Jesus Kristus, i Den Hellige Ånd.

Det Vi har foreskrevet i denne Vår konstitusjon, skal begynne å gjelde 30. november inneværende år, det vil si fra første søndag i advent.

Vi vil at disse Våre statutter og forskrifter nå og i fremtiden skal stå fast og være og forbli virksomme, idet – for så vidt som situasjonen skulle gjøre det aktuelt – ingen apostoliske konstitusjoner og forordninger utgitt av Våre forgjengere eller øvrige forskrifter står i veien for dette, heller ikke om de måtte kvalifisere til særskilt nevning og opphevelse.

¹⁵ ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 38-40.

Gitt i Roma, ved Sankt Peter, 3. april 1969, skjærtorsdag, i det sjette år av Vårt pontifikat.

PAUL PP. VI

**GENERELL ORIENTERING
OM MISSALE ROMANUM**

INNLEDNING

1. Da Kristus Herren sammen med disiplene skulle feire det påskemåltid hvor han innstiftet sitt legemes og blods offer, bød han at et stort rom ovenpå skulle gjøres i stand (*Luk 22,12*). Kirken har alltid ment at denne befaling også var rettet til seg og har derfor gitt bestemmelser om de ting som angår feiringen av den hellige Eukaristi. Det gjelder slike spørsmål som menneskenes åndelige forberedelse, innredning av kirkerommet, fastsettelse av riter og tekster. I våre dager er det blitt foreskrevet nye bestemmelser på grunnlag av Det økumeniske annet vatikankonsils beslutninger, og vi har fått et nytt missale som kirken av Den romerske ritus (*Ecclesia Ritus romani*) heretter skal bruke ved feiringen av messen. Også disse vedtak og dokumenter er igjen bevis på Kirkens møysommelige innsats, på hennes tro og hennes uforandrede kjærlighet til Eukaristiens store mysterium. De vitner om Kirkens uavbrutte og sammenhengende tradisjon, selv om enkelte nye ting er blitt innført.

Vitnesbyrd om uforandret tro

2. Tridentinerkonsilet var i pakt med hele Kirkens tradisjon da det høytidelig erklærte at messen etter sin natur er et offer.¹ Det annet vatikankonsil gjentok denne erklæring ved å uttale følgende betegnende ord: «Ved det siste måltid innstiftet vår Frelser det eukaristiske offer med sitt legeme og blod. Det var for å føre videre korsofferet ned gjennom tidene inntil hans komme, men også for å betro Kirken, sin elskede brud, det synlige minne om hans død og oppstandelse».²

Den lære som konsilet her formulerer, kommer uavlatelig til uttrykk i messens tekster. Enn videre heter det alt i et gammelt sakramentarium, vanligvis kalt Leonianum, kort og konsist: «Så ofte som minnet om dette offer feires, blir vår gjenløsning fullbyrdet».³ Denne lære kommer nøyaktig og utførlig til uttrykk i de eukaristiske bønner. Når presten under disse bønner fremsier anamnesen, henvender han seg også i hele folkets navn til Gud, takker ham og bærer frem det levende og hellige offer som både er Kirkens offergave og det offerlam som etter Guds vilje ble til vår soning.⁴ Presten ber om at Kristi legeme og blod må være et velbehagelig offer for Faderen og til frelse for hele verden.⁵

Slik har Kirken i det nye missalet en bønnens lov (*lex orandi*) som svarer til den uforanderlige troens lov (*lex credendi*) den som lærer oss at korsofferet og dets sakramentale fornyelse i messen er ett og samme offer, bortsett fra at måtene å ofre på er forskjellige. Det er dette offer som Herren Kristus innstiftet ved det siste måltid og

¹ TRIDENTINERKONSILET, Sessio XXII, 17. september 1562: Denz.-Schönm. 1738-1759.

² ANNET VTIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 47; jf. den dogmatiske konstitusjon om Kirken, *Lumen gentium*, nr. 3, 28; dekretet om prestenes liv og tjeneste, *Presbyterorum ordinis*, nr. 2, 4, 5.

³ Aftenmessen skjærtorsdag, bønn over offergavene. Jf. *Sacramentarium Veronense*, utg. L.C. Mohlberg, nr. 93.

⁴ Jf. Eukaristisk bønn III.

⁵ Jf. Eukaristisk bønn IV.

bød apostlene gjøre til minne om ham. Videre lærer vi at messen samtidig er et lovoffer, et takkoffer, et offer for å vinne nåde og et sonoffer.

3. Det underfulle mysterium at Herren virkelig er til stede i brødets og vinens skikkelser, er blitt bekreftet også av Det annet vatikankonsil⁶ og av andre instanser for Kirkens læremyndighet.⁷ Bekreftelsen er blitt gjort med samme mening og formulering som på Tridentinerkonsilet da det ble fremholdt at dette mysterium måtte godtas som forpliktende for troen.⁸ Under feiringen av messen forkynnes dette mysterium ikke bare ved konsekrasjonsordene, som gjør Kristus nærværende gjennom forvandlingen (*transsubstantiatio*), men også ved den stemning, ærefrykt og tilbedelse som kommer til uttrykk under Den eukaristiske liturgi. Av samme grunn oppfordres det kristne folk til å ære alterets sakrament med en særlig tilbedelse skjærtorsdag og på festen for Kristi legeme og blod.

4. Det ministerielle prestedømme (*sacerdotium ministeriale*) tilligger den ordinerte biskop og prest, som i Kristi person frembærer offeret og presiderer under det hellige folks gudstjensteforsamling. Prestedømmets karakter fremgår klart både av ritusens form, av prestens fremtredende plass og av hans oppdrag. Grunnlaget for og hensikten med denne tjeneste omtales og forklares tydelig i oljevigselsmessens prefasjon skjærtorsdag, som er den dag da vi minnes innstiftelsen av prestedømmet. I denne prefasjon uttrykkes det som skjer når den prestelige myndighet (*potestas sacerdotalis*) meddeles ved håndspåleggelse. Denne myndighet, som det redegjøres for ved at hver enkelt oppgave blir nevnt, er en fortsettelse av Kristi myndighet, han som er den nye pakts yppersteprest.

5. Det ministerielle prestedømmets egenart belyser også noe annet av stor betydning, nemlig de troendes kongelige prestedømme (*regale sacerdotium fidelium*). De troendes åndelige offer kommer til fullbyrdelse i kraft av biskopens og prestens tjeneste og i forening med Kristi offer, han som er den eneste mellommann.⁹ Feiringen av Eukaristien er nemlig hele Kirkens handling, der hver enkelt deltager alene og fullt ut skal utføre det som tilkommer ham, alt etter hans plass i Guds folk. Av dette følger at det må rettes større oppmerksomhet mot enkelte av messens handlinger som i århundrenes løp til tider har vært gjenstand for mindre interesse. Dette folk er Guds folk, ervervet ved Kristi blod, samlet av Herren og næret med hans ord, et folk som er

⁶ ANNET VTIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 7, 47; dekretet om prestenes liv og tjeneste, *Presbyterorum ordinis*, nr. 5, 18.

⁷ Jf. PIUS XII, encyklikaen *Humani generis*, 12. august 1950: A.A.S. 42 (1950) s. 570-571; PAUL VI, encyklikaen *Mysterium Fidei*, 3. september 1965: A.A.S. 57 (1965) s. 762-769; *Høytidelig trosbekjennelse*, 30. juni 1968, nr. 24-26: A.A.S. 60 (1968) s. 442-443 [Norsk oversettelse: *Pave Paul VIs Trosbekjennelse*, Kirkens Røst, 1968]; RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 3 f, 9: A.A.S. 59 (1967) s. 543, 547.

⁸ Jf. TRIDENTINERKONSILET, Sessio XIII, 11. oktober 1551: Denz.-Schönm. 1635-1661.

⁹ Jf. ANNET VTIKANKONSIL, dekretet om prestenes liv og tjeneste, *Presbyterorum ordinis*, nr. 2.

kalt til å legge hele menneskeslektens bønner frem for Gud. Det er et folk som i Kristus takker for frelsens mysterium ved å frembære hans offer, et folk som forenes ved å motta Kristi legeme og blod i kommunionen. Selv om dette folk er hellig i sin opprinnelse, vokser det allikevel stadig i hellighet ved den bevisste, aktive og fruktbare deltagelse i det eukaristiske mysterium.¹⁰

Tradisjonen erklæres for ubrutt

6. Da Det annet vatikankonsil kunngjorde de regler som skulle følges ved revisjonen av Messens ordning, foreskrev det blant annet også at noen riter skulle gjeninnføres «i samsvar med de hellige kirkefedres opprinnelige norm».¹¹ Konsilet brukte her de samme ord som den hellige Pius V hadde benyttet i sin apostoliske konstitusjon «Quo primum» da han i 1570 promulgerte Missale Tridentinum. På grunn av denne overensstemmelse i ordvalg kan man lett oppdage hvorledes begge disse romerske missaler omfatter en jevn og ensartet tradisjon til tross for fire hundre års mellomrom. Hvis man studerer denne tradisjons enkelte elementer, innser man også hvor utmerket og vellykket det siste missalet bringer det tidligere til fullendelse.

7. Den hellige Pius V ble pave i særdeles vanskelige tider da den katolske tro var truet i spørsmål vedrørende messens offerkarakter, det ministerielle prestedømme og Kristi virkelige og vedvarende nærvær i de eukaristiske skikkelser. Derfor var det ham i første rekke maktpåliggende å bevare den nærmest forutgående tradisjon, som med urette ble angrepet. Han gjorde bare et minimalt antall forandringer i de ærverdige riter. Missalet fra 1570 er i virkeligheten meget lite forskjellig fra det aller første trykte missalet fra 1474, som igjen er en trofast gjengivelse av missalet fra pave Innocens IIIs tid. Selv om det riktignok ble innført noen rettelser i teksten, gjorde håndskriftene i Vatikanbiblioteket det allikevel ikke mulig ved denne granskning av «gamle, ansette forfattere» å ta for seg annet enn middelalderens liturgiske kommentarer.

8. I vår tid derimot er «de hellige kirkefedres norm», som tekstkritikerne fulgte ved utgivelsen av Pius Vs missale, blitt supplert med talløse skrifter fra de lærdes hender. Etter at det såkalte Sacramentarium Gregorianum var blitt utgitt for første gang i året 1571, er de gamle romerske og ambrosianske sakramentarer blitt trykt flere ganger med tekstkritisk apparat, så vel som gamle spanske og franske liturgiske verk. De har brakt for dagen mange inntil da ukjente bønner av ikke ringe åndelig verdi.

Samtidig har man fått større kjennskap til tidligere århundrers tradisjoner fra tiden før Østens og Vestens riter antok faste former, fordi det er blitt oppdaget så mange liturgiske skrifter.

Dessuten har fremskritt i studiet av kirkefedrene ført til at det eukaristiske mysteriums teologi er blitt utdypet ved kirkefedrenes lære, disse oldkirkens store menn, som den

¹⁰ Jf. ANNET VTIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 11.

¹¹ *Ibidem*, nr. 50.

hellige Ireneus, den hellige Ambrosius, den hellige Kyrillos av Jerusalem og den hellige Johannes Krysostomos.

9. Av ovennevnte grunn krever «de hellige kirkefedres norm» ikke bare at alt det blir bevart som våre nærmeste forfedre har overlevert, men også at man innbefatter og tar hensyn til alle tidligere tider i Kirkens historie og til alt som uttrykker Kirkens ene tro i ulike kulturformer. Disse kan være meget forskjelligartede, alt ettersom det dreier seg om semittiske, greske eller latinske områder. Dette mer omfattende syn lar oss se hvordan Den Hellige Ånd inngir Guds folk en vidunderlig troskap, for å bevare det nedarvede uforanderlige trosinnhold på tross av at bønner og riter kan oppvise meget store forskjeller.

Tillempning til nye forhold

10. Alt mens det nye missale vitner om bønnens lov i Den romerske kirke og tar vare på den opprinnelige trosskatt (*depositum fidei*) som er blitt overlevert oss av de senere konsiler, utgjør det på den annen side et nybrottsverk av stor betydning innen den liturgiske tradisjon.

Da Det annet vatikankonsils fedre gjentok Tridentinerkonsilets dogmatiske erklæringer, talte de i en helt annen tidsalder. Derfor kunne de på det pastorale område komme med forslag og råd som var utenkelige fire århundrer tidligere.

11. Allerede Tridentinerkonsilet erkjente den store kateketiske betydning som feiringen av messen har. Imidlertid kunne det ikke trekke alle de konsekvenser som denne erkjennelse innebar for det praktiske liv. Det ble faktisk forlangt av mange den gang at det skulle være tillatt å benytte moderne språk under feiringen av det eukaristiske offer. Overfor et slikt krav betraktet konsilet det som sin plikt ut fra dattidens forhold på ny å innprente Kirkens tradisjonelle lære. Ifølge denne lære er det eukaristiske offer først og fremst Kristi egen handling, hvis særegne virkning derfor ikke avhenger av formen for de troendes deltagelse i offerhandlingen. Dette ble kunngjort i følgende bestemte, men samtidig forsiktige ordelag: «Selv om messen inneholder kunnskapsformidling for de troende, holder konsilfedrene det allikevel ikke for tjenlig at den vidt og bredt feires på moderne språk».¹² Videre erklærte Tridentinerkonsilet at man måtte fordømme dem som hevdet følgende meninger: «Den romerske kirkes ritus der kanon og konsekrasjonsordene uttales med dempet stemme, må fordømmes»; og: «Messen skal bare feires på moderne språk».¹³ Mens konsilet på den ene side forbød bruken av morsmålet i messen, oppfordret det ikke desto mindre sjelehyrdene (*pastor animarum*) til å gi en passende katekese på morsmålet: «For at Kristi får ikke skal sulte ... pålegger denne hellige synode Kirkens hyrder og alle sjelehyrder at de ofte i løpet av messen enten selv eller ved andres hjelp forklarer noe

¹² TRIDENTINERKONSILET, Sessio XXII, Doctr. de ss. Missæ sacrificio, kap. 8: Denz.-Schönm. 1749.

¹³ *Ibidem*, kan. 9: Denz.-Schönm. 1759.

av det som leses i messen, og belyser ett eller annet mysterium i dette hellige offer, særlig på søndager og festdager».¹⁴

12. Da Det annet vatikankonsil var samlet for å tilpasse Kirken til de krav som vår tid stiller den apostoliske gjerning overfor, undersøkte konsilet grundig den hellige liturgis kateketiske og pastorale karakter, slik også Tridentinerkonsilet hadde gjort.¹⁵ Selv om ingen katolikk benektet rettmessigheten og virkningen av den hellige ritus i dens latinske formulering, var man allikevel rede til å innrømme at «det ikke sjelden kan være til stor nytte for folket at morsmålet [*lingua vernacula*] blir anvendt». Deretter gav konsilet anledning til en slik anvendelse.¹⁶ Den varme mottagelse som denne beslutning møtte overalt, hadde til følge at det ble tillatt å bruke moderne språk i alle liturgiske feiringer som folket deltar i. Biskopene og Den apostoliske stol selv førte an i denne sak. Dette ble gjort for at det mysterium som feires, skulle bli bedre forstått.

13. Da bruken av morsmålet i liturgien bare er et redskap, om enn av stor betydning, ønsket Det annet vatikankonsil at den katekese som selve feiringen av mysteriet innebærer, skulle forklares tydeligere. Derfor minnet det om at noen av Tridentinerkonsilets forskrifter som ikke alle steder var blitt fulgt, skulle gjeninnføres; nemlig at det skulle holdes homilie på søn- og festdager,¹⁷ og at det var anledning til å komme med noen forklaringer innimellom de hellige riter.¹⁸

Konsilet oppmuntret til den «mer fullkomne deltagelse i messen som består i at de troende etter prestens kommunion mottar Herrens legeme i hostier som er konsekret under samme messe».¹⁹ Fremfor alt anbefalte Det annet vatikankonsil at enda et ønske som tridentinerfedrene hadde uttalt, skulle oppfylles: Nemlig en mer fullkommen deltagelse i den hellige Eukaristi ved «at de troende i alle messer hvor de er til stede, skulle motta kommunionen, ikke bare på åndelig måte, men også ved sakramental mottagelse av Eukaristien.»²⁰

14. Tilskyndet av den samme tenkemåte og det samme pastorale siktemål kunne Det annet vatikankonsil ut fra en ny situasjon tenke gjennom den tridentinske lære om kommunionen under begge skikkelser. Enn videre er det i dag ingen som drar i tvil læren om at kommunionen er en fullstendig kommunion også når Eukaristien mottas under brødets skikkelse alene. Derfor gav konsilet tillatelse til at kommunionen undertiden kan gis under begge skikkelser, nemlig når dette sakramentale tegns mer

¹⁴ *Ibidem*, kap. 8: Denz.-Schönm. 1749.

¹⁵ Jf. ANNET VTIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 33.

¹⁶ *Ibidem*, nr. 36.

¹⁷ *Ibidem*, nr. 52.

¹⁸ *Ibidem*, nr. 35, 3.

¹⁹ *Ibidem*, nr. 55.

²⁰ TRIDENTINERKONSILET, Sessio XXII, Doctr. de ss. Missæ sacrificio, kap. 6: Denz.-Schönm. 1747.

iøynefallende form gir større mulighet for en dypere forståelse av det mysterium de troende får del i.²¹

15. Kirken forblir tro mot sitt kall som sannhetens formidler nettopp ved å bevare det som er «gammelt» – det vil si tradisjonens skatt –, samtidig som den påtar seg den oppgave å ta det som er «nytt», opp til vurdering og bruke det med klokskap (jf. *Matt* 13,52).

Deler av det nye missale bringer Kirkens bønner mer i samklang med vår tids behov. Dette gjelder særlig ritualmessene og messene for forskjellige behov, der det overleverte og det nye bringes sammen på en gunstig måte. Derfor er en mengde uttrykk som er hentet fra Kirkens aller eldste tradisjon og kjent gjennom de mange utgaver av *Missale Romanum*, forblitt uforandret, mens flere andre tekster er blitt tilpasset vår tids behov og forhold. Atter andre – som bønnene for Kirken og legfolket, for helliggjørelsen av menneskets arbeid, for nasjonenes enhet og for en del behov, spesielle for vår tid – er nye, og de er sammensatt av tanker, ja, ofte endog av talemåter som er hentet fra de siste konsildokumenter.

Ut fra en slik vurdering av vår tids endrede situasjon mente man videre at det under bruken av den svært gamle tradisjonens tekster ikke var noe overgrep mot en så ærverdig skatt om noen setninger ble forandret slik at den teologiske uttrykksmåten harmonerte bedre med vår egen tid og bedre gjenspeilet kirke disiplinen i dag. Av denne grunn er noen utsagn vedrørende synet på og bruken av jordiske verdier blitt forandret, dessuten visse betegnelser for ytre botsøvelser som var karakteristiske for andre tidsepoker i Kirken.

På denne måten er Tridentinerkonsilets liturgiske bestemmelser på flere punkter blitt komplettert og fullkommengjort ved bestemmelsene fra Det annet vatikankonsil. Dette siste konsil gir oss resultatet av de fire siste århundres forsøk på å gjøre de troende mer innforlivet med liturgien – et reformarbeide som særlig i den senere tid er blitt fremmet ved den liturgiske forskning som ble igangsatt av den hellige Pius X og ført videre av hans etterfølgere.

²¹ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 55.

KAPITTEL I

EUKARISTIFEIRINGENS BETYDNING OG VERDIGHET

16. Feiringen av messen er en hierarkisk ordnet handling utført av Kristus og Guds folk. Derfor er denne feiring selve kjernen i det kristne liv, både for Kirken som helhet og lokalt, og for den enkelte troende.²² For her er høydepunktet i den handling der Gud i Kristus helliggjør verden. Det er den gudsdyrkelse som menneskene vier Faderen ved å tilbe ham gjennom Kristus, Guds Sønn, i Den Hellige Ånd.²³ Her feires dessuten minnet om gjenløsningens mysterier, som i årets løp er ordnet på en slik måte at de på sett og vis blir gjort nærværende.²⁴ Alle de øvrige hellige handlinger og kristne gjerninger er knyttet til denne feiring, har sitt utspring fra og står i sammenheng med den.²⁵

17. Det er derfor av den største betydning at feiringen av messen – Herrens måltid – ordnes på en slik måte at de geistlige tjenere og de troende hver deltar i den ut fra sin stilling. I stadig rikere mål får de da det utbytte av feiringen²⁶ som Kristus Herren ville, da han innstiftet sitt legemes og blods eukaristiske offer og betrodde det til Kirken, sin elskede brud, til minne om sin lidelse og oppstandelse.²⁷

18. Dette kan best skje hvis man tar hensyn til den enkelte liturgiske forsamlings egenart og særlige forhold, og ut fra dette hensyn ordner feiringen slik at den leder de troende til en bevisst, aktiv og full deltagelse med både kropp og sjel, en deltagelse som er gjennomtrengt av tro, håp og kjærlighet. Det er dette Kirken ønsker, som selve feiringens natur krever, og som er det kristne folks rett og plikt i kraft av dåpen.²⁸

19. De troendes nærvær og aktive deltagelse, som fremhever feiringens kirkelige karakter,²⁹ er derimot noen ganger ikke mulig. Allikevel beholder eukaristifeiringen alltid sin virkning og verdighet da det er Kristus og Kirken som handler. I denne handling fullbyrder presten sitt hovedoppdrag og yter alltid sin del til folkets frelse.

²² Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 41; den dogmatiske konstitusjon om Kirken, *Lumen gentium*, nr. 11; dekretet om prestenes liv og tjeneste, *Presbyterorum ordinis*, nr. 2, 5, 6; dekretet om biskopenes pastorale oppdrag, *Christus Dominus*, nr. 30; dekretet om økumenikken, *Unitatis redintegratio*, nr. 15; RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 3 e, 6: A.A.S. 59 (1967) s. 542, 544-545.

²³ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 10.

²⁴ Jf. *ibidem*, nr. 102.

²⁵ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 10; dekretet om prestenes liv og tjeneste, *Presbyterorum ordinis*, nr. 5.

²⁶ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 14, 19, 26, 28, 30.

²⁷ Jf. *ibidem*, nr. 47.

²⁸ Jf. *ibidem*, nr. 14.

²⁹ Jf. *ibidem*, nr. 41.

Derfor anbefales det prestene daglig å feire det eukaristiske offer, om det er mulig.³⁰

20. I likhet med hele liturgien, feires Eukaristien ved hjelp av synlige tegn som nærer, styrker og uttrykker troen.³¹ Derfor bør man vise den største omhu ved valg og tilretteleggelse av de former og elementer som Kirken har gitt, så man finner frem til det som passer til de aktuelle personers og steders egenart. Derved fremmer man den aktive og fulle deltagelse som best svarer til de troendes åndelige behov.

21. Denne «Orientering» har til hensikt både å gi generelle retningslinjer, som det er gunstig å følge ved feiringen av Eukaristien, og å forklare reglene for de forskjellige former for feiring av messen.³²

22. Feiringen av Eukaristien er av største betydning i partikularkirken.

Diøcesanbiskopen, hovedforvalteren av Guds mysterier i den partikularkirke som er ham overdratt, er leder for og den som fremmer og vokter over hele det liturgiske liv.³³ I gudstjenestefeiringer som finner sted med ham selv som presiderende, særlig i eukaristifeiringen som han selv utfører og med deltagelse av presbyteriet, diakonene og folket, åpenbares Kirkens mysterium. Derfor må slike høymesser (*Missarum sollemnia*) være et forbilde for hele bispedømmet.

Det er hans oppgave å tilstrebe at prester, diakoner og det kristustroende legfolk får en stadig mer genuin forståelse for den egentlige mening i de liturgiske riter og tekster, og slik ledes til en aktiv og fruktbar feiring av Eukaristien. I samme hensikt skal han passe på at verdigheten i disse feiringer blir større, og til det skal skjønnheten i det hellige rom, musikken og kunsten bidra mest mulig.

23. Dertil, for at feiringen mer fullstendig skal svare til den hellige liturgis forskrifter og ånd og få større pastoral virkning, omtaler denne generelle orientering (*Institutio generalis*) og Messens ordning (*Ordo Missæ*) noen tillem্পninger (*accommodationes*) og tilpasninger (*aptationes*).

³⁰ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, dekretet om prestenes liv og tjeneste, *Presbyterorum ordinis*, nr. 13; *Den kanoniske lovbok*, kan. 904.

³¹ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 59.

³² Hva angår særskilte feiringer av messen, må det som er fastsatt, overholdes: jf. for messer i spesielle grupper: GUDSTJENESTEKONGREGASJONEN, instruksjonen *Actio pastoralis*, 15. mai 1969: A.A.S. 61 (1969) s. 806-811; for barnemesser: Direktorium for barnemesser, 1. november 1973: A.A.S. 66 (1974) s. 30-46; om måten å forene officiets tidebønner med messen: «Generell orientering om tidebønnesliturgien», nr. 93-98; om måten å forene visse velsignelser og kroning av bilede av den salige Jomfru Maria med messen: RITUALE ROMANUM, *Velsignelser, typicus*-utgave 1984, «Innledende bemerkninger», *Prænotanda*, nr. 28; *Ritual for kroning av mariabilde, typicus*-utgave 1981, nr. 10 og 14.

³³ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, dekretet om biskopenes pastorale oppdrag, *Christus Dominus*, nr. 15; jf. også konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 41.

24. Disse tilpasningene består for det meste i utvalget av bestemte riter eller tekster, det vil si sanger, lesninger, bønner, forklaringer og bevegelser som kommer deltagernes behov, forberedelse og karakter bedre i møte, og som overdras til den celebrerende prest. Presten skal likevel ikke glemme at han er den hellige liturgis tjener, og at han ikke på eget initiativ har lov til å tilføye, fjerne eller forandre noe i feiringen av messen.³⁴

25. Dessuten angis noen steder i missalet visse tilpasninger som ifølge konstitusjonen om den hellige liturgi tilkommer enten diøcesanbiskopen eller bispekonferansene³⁵ (jf. også nedenfor *nr. 387, 388-393*).

26. Hva angår mer dyptgående forandringer og tilpasninger, som dreier seg om folks og regioners tradisjoner og lynne, og som i samsvar med art. 40 i konstitusjonen om den hellige liturgi må innføres ut fra nytte eller behov, skal det overholdes som er forklart i instruksjonen «Den romerske liturgi og inkulturasjon»³⁶ og senere i denne tekst (*nr. 395-399*).

³⁴ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 22.

³⁵ Jf. også ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 38, 40; PAUL VI, den apostoliske konstitusjon *Missale Romanum*, ovenfor.

³⁶ GUDSTJENESTE- OG SAKRAMENTSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Varietates legitimæ*, 25. januar 1994: A.A.S. 87 (1995) s. 288-314.

KAPITTEL II

MESSENS STRUKTUR, ELEMENTER OG DELER

I. MESSENS GENERELLE STRUKTUR

27. I messen – Herrens måltid – kalles Guds folk sammen til ett, idet presten fører forsetet og personifiserer Kristus, for å feire Herrens minne eller det eukaristiske offer.³⁷ Om en slik lokal forsamling av den hellige Kirke gjelder derfor i særlig grad Kristi løfte: «Hvor to eller tre er samlet i mitt navn, der er jeg midt iblant dem» (*Matt* 18,20). For i feiringen av messen, der korsofferet varer ved for alltid,³⁸ er nemlig Kristus virkelig til stede i gruppen som er forsamlet i hans navn, i den forrettendes person, i Herrens ord og ganske særlig i de eukaristiske skikkelser, der han substansielt og vedvarende er til stede.³⁹

28. Messen består på en måte av to deler; ordets liturgi og den eukaristiske liturgi; men de er så nøye forbundet med hverandre at de utgjør én kulthandling.⁴⁰ I messen dekkes nemlig et bord med så vel Guds ord som Kristi legeme, og fra dette bord mottar de troende opplæring og styrke.⁴¹ Dessuten er det noen riter som innleder og avslutter messefeiringen.

II. MESSENS FORSKJELLIGE ELEMENTER

Lesning og forklaring av Guds ord

29. Når Den hellige skrift leses i Kirken, taler Gud selv til sitt folk, og Kristus, som er til stede i sitt ord, forkynner Evangeliet.

Alle må derfor lytte med ærbødighet til lesningene av Guds ord, som er et vesentlig element i liturgien. Selv om Guds ord i Den hellige skrifs lesninger er rettet til alle

³⁷ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, dekretet om prestenes liv og tjeneste, *Presbyterorum ordinis*, nr. 5; konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 33.

³⁸ Jf. TRIDENTINERKONSILET, Sessio XXII, Doctr. de ss. Missæ sacrificio, kap. 1: Denz.-Schönm. 1740; jf. PAUL VI, *Høytidelig trosbekjennelse*, 30. juni 1968, nr. 24: A.A.S. 60 (1968) s. 442.

³⁹ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 7; PAUL VI, encyklikaen *Mysterium Fidei*, 3. september 1965: A.A.S. 57 (1965) s. 764; RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 9: A.A.S. 59 (1967) s. 547.

⁴⁰ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 56; RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 3: A.A.S. 59 (1967) s. 542.

⁴¹ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 48, 51; den dogmatiske konstitusjon om den guddommelige åpenbaring, *Dei Verbum*, nr. 21; dekretet om prestenes liv og tjeneste, *Presbyterorum ordinis*, nr. 4.

mennesker til alle tider og kan forstås av alle, fremmes allikevel ordets virkning ved en fullt forståelig og levende utlegning, det vil si ved en homilie, som jo er en del av den liturgiske handling.⁴²

Bønner og andre deler av messen som tilkommer presten

30. Blant de deler av messen som presten står for, inntar Den eukaristiske bønn (*Prex eucharistica*) første plass. Den er feiringens høydepunkt. Dernest kommer bønnene (*orationes*), det vil si kollektbønnen, bønnen over offergavene, og bønnen etter kommunionen. Disse bønner rettes til Gud av presten, som idet han personifiserer Kristus og står i spissen for forsamlingen, ber på vegne av hele Guds folk og alle som står omkring.⁴³ Derfor kalles disse bønner med rette «presidentialbønnene» (*orationes præsidentiales*).

31. Dessuten påligger det presten som fører forsetet i den samlede gudstjensteforsamling, å komme med noen forklaringer når det er forutsatt i ritusen selv. Der det er bestemt i rubrikkene, kan celebranten til en viss grad tilpasse dem slik at de svarer til deltagernes fatteevne. Men presten skal sørge for at selve meningen i forklaringen alltid bevares, slik den står i missalet, og uttrykke den med få ord. Det er også oppgaven til den presten som fører forsetet, å lede bruken av Guds ord og meddele velsignelsen ved messens slutt. Videre kan presten – med noen meget få ord – forberede de troende til dagens messe, etter den innledende hilsen, men før botshandlingen; han kan likeledes si noe både i forbindelse med ordets liturgi, før lesningene, og i forbindelse med Den eukaristiske bønn, før prefasjonen, men aldri inne i de eukaristiske bønner. Dessuten kan han avslutte hele den hellige handling med noen ord, like før den siste velsignelsen.

32. De deler av messen som påligger den som fører forsetet, «presidentialbønnene», er av en slik natur at de må fremføres med klar og høy stemme og lyttes til av alle med oppmerksomhet.⁴⁴ Når presten uttaler disse deler av messen høyt, skal det derfor ikke leses andre bønner eller synges, og orgelet eller andre musikkinstrumenter skal tie.

33. Enn videre ber presten – som den som fører forsetet – ikke bare i Kirkens og den forsamlede menighets navn. Noen ganger ber han bare i eget navn, at han må oppfylle sin tjeneste med større aktsomhet og gudsfrykt. Bønner som på denne måte fremsies før lesningen av Evangeliet, under forberedelse av gavene og før og etter prestens kommunion, fremføres i stillhet.

⁴² Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 7, 33, 52.

⁴³ Jf. *ibidem*, nr. 33.

⁴⁴ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Musicam sacram*, 5. mars 1967, nr. 14: A.A.S. 59 (1967) s. 304.

Andre formularer ved feiringen av messen

34. Da feiringen av messen ifølge sin natur har fellesskapskarakter (*indola «communitaria»*),⁴⁵ er dialogen mellom presten og de forsamlede troende, og dessuten akklamasjonene av stor betydning.⁴⁶ De er ikke bare ytre tegn på den felles feiring, de fremmer og virkeliggjør fellesskapet mellom presten og folket.

35. De troendes akklamasjoner og deres svar på prestens hilsen og bønner danner den form for aktiv deltagelse som påhviler menigheten i alle messer, så den felles handling kan komme til uttrykk og fremmes.⁴⁷

36. Andre deler som særlig bidrar til å uttrykke og fremme de troendes aktive deltagelse, og som derfor forplikter hele den forsamlede gruppe, er særlig botshandlingen, trosbekjennelsen, den universelle forbønn og Herrens bønn.

37. Av de andre formularer nevnes til slutt:

a) de tekster som i seg selv utgjør en uavhengig ritus eller handling, som hymnen **Gloria**, responsoriesalmen, **Halleluja (Alleluia)**, og evangelieverset, **Sanctus**, anameseakklamasjonen og sangen etter kommunionen.

b) de tekster som ledsager en eller annen ritus, som inngangssangen, offertoriesangen, sangen under brødsbrytelsen (**Agnus Dei**) og kommunionssangen.

Hvordan de forskjellige tekster skal fremføres

38. I de tekster som skal foredras med klar og høy stemme – enten av presten eller diakonen, av en lektor eller av alle – må stemmen tilpasses tekstens art, alt ettersom det dreier seg om lesning, bønn, forklaring, akklamasjon eller sang. Stemmen bør også være tilpasset gudstjenestefeiringens form og forsamlingens høytidsstemning. Man må også ta hensyn til de forskjellige språks egenart og til folkelynnet.

I de rubrikker og bestemmelser som følger, bør ordene «si» (*dicere*) og «fremføre» (*proferre*) oppfattes som gjeldende enten for sang eller for resitasjon, men alltid med bibehold av ovennevnte prinsipper.

Sangens betydning

⁴⁵ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 26-27; RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 3 d: A.A.S. 59 (1967) s. 542.

⁴⁶ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 30.

⁴⁷ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Musicam sacram*, 5. mars 1967, nr. 16 a: A.A.S. 59 (1967) s. 305.

39. Apostelen Paulus oppfordrer de kristustroende som kommer sammen og venter på Herrens gjenkomst, til å synge salmer (*psalmi*), viser (*hymni*) og åndelige sanger (*cantici spirituales*) (jf. *Kol* 3,16). Sangen er nemlig uttrykk for hjertelig glede (jf. *Apg* 2,46). Med rette sier derfor den hellige Augustin: «Den som elsker, synger».⁴⁸ Og allerede i gammel tid oppstod ordspråket: «Den som synger godt, ber dobbelt.»

40. Under feiringen av messen skal man derfor nyttiggjøre seg sangen på en måte som tar hensyn til folkelynnet og den enkelte liturgiske forsamlings muligheter. Selv om det ikke alltid er nødvendig å synge alle de tekster som er beregnet for sang, f.eks. i hverdagsmesser, må det absolutt sørges for at medhjelpernes og folkets sang ikke mangler i messer som holdes på søndager og festdager med messeplikt.

Når man velger ut de deler som skal synges, bør man prioritere de viktigste, særlig de deler som synges av presten eller av diakonen eller lektoren og hvor folket svarer, eller de deler som fremføres av presten og folket i fellesskap.⁴⁹

41. Uten å nedvurdere annen sang har den gregorianske sangen (*cantus gregorianus*) førsteplass, siden den er særegen (*proprius*) for Den romerske liturgi (*Liturgia romana*). Andre former for sakral musikk, særlig polyfon, kan heller ikke utelukkes, så lenge disse avspeiler den liturgiske handlings ånd og fremmer alle de troendes deltagelse.⁵⁰

Siden troende av mange nasjonaliteter stadig oftere møtes til gudstjeneste, er det en fordel om de kan synge sammen på latin i det minste noen deler av Messens ordning, særlig trosbekjennelsen og Herrens bønn. Man bør da bruke enkle melodier.⁵¹

Bevegelser og kroppsstillinger

42. Bevegelser (*gestus*) og kroppsstillinger (*habitus corporis*) så vel hos presten, diakonen og medhjelperne som hos folket skal ha som mål å få hele gudstjenestefeiringen til å skinne av vakker og edel enkelhet og derved få frem den sanne og fulle betydning av dens forskjellige deler og fremme alles deltagelse.⁵² Derfor skal det tas mer hensyn til hva denne generelle orientering og Den romerske ritus har bestemt ved den liturgiske lov og overleverte praksis, og til hva som tjener Guds folks felles åndelige vel, enn til egen privat mening eller vilkårlighet.

⁴⁸ ST. AUGUSTIN AV HIPPO, *Sermo* 336, 1: PL 38, 1472.

⁴⁹ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Musicam sacram*, 5. mars 1967, nr. 7, 16: A.A.S. 59 (1967) s. 302, 305.

⁵⁰ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 116; også *ibidem*, nr. 30.

⁵¹ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 54; RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 59: A.A.S. 56 (1964) s. 891; instruksjonen *Musicam sacram*, 5. mars 1967, nr. 47: A.A.S. 59 (1967) s. 314.

⁵² Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 30, 34; jf. *ibidem* også nr. 21.

En felles kroppsstilling som overholdes av alle de deltagende, er et tegn på enheten i det kristne fellesskap som er samlet om den hellige liturgi. For den uttrykker og fremmer deltagernes innstilling og indre holdning.

43. De troende bør stå fra begynnelsen av inngangssangen, eller mens presten går til alteret, til og med kollektbønnen; videre ved sangen **Halleluja** før Evangeliet og mens selve Evangeliet leses; dessuten under trosbekjennelsen og den universelle forbønn, og fra oppfordringen **Be, brødre og søstre ...** før bønnen over offergavene, til messens slutt, med de unntak som nevnes nedenfor.

De bør derimot sitte under lesningene før Evangeliet og responsoriesalmen; under homilien og under forberedelsen av offergavene; og om ønskelig under den sakrale stillhet som iakttas etter kommunionen.

Imidlertid bør de knele under konsekrasjonen, med mindre de er forhindret av helsemessige grunner, på grunn av liten plass, trengsel eller andre fornuftige grunner. Men de som ikke kneler under konsekrasjonen, bør bøye seg dypt når presten bøyer kne etter konsekrasjonen.

Det tilkommer imidlertid bispekonferansen å tilpasse de bevegelser og kroppsstillinger som er beskrevet i Messens ordning, ut fra folkenes lynne og fornuftige tradisjoner, som bestemt i gjeldende rett.⁵³ Likevel må man ta hensyn til at de skal svare til den mening som er karakteristisk for feiringens forskjellige deler. Der hvor det er vanlig at folket forblir knelende etter akklamasjonen **Sanctus** til og med slutten av Den eukaristiske bønn, samt før kommunionen når presten sier **Se Guds lam ...**, er det prisverdig at dette bevares.

For å oppnå uniformitet i bevegelser og kroppsstillinger innenfor én og samme feiring, må de troende rette seg etter de anvisninger som diakonen, en leg medhjelper eller presten gir, i henhold til det som fastsettes i missalet.

44. Med kroppsbevegelser forstås også handlinger og prosesjoner der presten sammen med diakonen og medhjelperne går til alteret; når diakonen før lesningen av Evangeliet bærer evangeliariet (*Evangelarium*) – det vil si evangelieboken (*Liber evangeliorum*) – til amboen; når de troende frembærer offergavene og går til kommunion. Det høver seg at disse handlinger og prosesjoner skjer med verdighet og ledsages av deres egne sanger, i henhold til de bestemmelser som er fastsatt i hvert tilfelle.

Stillhet

45. En sakral stillhet (*sacrum silentium*) hører naturlig med til feiringen og må overholdes på de rette tidspunkter.⁵⁴ Stillhetens art avhenger av det tidspunkt den

⁵³ Jf. *ibidem*, nr. 40; GUDSTJENESTE- OG SAKRAMENTSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Varietates legitimæ*, 25. januar 1994, nr. 41: A.A.S. 87 (1995) s. 304.

⁵⁴ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 30; RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Musicam sacram*, 5. mars 1967, nr. 17: A.A.S. 59 (1967) s. 305.

forekommer under de enkelte feiringer. Før botshandlingen og etter oppfordringen til bønn retter enhver tankene inn mot seg selv. Etter lesningene og etter homilien mediterer alle en kort stund over det de har hørt. Etter kommunionen priser de Gud i sitt hjerte og ber til ham.

Også før selve gudstjenestefeiringen gjør det seg om stillhet iakttas i kirken, i sakristiet (*sacristia*), i skrudhuset (*secretarius*) og på steder i umiddelbar nærhet, så alle forbereder seg til å gjennomføre den hellige handling fromt og rettelig.

III. MESSENS ENKELTE DELER

A) INNLEDENDE RITER

46. De riter som går forut for ordets liturgi, nemlig inngang (*introitus*), hilsen (*salutatio*), botshandling, **Kyrie**, **Gloria** og kollektbønn, bærer preg av begynnelse, innføring og forberedelse.

Hensikten med disse riter er at de troende skal fremtre som ett fellesskap, og forberede seg til å høre Guds ord på riktig måte og innrette seg på å feire Eukaristien med verdighet.

Ved visse feiringer som i samsvar med det som er bestemt i de liturgiske bøker, forbindes med messen, utelates de innledende riter eller de gjennomføres på en særskilt måte.

Inngang

47. Når folket er samlet og presten sammen med diakonen og medhjelperne kommer inn, begynner inngangssangen (*cantus ad introitum*). Hensikten med dette er å innlede feiringen, styrke de forsamledes enhet, gjøre dem mottagelige for den liturgiske tids eller feirings mysterium og ledsage prosesjonen av prest og medhjelpere.

48. Sangen utføres vekselvis av koret og folket, eller på samme måte av en kantor og folket; eller det hele synges av folket eller av koret alene. Man kan bruke enten den antifonen med tilhørende salme som står i Graduale Romanum eller i Graduale Simplex, eller man kan ta en annen sang som passer til den hellige handling, til dagens eller årstidens karakter,⁵⁵ og hvis tekst er approbert av bispekonferansen.

Dersom det ikke synges noen inngangssang, resiteres antifonen som står i missalet enten av de troende eller av noen iblant dem, eller av en lektor, eller også av presten selv som også kan tilpasse den til å bli noen åpningsord (*jf. nr. 31*).

⁵⁵ Jf. JOHANNES PAUL II, den apostoliske skrivelse *Dies Domini*, 31. mai 1998, nr. 50: A.A.S. 90 (1998) s. 745.

Alteret og det forsamlede folk hilser

49. Når presten, diakonen og medhjelperne er kommet frem til koret, hilser de alteret ved en dyp bøyning.

Som tegn på ærbødighet kysser deretter presten og diakonen selve alteret; presten incenserer korset og alteret, om ønskelig.

50. Når inngangssangen er avsluttet, står presten ved sin stol og tegner seg sammen med hele forsamlingen med korsets tegn. Deretter hilser han den forsamlede menighet ved å minne om Herrens nærvær. Ved denne hilsen og folkets svar manifesteres den forsamlede Kirkes mysterium.

Etter at presten har hilst folket, kan han, eller diakonen eller en leg medhjelper gi de troende en meget kort innføring i dagens messe.

Botshandling

51. Så oppfordrer presten til botshandling (*actus pœnitentialis*). Etter en kort stille pause fremsies denne av hele menigheten i form av en generell syndsbejknelse og dette avsluttes ved prestens absolusjon som dog mangler botssakramentets virkning.

På søndager, særlig i påsketiden, kan det i stedet for den vanlige botshandling foretas vigsling av og stenking med vievann til minne om dåpen.⁵⁶

Kyrie eleison

52. Etter botshandlingen begynner alltid **Kyrie eleison**, med mindre denne allerede er blitt inkludert i selve botshandlingen. Da dette er en sang hvor de troende lovpriser Herren og påkaller hans miskunn, synges den vanligvis av alle, slik at folket har sin del og koret eller en kantor har sin.

Hver akklamasjon synges vanligvis to ganger; men dette er avhengig av de forskjellige språks egenart, av musikkformen og av andre forhold, slik at et større antall ikke er utelukket. Når **Kyrie** synges som en del av botshandlingen, settes en «trope» (*tropus*) foran de enkelte akklamasjoner.

Gloria in excelsis

53. **Gloria** er en meget gammel og ærverdig hymne der Kirken, som er samlet i Den Hellige Ånd, lovpriser og bønnfaller Gud Faderen og Lammet. Denne hymnens tekst kan ikke byttes ut med en annen. Presten eller om ønskelig en kantor eller koret istemmer, og den synges enten av alle samtidig eller vekselvis av folket og koret, eller av koret selv. Hvis hymnen ikke synges, skal den resiteres av alle samtidig eller av to korgupper som svarer hverandre.

⁵⁶ Jf. *nedenfor*, s. ???-???

Hymnen synges eller fremsies på søndager unntatt i advents- og fastetiden, dessuten på høytidsdager og festdager, samt ved noen spesielle, mer høytidelige feiringer.

Kollektbønn

54. Deretter oppfordrer presten folket til bønn. Sammen med presten forblir alle stille en liten stund for å bli bevisst at de står for Guds åsyn og for at de kan forberede bønnen i sitt indre. Etter dette ber presten en bønn som vanligvis kalles «kollektbønn» (*collecta*) og som uttrykker det som særpreger dagens feiring. Etter Kirkens gamle tradisjon rettes kollektbønnen vanligvis til Gud Fader ved Kristus i Den Hellige Ånd,⁵⁷ og den har en trinitarisk avslutning, det vil si en lengre avslutning, på denne måte:

- dersom den rettes til Faderen: **Ved vår Herre Jesus Kristus din Sønn, som lever og råder med deg i Den Hellige Ånds enhet, Gud fra evighet til evighet;**
- dersom den rettes til Faderen, men det skjer omtale av Sønnen i slutten av bønnen: **(Han) som lever og råder med deg i Den Hellige Ånds enhet, Gud fra evighet til evighet;**
- dersom den rettes til Sønnen: **Du som lever og råder med Gud Faderen i Den Hellige Ånds enhet, Gud fra evighet til evighet.**

Folket slutter seg til denne bønn og gjør den til sin ved akklamasjonen **Amen**.

I messen bes det alltid kun én kollektbønn.

B) ORDETS LITURGI

55. Den viktigste del av ordets liturgi er lesningene fra Den hellige skrift med sangene mellom disse. Homilien, trosbekjennelsen og den universelle forbønn – det vil si de troendes forbønn – utfolder og avslutter denne del. For i lesningene, som blir forklart i homilien, taler Gud til sitt folk,⁵⁸ åpenbarer gjenløsningens og frelsens mysterium og tilbyr åndelig næring; Kristus er selv tilstede ved sitt ord midt iblant de troende.⁵⁹ Folket gjør dette guddommelige ord til sitt ved stillhet og sang, og gir det sin tilslutning ved trosbekjennelsen. Næret med dette ord frembærer folket sine forbønner i den universelle forbønn for hele Kirkens behov og for hele verdens frelse.

Stillhet

56. Ordets liturgi må feires slik at den fremmer meditasjon; enhver form for hastverk som hindrer ettertanke, bør derfor unngås. Under denne del av liturgien passer det seg også med noen korte øyeblikk av stillhet, tillempet den forsamlede gruppe. Slik kan

⁵⁷ Jf. TERTULLIAN, *Adversus Marcionem*, IV, 9: CCSL 1, s. 560; ORIGENES, *Disputatio cum Heracleida*, nr. 4, 24: SCh 67, s. 62; *Statuta Concilii Hipponensis Breviata*, 21: CCSL 149, s. 39.

⁵⁸ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 33.

⁵⁹ Jf. *ibidem*, nr. 7.

Guds ord ved Den Hellige Ånds tilskyndelse røre ved hjertet, og et svar kan forberedes i bønn. Disse øyeblikk av stillhet kan med fordel ivaretas for eksempel før selve ordets liturgi begynner, etter første og andre lesning og etter homilien.⁶⁰

De bibelske lesninger

57. I lesningene dekkes et bord med Guds ord for de troende og bibelske skatter åpnes for dem.⁶¹ Det må følgelig gjøres slik at de bibelske lesningers fordeling overholdes, hvorved begge testamenters og frelseshistoriens enhet blir belyst; og det er på ingen måte i orden at lesningene og responsoriesalmen som inneholder Guds ord, byttes ut med andre ikke-bibelske tekster.⁶²

58. Under feiringen av messe med folket fremføres lesningene alltid fra amboen.

59. Oppdraget å fremføre lesningene er ifølge tradisjonen en tjeneste og ikke forbeholdt den som fører forsetet. Følgelig fremføres lesningene av en lektor, men Evangeliet av diakonen, eller i hans fravær av en annen prest. Men dersom ingen diakon eller annen prest er til stede, leser den celebrerende prest selv Evangeliet; og dersom en egnet lektor mangler, fremfører den celebrerende prest også de andre lesningene.

Etter hver enkelt lesning tilføyer den som har lest, en akklamasjon som besvares av det forsamlede folk som med tro og takk ærer Guds ord som det har mottatt.

60. Lesningen av Evangeliet utgjør høydepunktet i ordets liturgi. Liturgien selv lærer oss at vi skal vise denne den største ærbødighet. Derfor fremheves denne lesning fremfor de øvrige ved en spesiell ære, som utvises dels av den som er uttatt til å forkynne Evangeliet, og som forbereder seg ved en velsignelse eller en bønn, dels av de troende, som stående lytter til lesningen, og som gjennom sine akklamasjoner erkjenner og bekjenner at Kristus er til stede og taler til dem. Denne ærbødighet kommer også til uttrykk i de tegn på respekt som vises evangeliariet.

Responsoriesalme

61. Etter første lesning følger responsoriesalmen som er en integrert del av ordets liturgi og innebærer et viktig liturgisk og pastoralt innslag ved å fremme meditasjonen over Guds ord.

Responsoriesalmen bør svare til hver lesning, og den tas vanligvis fra lektionariet.

⁶⁰ Jf. MISSALE ROMANUM, *Messens lesningsordning*, annen *typicus*-utgave, nr. 28.

⁶¹ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 51.

⁶² Jf. JOHANNES PAUL II, den apostoliske skrivelse *Vicesimus quintus annus*, 4. desember 1988, nr. 13: A.A.S. 81 (1989) s. 910.

Det er å foretrekke at responsoriesalmen synges, i det minste folkets omkved (*responsum*). Følgelig synger en forsanger (*psalmista*) – det vil si som salmekantor (*cantor psalmi*) – salmeversene ved amboen eller på et annet egnet sted, mens forsamlingen lytter sittende. Vanligvis deltar den ved å synge omkvedet, med mindre salmen synges «uavbrutt» (ved *modus «directus»*), det vil si uten omkved. For å gjøre det lettere for folket å synge salmeomkvedet, har man valgt ut noen omkveds- og salmetekster for de forskjellige årstider og for de forskjellige helgenkategorier. Disse tekster kan derfor synges istedenfor de som hører til lesningene. Dersom salmen ikke kan synges, resiteres den på en måte som godt fremmer meditasjonen over Guds ord.

I stedet for salmen angitt i lektionariet kan det også synges enten et gradualeresponsorium fra *Graduale Romanum* eller en responsorie- eller hallelujasalm fra *Graduale Simplex*, slik det beskrives i disse bøker.

Akklamasjon før lesningen av Evangeliet

62. Etter lesningen som går umiddelbart før Evangeliet, synges **Halleluja** eller en annen sang fastsatt i rubrikkene, alt etter hva den liturgiske tid krever. En akklamasjon på denne måte utgjør en selvstendig ritus eller handling, der forsamlingen av troende mottar og hilser Herren som taler til dem i Evangeliet, samt bekjenner sin tro gjennom sangen. Sangen synges av alle – stående – idet koret eller en kantor synger først, og den gjentas så dersom situasjonen tilsier det; verset synges av koret eller av kantoren.

a) **Halleluja** synges hele året unntatt i fastetiden. Versene tas fra lektionariet eller fra graduallet.

b) I fastetiden synges i stedet for **Halleluja** evangelieverset angitt i lektionariet. Det kan også synges en annen salme eller traktus som finnes i graduallet.

63. Når det bare er én lesning før Evangeliet, gjelder følgende:

a) I perioder når **Halleluja** skal brukes, kan man enten benytte en hallelujasalm eller en salme og **Halleluja** med tilhørende vers.

b) Når **Halleluja** ikke skal brukes, kan man enten benytte en salme og et evangelievers eller bare en salme.

c) **Halleluja** eller evangelieverset kan utelates dersom dette ikke synges.

64. Sekvensen som er valgfri unntatt påskedag og pinsedag, synges før **Halleluja**.

Homilie

65. Homilien er en del av liturgien og anbefales på det varmeste,⁶³ som nødvendig næring for det kristne liv. Den bør være en forklaring av et aspekt ved lesningene fra

⁶³ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 52; jf. *Den kanoniske lovbok*, kan. 767 § 1.

Den hellige skrift eller av en annen tekst fra de faste eller skiftende deler i dagens messe. Homilien må dreie seg enten om det mysterium som feires, eller imøtekomme tilhørernes spesielle behov.⁶⁴

66. Vanligvis skal den celebrerende prest selv holde homilien, eller den skal holdes av en koncelebrerende prest som av ham har fått det overdratt. Om ønskelig kan den også til tider holdes av en diakon, men aldri av en legperson.⁶⁵ I særlige tilfeller og ut fra en berettiget grunn kan homilien også holdes av en biskop eller prest som uten å kunne koncelebrere deltar i feiringen.

Homilie skal holdes på søndager og festdager med messeplikt i alle messer som feires med folket, og den kan ikke utelates med mindre det foreligger en tungtveiende grunn. Den anbefales på hverdager i advents-, faste- og påsketiden for de troende som regelmessig deltar i feiringen av messen, foruten på andre festdager og ved anledninger der folk i større antall kommer til kirken.⁶⁶

Det er hensiktsmessig med et kort rom for stillhet etter homilien.

Trosbekjennelse

67. Hensikten med å fremsi trossymbolet (*symbolum*) – det vil si trosbekjennelsen (*professio fidei*) – er at hele det forsamlede folk skal gi sin tilslutning til det Guds ord som det har fått forkynt i lesningene fra Den hellige skrift og utlagt i homilien, og for at det ved å fremsi et formular godkjent for liturgisk bruk skal reflektere over og bekjenne troens store mysterier, og det før feiringen av dem i Eukaristien begynner.

68. Trossymbolet skal synges eller fremsies av presten sammen med folket på søndager og høytidsdager. Det kan også brukes ved enkelte særskilte høytidelige feiringer.

Dersom det synges, istemmer presten eller om ønskelig en kantor eller koret. Det synges enten av alle sammen eller av folket og koret vekselvis.

Dersom det ikke synges, resiteres det av alle sammen eller av to korgrupper som svarer hverandre.

Den universelle forbønn

⁶⁴ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 54: A.A.S. 56 (1964) s. 890.

⁶⁵ Jf. *Den kanoniske lovbook*, kan. 767 § 1; DEN PAVELIGE KOMMISSJON FOR AUTENTISK TOLKING AV DEN KANONISKE LOVBOK, svar på tvilsspørsmål vedrørende kan. 767 § 1: A.A.S. 79 (1987), s. 1249; den interdikasteriale instruksjon hva angår visse spørsmål vedrørende troende legfolks samarbeid med henblikk på prestatjenesten, *Ecclesiae de mysterio*, 15. august 1997, art. 3: A.A.S. 89 (1997) s. 864.

⁶⁶ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 53: A.A.S. 56 (1964) s. 890.

69. I den universelle forbønn – det vil si de troendes forbønn – svarer folket på Guds ord som det har mottatt i tro, og det utøver sitt prestelige dåpsoppdrag ved å bære frem bønner til Gud for alle menneskers frelse. Det anbefales at denne form for forbønn vanligvis er med i messer som feires med folket. Disse inntrengende bønner bes for den hellige Kirke, for vår øvrighet, for dem som er tynget av forskjellige behov, for alle mennesker og hele verdens frelse.⁶⁷

70. De vanlig typer intensjoner er:

- a) for Kirkens behov,
- b) for statens ledere og for hele verdens frelse,
- c) for dem som lider under alle slags vanskeligheter,
- d) for det lokale trosfellesskap.

Ved spesielle feiringer som konfirmasjon, ektevigsel og gravferd kan ordningen av intensjoner rette seg mer etter vedkommende anledning.

71. Det tilligger den celebrerende prest å lede bønnen fra sin stol. Selv innleder han den ved i korthet å oppfordre de troende til å be, og han avslutter den. Intensjonene som fremføres, må være nøkterne, formulert fritt og klokt og med få ord. De bør uttrykke hele fellesskapets bønn.

De fremføres fra amboen eller fra et annet passende sted av diakonen, en kantor eller en lektor, eller av en leg troende.⁶⁸

Stående gir folket uttrykk for sin bønn enten ved en felles påkallelse etter de enkelte intensjoner eller ved å be i stillhet.

C) DEN EUKARISTISKE LITURGI

72. Ved Det siste måltid innstiftet Kristus det offer og det påskemåltid som gjør korsofferet stadig nærværende i Kirken hver gang presten, som representerer Kristus Herren, utfører det samme som Herren selv gjorde, og som han bød disiplene å gjøre til minne om seg.⁶⁹

Kristus tok nemlig brødet og kalken, takket, brøt brødet og gav det til sine disipler idet han sa: Ta, ét og drikk; dette er mitt legeme; dette er mitt blods kalk. Gjør dette til minne om meg. Derfor har Kirken ordnet hele feiringen av den eukaristiske liturgi slik at den består av deler som svarer til disse Kristi ord og handlinger. Det skjer således:

⁶⁷ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 53.

⁶⁸ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 56: A.A.S. 56 (1964) s. 890.

⁶⁹ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 47; RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 3 a, b: A.A.S. 59 (1967) s. 540-541.

- a) Under forberedelsen av offergavene bæres brød og vin sammen med vann til alteret: de samme elementer som Kristus tok i sine hender.
- b) I Den eukaristiske bønn takkes Gud for hele frelsesverket, og offergavene blir til Kristi legeme og blod.
- c) Gjennom brødsbrytelsen og i kommunionen mottar de troende, selv om de er mange, Herrens legeme av det ene brød og Herrens blod av den ene kalk på samme måte som apostlene gjorde det fra Kristi egne hender.

Forberedelse av gavene

73. Ved begynnelsen av den eukaristiske liturgi bæres de gaver som skal bli til Kristi legeme og blod, frem til alteret.

Først forberedes alteret – Herrens bord – som er midtpunktet for hele den eukaristiske liturgi⁷⁰ ved at corporale, purifikatorium, missale plasseres på det, samt kalken – dersom den ikke gjøres i stand ved kredensbordet.

Deretter frembæres offergavene. Det gjør seg om de troende bærer frem brødet og vinen. Presten eller diakonen tar imot offergavene på et beleilig sted for å bringe dem til alteret. Selv om de troende ikke lenger som før i tiden bærer frem brød og vin som de selv har frembrakt, bestemt for liturgien, bevarer likevel den ritus å bære frem gavene sin betydning og åndelige mening.

Også penger eller andre gaver til de fattige eller til Kirken som de troende har bragt med eller innsamlet i kirken, kan bæres frem. De anbringes på et egnet sted i nærheten av, men ikke på det eukaristiske bord.

74. Offertoriesangen (*cantus ad offertorium*) ledsager prosesjonen der gavene frembæres (jf. nr. 37, b), og bør fortsette i alle fall til gavene er plassert på alteret. Bestemmelsene for offertoriesangen er de samme som for inngangssangen (jf. nr. 48). Sang kan alltid ledsage offertorieritusen, også uten prosesjon med gaver.

75. Brød og vin plasseres av presten på alteret ledsaget av de foreskrevne bønner. Gavene som er lagt på alteret, og deretter korset og selve alteret, kan incenseres av presten som tegn på at Kirkens offer og bønn stiger opp som røkelse for Guds åsyn. Deretter kan presten for hans sakrale tjenestes skyld og folket på grunnlag av dets verdighet i kraft av dåpen incenseres av diakonen eller av en annen medhjelper.

76. Deretter vasker presten hendene ved alterets side, en ritus som uttrykker ønske om sjelens indre renselse.

⁷⁰ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 91: A.A.S. 56 (1964) s. 898; instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 24: A.A.S. 59 (1967) s. 554.

Bønn over offergavene

77. Når offergavene er blitt frembåret og de ledsagende riter utført, avsluttes offertorierhandlingen med en oppfordring til bønn sammen med presten og med bønningen over offergavene (*oratio super oblata*). Dermed avsluttes forberedelsene til Den eukaristiske bønn.

I messen bes det én bønn over offergavene, og den har den kortere avslutning: **Ved (ham,) Kristus, vår Herre**; men dersom det skjer omtale av Sønnen i slutten av bønningen: **(Han) som lever og råder fra evighet til evighet**.

Folket forener seg med presten i denne bønn og gjør den til sin egen ved akklamasjonen **Amen**.

Den eukaristiske bønn

78. Nå begynner det som er hele feiringens sentrum og høydepunkt, nemlig Den eukaristiske bønn, som er en takkebønn og en bønn om helliggjørelse. Presten oppfordrer folket til å løfte sine hjerter til Herren i bønn og takksigelse og til å forene seg med ham i bønningen som han i hele menighetens navn retter til Gud Fader gjennom Jesus Kristus i Den Hellige Ånd. Meningen med denne bønn er at hele forsamlingen av troende skal forene seg med Kristus i bekjennelsen av Guds store gjerninger og i frembæringen av offeret. Den eukaristiske bønn krever at alle lytter til den i ærbødighet og stillhet.

79. De viktigste deler av Den eukaristiske bønn kan oppdeles på følgende måte:

a) *Takksigelsesbønn* (som særlig uttrykkes i prefasjonen): I denne forherliger presten Gud Faderen på vegne av hele det hellige folk, og takker ham for hele frelsesverket eller for et spesielt aspekt av dette i overensstemmelse med de forskjellige dager, høytideligheter eller liturgiske tider.

b) *Akklamasjon*: I denne forener hele forsamlingen seg med himmelens krefter, idet den synger **Sanctus**. Denne akklamasjon, som utgjør en del av selve Den eukaristiske bønn, fremføres av folket sammen med presten.

c) *Epiklese*: I denne bønnfaller Kirken med særlige påkallelser om Den Hellige Ånds kraft, at de gaver menneskene har frembåret, må bli konsekkrert (*consecrari*) – det vil si bli til Kristi legeme og blod – og det uplettede offer bli til frelse for dem som skal motta det i kommunionen.

d) *Innstiftelsesordene og konsekkrasjon*: Med Kristi egne ord og handlinger fullbyrdes det offer som Kristus selv innstiftet ved det siste måltid, da han frembar sitt legeme og blod under brødets og vinens skikkelser, gav apostlene det å ete og drikke og bød dem fortsette feiringen av dette mysterium ned gjennom tidene.

e) *Anamnese*: Med denne fullbyrder Kirken den befaling hun gjennom apostlene fikk av Kristus Herren. Hun gjør det til minne om Kristus ved spesielt å gjenkalle hans salige lidelse og hans herlige oppstandelse og himmelfart.

f) *Offerfrembærelse*: Til minne om Kristi offer frembærer Kirken – og særlig den som er samlet her og nå – et uplettet offer for Faderen i Den Hellige Ånd. Kirken ønsker at de troende ikke bare skal frembære det uplettede offer, men også lære å ofre seg selv,⁷¹ så de fra dag til dag, med Kristus som mellommann, kan gjøres mer fullkomne i enhet med Gud og med hverandre, for at Gud til slutt må bli alt i alle.⁷²

g) *Forbønner*: Disse uttrykker at Eukaristien feires i fellesskap med hele Kirken både i himmelen og på jorden, og at offeret frembæres for Kirken selv og for alle dens levende og døde lemmer, som er kalt til å få del i gjenløsningen og frelsen, den som ble vunnet ved Kristi legeme og blod.

h) *Avsluttende doksologi*: Denne uttrykker Guds forherligelse, og den bekreftes og avsluttes med folkets amen-akklamasjon.

Kommunionsritus

80. Siden feiringen av Eukaristien er påskemåltidet, er det å anbefale at alle troende som er rettelig forberedt, følger Herrens bud og mottar hans legeme og blod som åndelig næring. Dette er hensikten med brødsbrytelsen og de andre forberedende riter som direkte innbyr de troende til kommunionen.

Herrens bønn

81. I Herrens bønn (*Oratio dominica*) ber man om det daglige brød, som for de kristne fremfor alt innbefatter det eukaristiske brød. Og man bønnfaller om renselse fra synd, så det hellige virkelig kan gis til de hellige. Presten uttaler oppfordringen til bønn, mens alle de troende ber selve bønningen sammen med presten. Presten alene tilføyer embolismen, som folket avslutter med doksologien. Embolismen utvikler nærmere den siste påkallelse i Herrens bønn og ber om frihet fra det ondes makt for hele de troendes fellesskap.

Oppfordringen til Herrens bønn, selve bønningen, embolismen og den doksologi som folket avslutter med, synges eller leses med klar stemme.

Fredsritus

82. Fredsritusen (*ritus pacis*) følger. I denne bønnfaller Kirken om fred og enhet for seg selv og for hele menneskeslekten, og de troende gir før de mottar sakramentet, uttrykk for kirkelig fellesskap og gjensidig kjærlighet før de kommuniserer sakramentalt.

⁷¹ ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 48; RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 12: A.A.S. 59 (1967) s. 548-549.

⁷² Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 48; dekretet om prestenes liv og tjeneste, *Presbyterorum ordinis*, nr. 5; RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 12: A.A.S. 59 (1967) s. 548-549.

Når det gjelder fredshilsenen, fastsettes dens form av bispekonferansen i overensstemmelse med folkenes lynne og skikker. Likevel høver det seg at den enkelte nøkternt gir et tegn på fred, og da ene og alene overfor de som er nærmest.

Brødsbrytelse

83. Presten bryter det eukaristiske brød, hjulpet – dersom situasjonen tilsier det – av diakonen eller en koncelebrant. Den handling å bryte brødet som Kristus utførte ved det siste måltid og som på apostlenes tid gav navn til hele den eukaristiske handling, betegner at de troende som er mange, ved kommunionen blir én kropp i kraft av det ene livets brød som er Kristus, død og oppstanden for verdens frelse (*1 Kor 10,17*). Brødsbrytelsen (*fractio panis*) innledes etter fredshilsenen og gjennomføres med behørig ærbødighet, dog trekkes den ikke unødig ut og heller ikke legges det for sterk vekt på den. Denne ritus er forbeholdt prest og diakon.

Presten bryter brødet og slipper en del av hostien i kalken som uttrykk for Herrens legemes og blods enhet i frelsesverket, nemlig enheten i den levende og herliggjorte Jesu Kristi legeme. Vanligvis synges bønneropet **Agnus Dei** av koret eller av en kantor med svar fra folket, eller det leses i det minste med høy stemme. Denne påkallelsen som ledsager brødsbrytelsen, kan gjentas så mange ganger som det er nødvendig, helt til ritusen er fullført. Siste gang avsluttes den med ordene **gi oss din fred**.

Kommunion

84. Presten forbereder seg ved stille bønn om at mottagelsen av Kristi legeme og blod må bli ham til gagn. De troende gjør det samme ved stille bønn.

Deretter holder presten opp for de troende over patenaen eller over kalken det eukaristiske brød, og han oppfordrer dem til å komme til Kristi gjestebud. Sammen med de troende gir han i handling uttrykk for sin ydmykhet, ved de ord fra Evangeliet som er foreskrevet.

85. Det er sterkt å foretrekke at de troende slik det også påhviler presten selv, mottar Herrens legeme med hostier konsektrert under samme messe og i forutsatte tilfeller får del i kalken (*jf. nr. 283*). Dette gjøres for at kommunionen også ved de ytre tegn så klart som mulig kan erkjennes som en deltagelse i det offer som feires ved den liturgiske handling.⁷³

86. Mens presten mottar sakramentet, istemmes kommunionssangen (*cantus ad Communionem*). Meningen med denne er ved felles sang å fremheve den åndelige enhet mellom kommunikantene, uttrykke hjertets glede og få mer frem i lyset

⁷³ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 31, 32: A.A.S. 59 (1967) s. 558-559; SAKRAMENTSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Immensæ caritatis*, 29. januar 1973, nr. 2: A.A.S. 65 (1973) s. 267-268.

fellesskapskarakteren ved prosesjonen for å motta Eukaristien. Sangen fortsetter mens sakramentet blir utdelt til de troende.⁷⁴ Hvis det skal synges en hymne etter kommunionen (*hymnus post Communionem*), må kommunionssangen avsluttes i tide. Det må sørges for at også kantorene bekvemt kan kommunisere.

87. Som kommunionssang kan det brukes enten en antifon fra *Graduale Romanum* med eller uten salme, eller en antifon med salme fra *Graduale Simplex*, eller en annen passende sang som er approbert av bispekonferansen. Den synges enten av koret alene, eller av koret eller en kantor sammen med folket.

Dersom det ikke synges, kan antifonen som står i missalet, resiteres enten av de troende eller av noen iblant dem eller av en lektor; eller den kan resiteres av presten selv etter at han har kommunisert og før han utdeler kommunionen til de troende.

88. Når utdelingen av kommunionen er ferdig, forblir presten og de troende om så ønskes, en kort stund i stille bønn. Dersom man ønsker det, kan hele forsamlingen synge en salme, annen lovsang eller hymne.

89. For å fullføre Guds folks bønn og for å avslutte kommunionsseremonien, fremfører presten bønne etter kommunionen (*oratio post Communionem*) der han bønnfaller om at det mysterium man har feiret, må bære frukt.

I messen bes det én bønn etter kommunionen, og den ender med den kortere avslutning:

- dersom den rettes til Faderen: **Ved (ham,) Kristus, vår Herre;**
- dersom den rettes til Faderen, men det skjer omtale av Sønnen i slutten av bønne: **(Han) som lever og råder fra evighet til evighet;**
- dersom den rettes til Sønnen: **Du som lever og råder fra evighet til evighet.**

Folket gjør bønne til sin egen ved akklamasjonen **Amen.**

D) **AVSLUTNINGSRITER**

90. Til avslutningsritene hører:

- a) korte bekjentgjørelser, om nødvendig;
- b) prestens hilsen og velsignelse; denne siste er på enkelte dager og ved visse anledninger lenger enn vanlig og har da form av bønn over folket eller en enda mer høytidelig velsignelse;
- c) bortsending av folket ved diakonen eller presten for at hver og en skal vende tilbake til sitt gode arbeid og samtidig lovprise og velsigne Gud;

⁷⁴ Jf. SAKRAMENTS- OG GUDSTJENESTEKONGREGASJONEN, instruksjonen *Inæstimabile donum*, 3. april 1980, nr. 17: A.A.S. 72 (1980) s. 338.

d) prestens og diakonens alterkyss og deretter prestens, diakonens og de andre medhjelperes dype bøyning for alteret.

KAPITTEL III

OPPGAVER OG TJENESTER UNDER MESSEN

91. Eukaristifeiringen er Kristi og Kirkens handling, nemlig det hellige folk samlet og ordnet under biskopen. Derfor angår den hele Kirkens legeme, gjør det synlig og påvirker det. Men feiringen berører de enkelte lemmer på forskjellig måte alt etter deres ulike rang, oppdrag og faktiske deltagelse.⁷⁵ Slik åpenbarer det kristne folk – «en utvalgt slekt, et kongelig presteskap, et hellig folk, et folk som Gud har vunnet» – sin sammenhengende og hierarkiske struktur.⁷⁶ Derfor skal alle, enten det dreier seg om ordinerte embetsbærere eller om kristustroende legfolk, kun utføre det oppdrag eller den oppgave som tilkommer dem, men denne skal de til gjengjeld utføre helt og fullt.⁷⁷

I. GEISTLIGHETENS OPPGAVER

92. Enhver rettmessig feiring av Eukaristien står under den generelle ledelse av biskopen, enten av ham selv personlig eller av de prester som er hans medhjelpere.⁷⁸

Når en biskop er til stede ved en messe hvor folket er samlet, er det aller mest passende at han selv feirer Eukaristien og at prestene som koncelebranter ledsager ham under den hellige handling. Dette skjer ikke for å øke ritusens ytre høytidelighet, men for å gi en mer levende fremstilling av Kirkens mysterium, «enhetens sakrament».⁷⁹

Dersom biskopen ikke selv feirer Eukaristien, men overlater dette til en annen, da presiderer han selv på vanlig måte – iført bispekors, stola og korkåpe over albaen – under ordets liturgi, og han lyser velsignelsen ved slutten av messen.⁸⁰

93. Også en prest som i Kirken i kraft av sin geistlige ordinasjon besitter myndighet til å frembære offeret i Kristi person,⁸¹ står derved i spissen for det trofaste folk som er forsamlet her og nå. Han presiderer over dets bønn, forkynner frelsens budskap for folket og forener det med seg når han frembærer offeret ved Kristus i Den Hellige Ånd til Gud Faderen. Han gir sine brødre og søstre det evige livs brød og deltar selv med dem. Derfor når han feirer Eukaristien, skal han tjene Gud og sitt folk med verdighet og ydmykhet. Ved sin holdning og ved måten de guddommelig ord fremføres, skal han gi de troende forståelse av Kristi levende nærvær.

⁷⁵ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 26.

⁷⁶ Jf. *ibidem*, nr. 14.

⁷⁷ Jf. *ibidem*, nr. 28.

⁷⁸ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, den dogmatiske konstitusjon om Kirken, *Lumen gentium*, nr. 26, 28; konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 42.

⁷⁹ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 26.

⁸⁰ Jf. Ceremoniale for biskoper, nr. 175-186.

⁸¹ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, den dogmatiske konstitusjon om Kirken, *Lumen gentium*, nr. 28; dekretet om prestenes liv og tjeneste, *Presbyterorum ordinis*, nr. 2.

94. Etter presbyteriet inntar diakonen i kraft av sin mottatte geistlige ordinasjon den første plass blant dem som tjenestegjør under eukaristifeiringen. For det geistlige diakonats stilling ble allerede fra apostlenes tid i Kirken holdt høyt i ære.⁸² Under messen har diakonen sine egne deler, som består i å forkynne Evangeliet og leilighetsvis å preke Guds ord, fremføre intensjonene under den universelle forbønn, gå presten til hånd, tre frem for alteret og bistå ved feiringen av offeret, utdele kommunionen til de troende – særlig under vinens skikkelse – og undertiden vise folket hvorledes det skal forholde seg med bevegelser og kroppsstillinger.

II. GUDSFOLKETS OPPDRAG

95. Under feiringen av messen utgjør de troende et hellig folk, et folk Gud har vunnet, ja, et kongelig presteskap, som takker Gud og frembærer et uplettet offer ikke bare ved prestens hender, men også ved å ofre i fellesskap med ham. Slik lærer de å frembære seg selv som offergaver.⁸³ De må legge vinn på å få dette frem ved et dypt religiøst alvor og ved aktiv nestekjærlighet mot de trossøsken som tar del i samme messe.

Dette innebærer å unngå alle slags personlige påfunn og alt som kan skape splittelse. Tvert om må de ha for øye at de har en felles Far i himmelen og at følgelig alle er søsken.

96. De må utgjøre ett legeme når de lytter til Guds ord, ber og synger sammen, men først og fremst ved den felles frembæring av offeret og delaktigheten i Herrens bord. Denne enhet kommer vakkert til uttrykk i de bevegelser og den kroppsstilling som de troende sammen iakttar.

97. Ingen bør avslå å tjene Guds folk med glede når de skulle bli bedt om å yte en særskilt tjeneste eller et særskilt oppdrag under messefeiringen.

III. SÆRSKILTE TJENESTER

Tjenesten som beskikket akolytt og lektor

98. En akolytt (*acolythus*) beskikkes (*institui*) til tjeneste ved alteret og til hjelp for presten og diakonen. Hans særlige oppgave er å forberede alteret og de hellige kar samt

⁸² Jf. PAUL VI, den apostoliske skrivelse *Sacrum diaconatus Ordinem*, 18. juni 1967: A.A.S. 59 (1967) s. 697-704; PONTIFICALE ROMANUM, *Bispe-, preste- og diakonordinasjon*, annen *typicus*-utgave, 1989, nr. 173.

⁸³ ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 48; RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 12: A.A.S. 59 (1967) s. 548-549.

– dersom det er nødvendig, i sin egenskap av ekstraordinær kommunionsutdeler – å utdele kommunionen til de troende.⁸⁴

I tjenesten ved alteret har akolytten sine særegne deler (*jf. nr. 187-193*) som han selv skal utføre.

99. En lektor (*lector*) beskikkes til å fremføre lesningene fra Den hellige skrift, unntatt Evangeliet. Han kan også fremføre intensjonene under den universelle forbønn, dessuten salmen mellom lesningene, såfremt forsanger mangler.

Under eukaristifeiringen har lektoren sitt særegne oppdrag (*jf. nr. 194-198*), som han selv personlig skal utføre.

Øvrige oppdrag

100. I fravær av en beskikket akolytt kan lege medhjelpere tas ut til å gjøre tjeneste ved alteret og hjelpe presten og diakonen; de bærer kors, lys, røkelseskar, brød, vin og vann, og de kan også tas ut til ekstraordinære kommunionsutdelere for å utdele kommunionen.⁸⁵

101. I fravær av en beskikket lektor bør andre legfolk tas ut til å fremføre lesningene fra Den hellige skrift. De må være virkelig egnet til å utføre dette oppdrag og med omhu forberedt, for at de troende i sitt hjerte skal få en sterk og levende kjærlighet til Den hellige skrift⁸⁶ ved å lytte til Guds ord.

102. Det påligger forsangeren (*psalmista*) å synge salmen eller en annen bibelsk sang mellom lesningene. For å kunne utføre sitt oppdrag på riktig måte, er det nødvendig at forsangeren både har lært stemmebruk og har en tydelig og korrekt uttale.

103. Sangkoret (*schola cantorum*) eller en korgruppe (*chorus*) utøver sin liturgiske tjeneste blant de troende ved å sørge for å utføre sine egne oppgaver i samsvar med de forskjellige former for sang og ved å oppmuntre de troende til aktivt å synge med.⁸⁷ Det som her sies om sangkoret, gjelder – under overholdelse av det som ellers skal overholdes – også for andre som har musikkoppgaver, særlig for organisten (*organista*).

⁸⁴ Jf. *Den kanoniske lovbok*, kan. 910 § 2; den interdikasteriale instruksjon hva angår visse spørsmål vedrørende troende legfolks samarbeid med henblikk på prestedtjenesten, *Ecclesiae de mysterio*, 15. august 1997, art. 8: A.A.S. 89 (1997) s. 871.

⁸⁵ Jf. SAKRAMENTSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Immense caritatis*, 29. januar 1973, nr. 1: A.A.S. 65 (1973) s. 265-266; *Den kanoniske lovbok*, kan. 230 § 3.

⁸⁶ ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 24.

⁸⁷ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Musicam sacram*, 5. mars 1967, nr. 19: A.A.S. 59 (1967) s. 306.

104. Det aller mest passende er at en kantor (*cantor*) eller korleder (*magister chori*) deltar for å dirigere og støtte folkets sang. Når kor (*schola*) mangler, påligger det kantoren å lede det som skal synges, mens folket utfører sin del.⁸⁸

105. Liturgiske oppdrag har også:

a) Sakristanen (*sacrista*) som med omhu skal legge frem de liturgiske bøker, paramentene og andre ting som er nødvendige i messefeiringen.

b) Kommentatoren (*commentator*) som om ønskelig gir de troende korte forklaringer og anvisninger, så de får en innføring i messen og bedre forutsetning for å forstå den. Kommentatorens forklaringer må nødvendigvis være nøyaktig forberedt og nøkterne. Kommentatoren ivaretar sin oppgave stående på et egnet sted vendt mot de troende, men ikke ved amboen.

c) De som tar opp kollekt i kirken.

d) De som i visse områder tar imot de troende ved kirkedøren, anviser riktig plass og holder orden når det er prosesjon.

106. Det anbefales – særlig i domkirker og større kirker – å ha en kompetent medhjelper eller seremonimester (*cæremoniarum magister*) som skal sørge for at de sakrale handlinger forberedes og avvikles på riktig måte og at de geistlige medhjelpere og troende legfolk opptrer med verdighet, i god orden og med andakt.

107. Liturgiske oppdrag som ikke er å regne for prestens eller diakonens særegne, og som omtales ovenfor (*nr. 100-106*), kan av sognepresten eller rektor for en bestemt kirke overdras til skikkede legfolk ved en liturgisk velsignelse eller ved en tidsavgrenset uttagelse.⁸⁹ Med hensyn til oppdraget å tjene presten ved alteret skal de forskriftene overholdes som biskopen har gitt for sitt bispedømme.

IV. FORDELINGEN AV OPPDRAGENE OG FORBEREDELSEN AV MESSEFERINGEN

108. Én og samme prest skal alltid utføre alt som hører til det presidentiale oppdrag, med unntak av det som gjelder når en biskop er til stede ved messen (*jf. ovenfor nr. 92*).

⁸⁸ Jf. *ibidem*, nr. 21: A.A.S. 59 (1967) s. 306-307.

⁸⁹ Jf. DET PAVELIGE RÅD FOR TOLKING AV LOVTEKSTER, svar på fremsatt tvilsspørsmål vedrørende, kan. 230 § 2: A.A.S. 86 (1994) s. 541.

109. Hvis det er flere til stede som kan gjøre den samme tjeneste, er det intet i veien for at de fordeler forskjellige deler av denne tjeneste og oppgave mellom seg slik at hver utfører noe, for eksempel: En diakon kan påta seg de deler som skal synges, en annen overtar tjenesten ved alteret. Hvis det er flere lesninger, er det fordelaktig å fordele dem mellom flere lektorer, og så videre. Men det passer svært dårlig at flere deler ett ledd i gudstjenesten mellom seg, f.eks. at én og samme lesning blir fremført av to lektorer, den ene etter den andre, med mindre det dreier seg om Herrens lidelseshistorie.

110. Dersom det bare er én medhjelper til stede under en messe med folket, bør han utføre alle de forskjellige oppgaver.

111. Forberedelsen av enhver liturgisk feiring må skje mellom alle de som deltar ved vedkommende ritus, det være seg pastoralt eller musikalsk – i samstemthet og med dyp respekt for missalets og andre liturgiske bøkens ånd. Kirkens rektor har ledelsen, men han skal først høre de troendes mening i saker som direkte angår dem. Men presten som leder feiringen, har alltid rett til å avgjøre de ting som ligger innenfor hans kompetanse.⁹⁰

⁹⁰ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 22.

KAPITTEL IV

FORSKJELLIGE FORMER FOR MESSEFEIRING

112. I den lokale kirke må avgjort den messe tillegges størst betydning som biskopen leder, omgitt av sitt presbyterium, sine diakoner og sine lege medhjelpere,⁹¹ med full og aktiv deltagelse av Guds hellige folk. Det er der hovedmanifestasjonen av Kirken finner sted.

I en messe som en biskop feirer, og i en messe som han selv leder uten at han feirer Eukaristien, må de bestemmelser overholdes som finnes i Ceremoniale for biskoper (*Cæremoniale Episcoporum*).⁹²

113. Videre må den messe som feires med et fellesskap – særlig med sognemenigheten – ansees som meget viktig, for denne representerer den universelle Kirke på en gitt tid og et gitt sted. Ikke minst gjelder dette den felles feiring av søndagsmessen.⁹³

114. Blant de messer som feires av kommuniteter, inntar konventualmessen en særlig plass. Den er en del av det daglige officium og kalles også «kommunitetsmesse». Selv om disse messer ikke skiller seg ut ved noen spesiell form, tar det seg likevel aller best ut at de holdes med sang, særlig når de holdes med full deltagelse av alle kommunitetens medlemmer, enten disse er ordensmedlemmer eller kanniker. I disse messer skal hver enkelt følgelig utføre sitt oppdrag alt etter sin rang eller mottatt tjeneste. Når det lar seg gjøre, anbefales det at alle de prester koncelebrerer som ikke til pastoral nytte for de troende er bundet til enkeltvis å feire messen. Alle prester som tilhører kommuniteten, men som ved en oppgave til pastoral nytte for de troende er bundet til enkeltvis å feire messen, kan imidlertid koncelebrere under konventual- eller «kommunitetsmessen» samme dag.⁹⁴ Det er nemlig best at prester som er til stede under eukaristifeiringen, utfører det oppdrag som de vanligvis har ut fra sin ordinasjon, og derfor deltar som koncelebranter iført liturgiske klær – med mindre de er unnskyldt av en rettmessig grunn. Ellers bærer de egen kordrakt eller korskjorte over sutanen.

I. MESSE MED FOLKET

⁹¹ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 41.

⁹² Jf. Ceremoniale for biskoper, nr. 119-186.

⁹³ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 42; den dogmatiske konstitusjon om Kirken, *Lumen gentium*, nr. 28; dekretet om prestenes liv og tjeneste, *Presbyterorum ordinis*, nr. 5; RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 26: A.A.S. 59 (1967) s. 555.

⁹⁴ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 47: A.A.S. 59 (1967) s. 565.

115. Messe med folket er en messe som feires med deltagelse av de troende. Det er ønskelig at denne messe når det lar seg gjøre, holdes med sang og et passende antall medhjelpere, særlig på søndager og festdager med messeplikt,⁹⁵ men den kan også holdes uten sang og med bare én medhjelper.

116. I enhver messefeiring der det er en diakon til stede, bør denne utføre sitt oppdrag. Det anbefales at det foruten den celebrerende prest vanligvis medvirker en akolytt, en lektor og en kantor. Den ritus som beskrives nedenfor, regner også med muligheten av et større antall medhjelpere.

Forberedelse

117. Alteret skal dekket med minst én hvit duk. På eller nær alteret skal det plasseres minst to lysestaker med tente lys ved enhver feiring, eller også fire eller seks, særlig når det handler om en søndagsmesse eller en messe på en festdag med messeplikt, eller syv når diöcesanbiskopen feirer messen. På alteret eller i nærheten skal det være et krusifiks (*crux, cum effigie Christi crucifixi*). Lysestakene og krusifikset kan bæres frem under inngangsprosesjonen. Evangeliariet, som er en egen bok forskjellig fra den med de andre lesningene, kan plasseres på alteret, med mindre også den skal bæres frem under inngangsprosesjonen.

118. Dessuten skal følgende gjøres klart:

- a) nær prestens stol: missale og – om nødvendig – en salmebok (*libellus cantuum*);
- b) på amboen: lektionarium (*lectionarium*);
- c) på kredensbordet: kalk, corporale, purifikatorium (*purificatorium*) og om ønskelig palla; patena og hvis nødvendig ciborier; brød for kommunionen til presten som fører forsetet, diakonen, medhjelperne og folket; mugger (*urceoli*) med vin og vann dersom ikke alt dette bæres frem av de troende under offertorieprosesjonen; vievannskar dersom det foretas bestenkning; kommunionspatena (*patina*) for de troendes kommunion; og det som er nødvendig til håndvask.

Det gjør seg at kalken dekket med et kalk-velum (*velum*), som kan være i dagens farge eller hvitt.

119. I sakristiet legges prestens, diakonens og de andre medhjelpernes liturgiske klær (jf. nr. 337-341) ferdig i overensstemmelse med de forskjellige messeformer:

- a) for presten: alba, stola og messehagel;
- b) for diakonen: alba, stola og dalmatika; sistnevnte kan dog utelates om nødvendig, eller når feiringen er av mindre høytidelig rang;

⁹⁵ Jf. *ibidem*, nr. 26: A.A.S. 59 (1967) s. 555; instruksjonen *Musicam sacram*, 5. mars 1967, nr. 16, 27: A.A.S. 59 (1967) s. 305, 308.

c) for de andre medhjelpere: albaer eller andre rettmessig approberte klær.⁹⁶

Alle som bærer alba, skal også ha på seg cingulum og amikt, med mindre dette ikke trengs ut fra selve albaens form.

Når inngangsprosesjon gjennomføres, bør også evangeliariet frembæres; på søndager og festdager røkelseskar og skip med røkelse (*thus*) dersom det anvendes røkelse (*incensum* eller *thus*); korset og lysestaker med tente lys skal bæres frem i prosesjon.

A) MESSE UTEN DIAKON

Innledende riter

120. Når folket er samlet, går presten og medhjelpere, iført sine liturgiske klær, til alteret i følgende orden:

- a) røkelsesbæreren med rykende røkelseskar, dersom det brukes røkelse;
- b) medhjelpere som bærer tente lys, og mellom dem, en akolytt eller annen medhjelper med kors;
- c) akolytter og andre medhjelpere;
- d) en lektor, som litt hevet kan bære evangeliariet, men ikke lektionariet;
- e) presten som skal feire messen.

Dersom det brukes røkelse, legger presten røkelsen i røkelseskaret før han går inn, og velsigner den med korsets tegn, uten å si noe.

121. Mens prosesjonen går frem til alteret, synges inngangssangen (*jf. nr. 47-48*).

122. Når presten og medhjelpere er kommet frem til alteret, bøyer de seg dypt.

Et krusifiks som eventuelt har vært båret i prosesjonen, kan stilles opp nær alteret som alterkors – som det dog bare skal være ett av –, for øvrig plasseres det på et verdig sted. Lysestakene plasseres på alteret eller i nærheten av dette. Det er prisverdig at Evangeliariet plasseres på alteret.

123. Presten går opp til alteret og viser det ærbødighet med et kyss. Deretter incenserer han korset og alteret om så ønskes, ved å gå rundt det.

124. Når dette er gjort, tar presten plass ved sin stol. Etter at inngangssangen er sunget, blir alle stående. Presten og de troende tegner seg med korsets tegn. Presten sier: **I Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn.** Folket svarer: **Amen.**

⁹⁶ Jf. den interdikasteriale instruksjon hva angår visse spørsmål vedrørende troende legfolks samarbeid med henblikk på prestetjenesten, *Ecclesiae de mysterio*, 15. august 1997, art. 6: A.A.S. 89 (1997) s. 869.

Vendt mot folket og med utstrakte hender hilser deretter presten folket med en av de formularer som er foreslått. Han selv eller en annen medhjelper kan så gi de troende en meget kort innføring i dagens messe.

125. Botshandlingen følger. Så synges eller fremsies **Kyrie** i henhold til rubrikkene (*jf. nr. 52*).

126. I feiringer der det er fastsatt, synges eller fremsies **Gloria** (*jf. nr. 53*).

127. Deretter oppfordrer presten folket til bønn. Med hendene samlet sier han: **La oss be**. Alle ber sammen med presten en kort stund i stillhet. Etter dette ber presten med utstrakte hender kollektbønnen. Når han har avsluttet bønningen, svarer folket med akklamasjonen: **Amen**.

Ordets liturgi

128. Etter kollektbønnen sitter alle. Presten kan med noen meget få ord gi de troende en innføring i ordets liturgi. En lektor går til amboen og leser første lesning fra lektionariet som er plassert der alt før messen. Alle lytter. Ved lesningens slutt tilføyer lektoren **Slik lyder Herrens ord**, og alle svarer **Gud være lovet**.

Etter dette kan det om ønskelig gis kort rom for stillhet, for at alle kan meditere over det som de har hørt.

129. Forsangeren eller lektoren selv fremfører salmens vers og folket faller inn på vanlig måte med omkvedet.

130. Skal det være en annen lesning før Evangeliet, leser en lektor denne fra amboen. Alle lytter og svarer til slutt på akklamasjonen, som beskrevet ovenfor (*nr. 128*). Deretter kan det om ønskelig gis kort rom for stillhet.

131. Så reiser alle seg og **Halleluja** eller en annen sang synges, alt etter hva den liturgiske tid krever (*jf. nr. 62-64*).

132. Mens **Halleluja** eller en annen sang synges, legger presten røkelse i karet og velsigner den dersom det brukes røkelse. Med hendene samlet og bøyd foran alteret ber han så stille: **Allmektige Gud, rens ...**

133. Etter dette tar han evangeliariet, dersom det er plassert på alteret, og går til amboen. Foran ham går lege medhjelpere som kan bære røkelse og lys. Han holder

evangeliarieret litt hevet. De tilstedeværende vender seg mot amboen for å vise Kristi Evangelium særlig ærbødighet.

134. Ved amboen åpner presten boken og sier med hendene samlet: **Herren være med dere**, og folket svarer: **Og med din ånd**. Deretter sier han: **Lesning fra det hellige Evangelium etter ...**, idet han med tommelfingeren gjør korsets tegn på boken og på panne, munn og bryst. Alle andre gjør det samme. Folket svarer med akklamasjonen **Ære være deg, Herre**. Dersom det brukes røkelse, incenserer presten boken (*jf. nr. 276-277*). Deretter leser han Evangeliet, og til slutt tilføyer han **Slik lyder Herrens ord**, og alle svarer **Lovet være du, Kristus**. Presten kysser boken og sier stille: **Måtte Evangeliets ord utslette våre synder**.

135. Dersom det ikke er noen lektor, leser presten selv fra amboen alle lesningene og også salmen etter disse. Dersom det brukes røkelse, legger han røkelse i karet før han bøyer seg dypt og sier: **Allmektige Gud, rens ...**

136. Presten holder homilien stående ved sin stol eller ved selve amboen eller – om ønskelig – på et annet egnet sted. Når den er slutt, kan det være rom for stillhet.

137. Trossymbolet synges eller resiteres av presten sammen med folket (*jf. nr. 68*). Alle står. Ved ordene: **Han er blitt kjød ...** bøyer alle seg dypt. På festen for Herrens bebudelse og juledag kneler alle ved disse ord.

138. Når trossymbolet er fremsagt, står presten ved sin stol, og med hendene samlet oppfordrer han de troende til den universelle forbønn. Deretter fremfører en kantor eller en lektor eller en annen fra amboen eller fra et annet egnet sted intensjonene, vendt mot folket, som gir sin bønnfallende tilslutning ved å svare. Til sist avslutter presten med utstrakte hender bønnen med en slutningsbønn.

Den eukaristiske liturgi

139. Når den universelle forbønn er avsluttet, setter alle seg og offertoriesangen begynner (*jf. nr. 74*).

En akolytt eller annen leg medhjelper plasserer corporale, purifikatorium, kalk, palla og missale på alteret.

140. Det anbefales at de troendes deltagelse kommer til uttrykk ved frembæring enten av brødet og vinen til Eukaristien eller av andre gaver for å komme Kirkens og de fattiges behov i møte.

Disse gavene fra de troende mottas av presten, hjulpet av en akolytt eller annen medhjelper. Brødet og vinen til Eukaristien bæres opp til celebranten som plasserer det på alteret, mens andre gaver samles på et annet passende sted (*jf. nr. 73*).

141. Ved alteret tar presten patenaen med brødet, og holder denne med begge hender noe hevet over alteret. Han sier stille den dertil hørende tekst **Velsignet er du, Herre ...** Deretter plasserer han patenaen med brødet på corporalet.

142. Så går presten til alterets side og heller vin og litt vann i kalken, hjulpet av en medhjelper som rekker ham muggene. Han sier samtidig stille **La oss ved vannets ...** Han går tilbake til midt for alteret, der han tar kalken med begge hender, holder den litt hevet og sier stille **Velsignet er du, Herre ...** Deretter plasserer han kalken på corporalet og dekker den om ønskelig med palla.

Dersom det ikke synges en offertoriesang, og dersom orgelet heller ikke spiller, har presten under frembæringen av brødet og vinen lov til med høy stemme å fremsi velsignelsesordene som folket besvarer med akklamasjonen: **Velsignet være Gud i evighet.**

143. Etter å ha plassert kalken på alteret, bøyer presten seg dypt og sier stille: **Ydmykt og angerfullt ...**

144. Dersom det brukes røkelse, legger presten det deretter i røkelseskaret, velsigner denne uten å si noe, og incenserer offergavene, korset og alteret. En medhjelper som står ved alterets side, incenserer presten, og deretter folket.

145. Etter bønnen **Ydmykt og angerfullt ...** eller etter incenseringen stiller presten seg ved alterets side, vasker hendene og sier stille **Herre, vask meg ren for skyld ...**, mens en medhjelper heller vann for ham.

146. Deretter går presten tilbake til midt for alteret og står vendt mot folket. Idet han strekker hendene ut og fører dem sammen igjen, oppfordrer han folket til bønn med ordene: **Be, brødre og søstre ...** (*Oráte, fratres*). Folket reiser seg og svarer: **Herren ta imot dette offer ...** Deretter strekker presten hendene ut og ber bønnen over offergavene. Til slutt svarer folket med akklamasjonen: **Amen.**

147. Etter dette begynner presten Den eukaristiske bønn. I henhold til rubrikkene (*jf. nr. 365*) velges her en av de bønner som finnes i Missale Romanum eller er godkjent av Den apostoliske stol. Det ligger i Den eukaristiske bønns natur at presten i kraft av sin ordinasjon fremsier den alene. Men folket slutter seg til presten i tro og stillhet, foruten med de mellomliggende svarene som er foreskrevet i løpet av Den eukaristiske

bønn: svarene i prefasjonsdialogen, **Sanctus**, akklamasjonen etter konsekrasjonen og akklamasjonen **Amen** etter den avsluttende doksologien, og dessuten andre akklamasjoner som er godkjent av bispekonferansen og overprøvd av Den hellige stol. Det høver seg meget godt at presten synger de delene av Den eukaristiske bønn som er skrevet ut med noter.

148. I begynnelsen av Den eukaristiske bønn strekker presten hendene ut, synger eller sier: **Herren være med dere**, og folket svarer: **Og med din ånd**. Når han fortsetter: **Løft deres hjerter**, løfter han hendene. Folket svarer: **Vi løfter våre hjerter til Herren**. Deretter tilføyer presten med utstrakte hender: **La oss takke Herren vår Gud**, og folket svarer: **Det er verdig og rett**. Så fortsetter presten med prefasjonen, med utstrakte hender. Når den er avsluttet, synger eller sier han med hendene samlet sammen med alle de tilstedeværende og med klar stemme **Sanctus** (jf. nr. 79, b).

149. Presten fortsetter så Den eukaristiske bønn i henhold til de rubrikker som er angitt for hver enkelt bønn.

Dersom celebranten er biskopen, tilføyer han i bønnene etter ordene **i enhet med din tjener, vår pave N., og meg, din uverdige tjener**. Dersom en biskop feirer messen utenfor sitt bispedømme, tilføyer han etter ordene **i enhet med din tjener, vår pave N., og min medbror N., biskop for Kirken her, og meg, din uverdige tjener**.

Diöcesanbiskopen eller den som i juridisk sammenheng er likestilt med ham, skal nevnes med følgende formular: **I enhet med din tjener, vår pave N., og vår biskop** (eller: **vikar, prelat, prefekt, abbed**) **N.**

Det er tillatt å nevne koadjutorbiskopen og hjelpebiskopene i Den eukaristiske bønn, men ikke andre biskoper som eventuelt er til stede. Når flere skal nevnes, gjøres det med et generelt formular: **og vår biskop N., og hans hjelpebiskoper**.

I hver enkelt eukaristisk bønn må de ovennevnte formularer tilpasses de grammatikalske regler.

150. Kort før konsekrasjonen gir en medhjelper om ønskelig et tegn med en liten klokke. Likeledes ringer han med klokken hver gang sakramentet løftes opp, i henhold til ethvert steds sedvane.

Dersom det brukes røkelse, incenserer medhjelperen hostien og kalken når de vises for folket etter konsekrasjonen.

151. Etter at presten etter konsekrasjonen har sagt: **Troens mysterium**, svarer folket med en av de foreskrevne akklamasjoner.

På slutten av Den eukaristiske bønn tar presten patenaen med hostien og kalken og idet han løfter begge, fremfører han alene doksologien: **Ved ham og med ham og i ham ...**

Folket svarer til slutt med akklamasjonen: **Amen**. Så setter presten patenaen og kalken på corporalet.

152. Etter at Den eukaristiske bønn er avsluttet, sier presten med hendene samlet oppfordringen før Herrens bønn. Med utstrakte hender ber han deretter Herrens bønn sammen med folket.

153. Etter Herrens bønn fremfører presten alene embolismen **Fri oss ...** med utstrakte hender, og folket tilføyer akklamasjonen: **For riket er ditt ...**

154. Deretter ber presten med hendene utstrakt og klar stemme bønne: **Herre Jesus Kristus, du som sa ...** Når bønne er til ende, forkynner han fred idet han strekker hendene ut og fører dem sammen mens han sier vendt mot folket: **Herrens fred være alltid med dere**. Folket svarer: **Og med din ånd**. Om ønskelig tilføyer presten så: **Hils hverandre med fredens tegn**.

Presten kan gi fredshilsen til medhjelperne, men han forblir dog alltid innenfor koret for ikke å forstyrre feiringen. Det samme skal han gjøre dersom han av gode grunner ønsker å gi fredshilsen til noen få troende. I henhold til det bispekonferansen har bestemt, gir alle hverandre et tegn på fred og gjensidig kjærlighet. Mens fredshilsenen utveksles, kan man si: **Herrens fred være alltid med deg**, og svare: **Amen**.

155. Så tar presten hostien, bryter den over patenaen og slipper et stykke av den ned i kalken idet han sier stille: **Måtte denne forening ...** I mellomtiden synges eller sies av en korgruppe og av folket: **Agnus Dei** (*jf. nr. 83*).

156. Etter dette ber presten med hendene samlet stille bønne **Herre Jesus Kristus, den levende Guds Sønn ...** eller **Herre Jesus Kristus, la ikke mottagelsen av ditt legeme og blod ...**

157. Etter bønne bøyer presten kne, tar en hostie som er konsekret i samme messe, og holder den noe hevet over patenaen eller over kalken, og vendt mot folket sier han: **Se Guds lam ...** og sammen med folket tilføyer han: **Herre, jeg er ikke verdig ...**

158. Vendt mot alteret, sier så presten stille: **Kristi legeme bevare meg til det evige liv**, og mottar respektfullt Kristi legeme. Deretter tar han kalken, sier: **Kristi blod bevare meg til det evige liv**, og mottar respektfullt Kristi blod.

159. Idet presten mottar sakramentet, istemmes kommunionssangen (*jf. nr. 86*).

160. Deretter tar presten patenaen eller ciboriet og går til dem som skal motta kommunionen, som vanligvis kommer frem i prosesjon.

Det er ikke lov for de troende å selv ta det konsekrede brød eller den hellige kalk, og enda mindre å sende dem videre fra hånd til hånd. De troende kommuniserer knelende eller stående, alt etter hva bispekonferansen har fastsatt. Men dersom de kommuniserer stående, anbefales det at de viser den behørigre reverens før de mottar sakramentet, fastsatt av de samme bestemmelser.

161. Dersom kommunionen mottas bare under brødets skikkelse, holder presten en hostie litt hevet foran hver enkelt og sier: **Kristi legeme**. Kommunikanten svarer: **Amen**, og mottar sakramentet med munnen, eller, hvor det er innvilget, i hånden, etter eget valg. Straks kommunikanten har mottatt den hellige hostie, svelges den helt og holdent.

Men dersom kommunionen skjer under begge skikkelser, iakttas den ritus som er beskrevet på vedkommende sted (*jf. nr. 284-287*).

162. Under utdelingen av kommunionen kan andre prester som eventuelt er til stede, assistere forrettende prest. Dersom det ikke er noen til stede og det er svært mange som går til kommunion, kan presten tilkalle ekstraordinære kommunionsutdelere, det vil si en rettelig beskikket akolytt eller andre troende som rettelig er uttatt til dette.⁹⁷ I nødstilfelle kan presten utta skikkede troende for enkelttilfelle.⁹⁸

Disse medhjelperne går ikke til alteret før presten selv har mottatt kommunionen, og skal alltid motta karet som inneholder den hellige Eukaristi som skal utdeles til de troende, fra den celebrerende prests hånd.

163. Etter utdelingen av kommunionen drikker presten selv straks resten av den konsekrede vin i sin helhet ved alteret. De konsekrede hostier som er til overs, spiser han enten ved alteret eller bringer dem til stedet bestemt for å oppbevare Eukaristien.

Når presten er vendt tilbake til alteret, samler han sammen eventuelle smuler. Stående ved alteret eller kredensbordet purifiserer han patenaen eller ciboriet over kalken. Så purifiserer han kalken mens han sier stille: **Herre, la oss bevare i et rent hjerte ...** og tørker den med purifikatoriet. Hvis karene er blitt purifisert på alteret, bæres de til kredensbordet av en medhjelper. Det er dog lov å la de kar som skal purifiseres – særlig

⁹⁷ Jf. SAKRAMENTS- OG GUDSTJENESTEKONGREGASJONEN, instruksjonen *Inæstimabile donum*, 3. april 1980, nr. 10: A.A.S. 72 (1980) s. 336; den interdikasteriale instruksjon hva angår visse spørsmål vedrørende troende legfolks samarbeid med henblikk på prestedtjenesten, *Ecclesiae de mysterio*, 15. august 1997, art. 8: A.A.S. 89 (1997) s. 871.

⁹⁸ Jf. *nedenfor*, appendikset «Ritus for å utta kommunionsutdelere til å dele ut den hellige kommunon i enkelttilfelle», s. ????

hvis det er flere – bli stående hensiktsmessig tildekket på et corporale, enten på alteret eller på kredensbordet, og purifisere dem straks etter messen når folket er sendt bort.

164. Så kan presten gå tilbake til sin stol. Det kan være en sakral stillhet ved at det en tid gis rom for stillhet, eller man kan synge en salme, annen lovsang eller en hymne (jfr. nr. 88).

165. Stående ved sin stol eller ved alteret vender presten seg deretter mot folket og sier: **La oss be.** Med utstrakte hender ber han bønnen etter kommunionen. Før denne bønn kan det være et kort rom for stillhet hvis det ikke var stillhet like etter kommunionen. Bønnen avsluttes med folkets akklamasjon: **Amen.**

Avslutningsriter

166. Når bønnen etter kommunionen er bedt, kan det gis noen korte kunngjøringer til folket dersom slike foreligger.

167. Deretter hilser presten folket med utstrakte hender og sier: **Herren være med dere.** Folket svarer: **Og med din ånd.** Idet presten på nytt fører hendene sammen, tilføyer han straks mens han legger venstre hånd på brystet og løfter høyre hånd: **Den allmektige Gud velsigne dere,** og idet han gjør korsets tegn over folket, fortsetter han: **Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd.** Alle svarer: **Amen.**

På enkelte dager og ved visse anledninger berikes og uttrykkes denne velsignelse klarere, i henhold til rubrikkene, ved bønn over folket eller ved et annet høytidelig formular.

Biskopen velsigner folket med et tilsvarende formular idet han gjør korsets tegn tre ganger over folket.⁹⁹

168. Straks etter velsignelsen sier presten med hendene samlet: **Messen er til ende, gå med fred,** og alle svarer: **Gud være lovet.**

169. Etter dette viser presten på vanlig måte ærbødighet for alteret med et kyss. Sammen med de lege medhjelperne gjør han en dyp bøyning og går ut.

170. Dersom en annen liturgisk handling følger etter messen, utelates avslutningsritene, det vil si hilsenen, velsignelsen og bortsendelsen.

⁹⁹ Jf. Ceremoniale for biskoper, nr. 1118-1121.

B) MESSE MED DIAKON

171. Når en diakon iført sine liturgiske klær deltar i eukaristifeiringen, bør han ivareta sin tjeneste. For ham innebærer det:

- a) han assisterer presten og går ved siden av ham;
- b) han tjener ved alteret, både med kalken og med boken;
- c) han leser (*proclamare*) Evangeliet og kan med mandat fra den celebrerende prest holde homilien (*jf. nr. 66*);
- d) han veileder med passende anvisninger det troende folk og fremsier intensjonene i den universelle forbønn;
- e) han hjelper den celebrerende prest under utdelingen av kommunionen og purifiserer de hellige kar og setter dem på plass;
- f) han utfører etter behov oppgavene til de andre medhjelperne når ingen av dem er til stede.

Innledende riter

172. Når diakonen bærer evangeliariet litt hevet, går han frem til alteret foran presten, ellers ved hans side.

173. Dersom han bærer evangeliariet, går han direkte opp til alteret uten reverens. Når han deretter respektfullt har plassert evangeliariet på alteret, viser han samtidig med presten ærbødighet for dette med et kyss.

Men dersom han ikke bærer evangeliariet, bøyer han seg på vanlig måte sammen med presten dypt for alteret, og sammen med ham viser han med et kyss ærbødighet for alteret.

Dersom det brukes røkelse, hjelper han presten med å legge denne i røkelseskaret og med incenseringen av korset og alteret.

174. Etter incenseringen av alteret tar han sammen med presten plass ved sin stol. Der holder han seg ved siden av presten og går ham til hånde etter behov.

Ordets liturgi

175. Mens **Halleluja** eller en annen sang blir sunget, hjelper diakonen presten med å legge røkelse i karet dersom der skal incenseres. Så bøyer han seg dypt for presten og ber om hans velsignelse, idet han med dempet stemme sier: **Jeg ber om din velsigelse.** Presten velsigner ham med ordene: **Herren være i ditt hjerte ...** Diakonen tegner seg med korsets tegn og svarer: **Amen.** Så bøyer han seg for alteret og tar evangeliariet som er plassert på alteret, og bærer det litt hevet til amboen. Foran ham går røkelsesbæreren med brennende røkelse og medhjelpere med tente lys. Der hilser han folket ved å si

med hendene samlet: **Herren være med dere**. Siden ved ordene **Lesning fra det hellige Evangelium etter ...** gjør han med tommelfingeren korsets tegn på boken og på sin panne, munn og bryst, incenserer boken og leser Evangeliet. Til slutt føyer han til: **Slik lyder Herrens ord**, og alle svarer: **Lovet være du, Kristus**. Deretter vises boken ærbødighet med et kyss idet han sier stille: **Måtte Evangeliets ord utslette våre synder**; deretter går han tilbake til presten.

Når diakonen assisterer en biskop, bringer han ham boken for at han kan kysse den, eller han kysser den selv idet han stille sier: **Måtte Evangeliets ord utslette våre synder**. Under mer høytidelige gudstjenestefeiringer lyser biskopen om ønskelig velsignelsen over folket med evangeliariet

Til slutt kan evangeliariet bringes til kredensbordet eller et annet egnet og verdig sted.

176. Dersom det ikke er noen skikket lektor til stede, bør diakonen lese også de andre lesningene.

177. Etter prestens innledning fremfører diakonen selv de troendes intensjoner på vanlig måte.

Den eukaristiske liturgi

178. Når den universelle forbønn er avsluttet, forblir presten ved sin stol mens diakonen forbereder alteret, hjulpet av en akolytt. Diakonen tar hånd om de hellige kar. Han bistår også presten med å ta imot folkets gaver. Deretter rekker han presten patenaen med det brød som skal konsekres. Han heller vin og litt vann i kalken idet han sier stille: **La oss ved vannets ...**, og rekker så presten kalken. Forberedelsen av kalken, det vil si ihelling av vin og vann, kan han foreta på kredensbordet. Dersom det brukes røkelse, hjelper han presten med incenseringen av offergavene og alteret. Så incenserer han eller en akolytt presten og folket.

179. Under Den eukaristiske bønn står diakonen nær presten, men noe bakenfor ham for å kunne hjelpe ham med kalken og missalet når det trengs.

Fra og med epiklesen til og med fremvisningen av kalken kneler diakonen på vanlig måte. Dersom det er flere diakoner til stede, kan en av dem ved konsekrasjonen legge røkelse i røkelseskaret og incensere ved fremvisningen av hostien og kalken.

180. Ved doksologien som avslutter Den eukaristiske bønn, står han ved siden av presten og holder kalken løftet mens presten holder opp patenaen med hostien til folket har svart med akklamasjonen **Amen**.

181. Etter at presten har bedt bønne om fred og sagt: **Herrens fred være alltid med dere**, og folket har svart: **Og med din ånd**, oppfordrer diakonen, om ønskelig, til at man gir hverandre fredshilsenen. Han sier med hendene samlet og vendt mot folket: **Hils hverandre med fredens tegn**. Selv mottar han fredshilsenen fra presten og kan gi den til de medhjelpere som står nærmest.

182. Etter prestens kommunion mottar diakonen kommunionen under begge skikkelser fra presten. Deretter hjelper han presten med å dele ut kommunionen. Dersom kommunionen blir gitt under begge skikkelser, rekker han kalken til dem som mottar Kristi blod, og til slutt, stående ved alteret, drikker han da selv respektfullt Kristi blod. Om nødvendig får han hjelp av andre diakoner og prester.

183. Etter utdelingen av kommunionen går diakonen med presten tilbake til alteret og samler sammen eventuelle smuler. Så bringer han kalken og andre kar som har vært brukt under messen, til kredensbordet, hvor han purifiserer dem og ordner dem på vanlig måte, mens presten går tilbake til sin stol. Det er dog lov å la de kar som skal purifiseres, bli stående hensiktsmessig tildekket på et corporale på kredensbordet, og purifisere dem straks etter messen når folket er sendt bort.

Avslutningsriter

184. Etter bønne etter kommunionen gir diakonen de korte kunngjøringer til folket som eventuelt skal gis, hvis da ikke presten foretrekker å gjøre dette selv.

185. Dersom bønn over folket eller et høytidelig velsignelsesformular brukes, sier diakonen: **Bøy dere og ta imot Herrens velsignelse**. Når presten har gitt velsignelsen, sender diakonen, med hendene samlet og vendt mot folket, de troende bort med ordene: **Messen er til ende, gå med fred**.

186. Deretter viser han sammen med presten ærbødighet for alteret med et kyss, gjør en dyp bøyning og går ut på samme måte som han kom inn.

C) AKOLYTTENS OPPDRAG

187. De oppdrag som en akolytt kan utføre, er av forskjellig art. Da noen av dem kan inntreffe samtidig, er det best at de fordeles på flere på en passende måte. Hvis det imidlertid bare er én akolytt, skal denne ta seg av de viktigste oppgavene, og de øvrige skal fordeles mellom flere medhjelpere.

Innledende riter

188. En akolytt kan bære korset mellom to medhjelpere med tente lys under gangen til alteret. Når de er kommet frem til alteret, stiller han korset ved alteret så det kan tjene som alterkors. Når det alt er et alterkors der, bringer han prosesjonskorset tilbake til et verdig sted. Så inntar han sin plass i koret.

189. Under hele feiringen påligger det en akolytt å gå til presten eller diakonen så ofte det trengs for å holde frem for dem boken og yte dem andre nødvendige tjenester. Det er nyttig at han så vidt mulig har en plass hvorfra han med letthet kan tjenestegjøre, enten ved prestens stol eller ved alteret.

Den eukaristiske liturgi

190. Etter forbønnene forblir presten på sin plass mens en akolytt, når ingen diakon er til stede, plasserer corporale, purifikatorium, kalk, palla og missale på alteret. Om nødvendig hjelper han deretter presten med å ta imot folkets gaver og bringer etter behov brødet og vinen til alteret, hvor han gir det til presten. Dersom det brukes røkelse, rekker han presten røkelseskaret og assisterer ham ved incenseringen av offergavene og alteret. Deretter incenserer han presten og folket.

191. En rettelig beskikket akolytt kan – som ekstraordinær kommuniionsutdeler – om nødvendig hjelpe presten med å dele ut kommunionen.¹⁰⁰ Hvis kommunionen skjer under begge skikkelser og det mangler diakon, rekker han kommunikantene kalken eller holder selv denne dersom kommunionen gis ved intinksjon.

192. Likeledes hjelper en rettelig beskikket akolytt etter at utdelingen av kommunionen er avsluttet, presten eller diakonen med å purifisere og ordne de kar som har vært brukt under messen. Når ingen diakon er til stede, bringer en rettelig beskikket akolytt nevnte kar til kredensbordet, hvor han purifiserer og ordner dem.

193. Når feiringen av messen er over, vender akolytten og de andre medhjelpere sammen med diakonen og presten tilbake til sakristiet i prosesjon på samme måte og i samme orden som de kom.

D) LEKTORENS OPPDRAG

Innledende riter

194. Ved gangen til alteret kan – ved fravær av diakon – en lektor, iført godkjent drakt, bære evangeliariet litt hevet. Han går da foran presten. Ellers går han sammen med de øvrige medhjelpere.

¹⁰⁰ Jf. PAUL VI, den apostoliske skrivelse *Ministeria quædam*, 15. august 1972: A.A.S. 64 (1972) s. 532.

195. Når han er kommet frem til alteret, bøyer han seg dypt sammen med de andre. Dersom han bærer evangeliariet, går han opp til alteret, plasserer evangeliariet på dette og inntar så sin plass i koret sammen med de øvrige medhjelpere.

Ordets liturgi

196. Fra amboen leser han de lesninger som går forut for Evangeliet. Når forsangeren mangler, kan han også fremføre responsoriesalmen etter første lesning.

197. Ved fravær av diakon kan han fra amboen fremføre intensjonene under den universelle forbønn, etter prestens innledning.

198. Dersom inngangs- og kommunionssang ikke synges og de antifoner som står i missalet, ikke blir resitert av de troende, kan en lektor gjøre dette på det vanlige tidspunkt (*jf. nr. 48, 87*).

II. KONCELEBRERT MESSE

199. Koncelebrasjon, som på en god måte manifesterer presteskapets og offerhandlingens enhet, ja, hele Guds folks enhet, foreskrives i selve ritusen ved bisp- og presteordinasjon, ved abbedvigsel og ved oljevigselsmessen.

Den anbefales også i følgende tilfeller, med mindre de kristustroendes behov krever eller tilsier noe annet:

- a) ved aftenmessen til minne om Herrens måltid;
- b) ved messen under konsil, bispemøter og synoder;
- c) ved konventual- og ved hovedmessen i kirker (*ecclesiæ*) og kapeller (*oratoria*);
- d) ved messer under alle slags prestemøter, både for sekularprester og ordensprester.¹⁰¹

Det er likevel lov for den enkelte prest å feire Eukaristien individuelt, men ikke på det tidspunkt hvor det holdes en koncelebrert messe i den samme kirke eller det samme kapell. Ved skjærtorsdag til minne om Herrens måltid og ved messen under påskevigilien tillates det ikke å frembære det hellige offer individuelt.

200. Fremmede prester må gjerne få delta i den koncelebrerte messe, så sant man har forsikret seg om deres prestelige status.

¹⁰¹ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 57; *Den kanoniske lovbok*, kan. 902.

201. Der hvor det finnes et stort antall prester, kan det holdes flere koncelebrasjoner også samme dag hvor nødvendighet eller pastoral nytte tilsier det; det skal dog skje i tur og orden, eller på adskilte sakrale steder.¹⁰²

202. Det tilkommer biskopen å fastsette, ut fra det som er bestemt i gjeldende rett, retningslinjer for koncelebrasjon i alle kirker og kapeller i hans bispedømme.

203. Den koncelebrasjon der presbyteriet i et bispedømme sammen med egen biskop koncelebrerer skattes særdeles høyt, særlig ved stasjonsmessen (*Missa stationalis*) på de mer høytidelige dager i det liturgiske år, ved ordinasjonsmessen for et bispedømmes nye biskop eller for hans koadjutor- eller hjelpebiskop, ved oljevigselsmessen, ved aftenmessen til minne om Herrens måltid, ved feiringen av lokalkirkens grunnlegger eller bispedømmets vernehelgen, på biskopens årsdager, og endelig i anledning synode eller pastoralvisitas.

Likeledes anbefales koncelebrasjon så ofte prestene samles med egen biskop enten i anledning av åndelige øvelser eller andre møter. I disse tilfeller manifesteres ved koncelebrasjonens særegne symbolikk presteskapets og Kirkens enhet på en særdeles tydelig måte.¹⁰³

204. På grunn av ritusens eller anledningsens spesielle betydning er det adgang til å være celebrant eller koncelebrere flere ganger på samme dag i følgende tilfeller:

- a) dersom en prest skjærtorsdag har vært celebrant eller koncelebrert ved oljevigselsmessen, kan han også være celebrant eller koncelebrere ved aftenmessen til minne om Herrens måltid;
- b) dersom en prest har vært celebrant eller koncelebrert ved messen under påskevigilen, kan han også være celebrant eller koncelebrere ved messe påskedag;
- c) på juledag kan alle prester feire eller koncelebrere ved tre messer, dog utelukkende når disse feires til rett tid;
- d) på allesjeldersdag, kan alle prester være celebrant eller koncelebrere ved tre messer, dog utelukkende når feiringene skjer på forskjellige tidspunkt og under overholdelse av det som er foreskrevet om applikasjon for annen og tredje messe;¹⁰⁴
- e) dersom en prest koncelebrerer med biskopen eller hans delegerte under en synode eller en pastoralvisitas eller i anledning et prestemøte, kan han atter feire messen til

¹⁰² Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 47: A.A.S. 59 (1967) s. 566.

¹⁰³ Jf. *ibidem*, s. 565.

¹⁰⁴ Jf. BENEDIKT XV, den apostoliske konstitusjon *Incruentum altaris sacrificium*, 10. august 1915: A.A.S. 7 (1915) s. 401-404.

nytte for de troende. Det tilsvarende gjelder – under overholdelse av gjeldende bestemmelser – ved samlinger av ordensfolk.

205. En koncelebrert messe ordnes – uavhengig av hvilken form den har – i henhold til de bestemmelser som vanligvis skal overholdes (*jf. nr. 112-198*), dog under overholdelse av de bestemmelser og endringer som er beskrevet nedenfor.

206. Ingen må noensinne slutte seg til eller gis adgang til en allerede påbegynt koncelebrasjon.

207. I koret gjøres klar:

- a) stoler og hefter for de koncelebrerende prester;
- b) på kredensbordet: en tilstrekkelig stor kalk eller flere kalker.

208. Dersom det ikke er en diakon til stede, utføres hans særegne oppdrag av noen koncelebranter.

Dersom heller ikke andre medhjelpere er til stede, overdras deres oppdrag til noen skikkede troende; ellers kan de ivaretas av noen koncelebranter.

209. I skrudhuset eller på et annet egnet sted ifører koncelebrantene seg de liturgiske klær de pleier å ha på når de feirer messe enkeltvis. Av en berettiget grunn, som kan være koncelebrantenes store antall eller mangel på paramenter, kan koncelebrantene – dog alltid unntatt hovedcelebranten – unnlate å bruke messehagel og bare ta en stola over albaen.

Innledende riter

210. Når alt er gjort klart på riktig måte, går prosesjonen på vanlig måte gjennom kirken til alteret. De koncelebrerende prester går foran hovedcelebranten.

211. Når koncelebrantene og hovedcelebranten er kommet frem til alteret og har bøyd seg dypt, viser de ærbødighet for alteret med et kyss. Deretter tar de plass ved sine tildelte stoler. Om så ønskes, incenserer hovedcelebranten korset og alteret før han tar plass ved sin stol.

Ordets liturgi

212. Under ordets liturgi forblir koncelebrantene på sine plasser. De sitter og står på samme måte som hovedcelebranten.

Når **Halleluja** begynner, reiser alle seg unntatt biskopen som legger i røkelsen uten å si noe, og som velsigner diakonen eller – i hans fravær – den koncelebrant som skal lese Evangeliet. Ved en koncelebrasjon som en prest leder, gjelder dog at den koncelebrant som i fravær av diakon leser Evangeliet, ikke ber om og ikke mottar velsignelse fra hovedcelebranten.

213. Homilien holdes vanligvis av hovedcelebranten, eller av en av koncelebrantene.

Den eukaristiske liturgi

214. Forberedelsen av offergavene (*jf. nr. 139-146*) utføres av hovedcelebranten; de andre koncelebranter blir sittende på sine plasser.

215. Når hovedcelebranten har bedt bønnen over offergavene, går koncelebrantene frem og stiller seg rundt alteret, dog slik at de ikke er til hinder for å gjennomføre ritene og slik at den hellige handling lett kan sees av de troende. Koncelebrantene må heller ikke stå i veien for diakonen når denne skal tjenestegjøre ved alteret.

Diakonen utøver sin egen tjeneste ved alteret når det er nødvendig for å betjene kalken og missalet. Ellers står han, når det lar seg gjøre, noe i bakgrunnen, bak de koncelebrerende prester, som står rundt hovedcelebranten.

Måten Den eukaristiske bønn fremføres

216. Prefasjonen synges eller sies av hovedcelebrerende prest alene, mens **Sanctus** synges eller resiteres av alle koncelebrantene sammen med folket og koret.

217. Når **Sanctus** er ferdig, deltar koncelebrantene i Den eukaristiske bønn på den måte som er beskrevet nedenfor. Dersom intet annet er oppgitt, utfører hovedcelebranten alene bevegelsene.

218. De deler som fremføres av alle koncelebrantene samtidig, og særlig konsekrasjonsordene som det påligger alle å uttale, skal under resitasjonen uttales slik at koncelebrantene fremfører dem med dempet stemme og hovedcelebranten klart kan høres. På denne måten oppfattes ordene lettere av folket.

Det vil være fint om de deler som koncelebrantene fremsier samtidig, og som i missalet er utstyrt med noter, blir sunget.

Eukaristisk bønn I (Den romerske kanon)

219. I Eukaristisk bønn I – det vil si Den romerske kanon – bes *Te igitur*, **Derfor mildeste Far ...**, av hovedcelebranten alene og med utstrakte hender.

220. *Memento* (vivorum), **Kom i hu, Herre ...**, ihukommelsen av de levende, og *Communicantes*, **Delaktige i de helliges samfunn ...**, høver det seg å overlate til en eller flere av de koncelebrerende prester, som fremfører disse bønner alene, med utstrakte hender og med høy stemme.

221. *Hanc igitur*, **Ta derfor imot ...**, bes igjen av hovedcelebranten alene, med utstrakte hender.

222. Fra *Quam oblationem*, **Vi ber deg, Gud, at du på alle måter ...**, til og med *Supplices*, **Vi bønnfaller deg ...**, gjør hovedcelebranten bevegelsene, men alle koncelebrantene fremfører alt samtidig, på denne måte:

a) *Quam oblationem*, **Vi ber deg, Gud, at du på alle måter ...**, med hendene utstrakt over offergavene;

b) *Qui pridie*, **Dagen før han led ...**, og *Simili modo*, **På samme måte ...**, med hendene samlet;

c) Herrens ord med høyre hånd løftet i retning av brødet og kalken, dersom dette synes hensiktsmessig; ved fremvisningen av hostien og kalken følger alle disse med blikket og bøyer seg så dypt;

d) *Unde et memores*, **Derfor minnes vi ...**, og *Supra quæ*, **Se mildt og nådig ...**, med utstrakte hender;

e) *Supplices*, **Vi bønnfaller deg ...**, bøyet og med hendene samlet til og med ordene **... mottar din Sønnns hellige legeme og blod ...**, deretter retter de seg opp og korsrer seg ved ordene **... må bli fylt med all himmelsk velsignelse og nåde.**

223. *Memento* (defunctorum), **Herre, kom også i hu ...**, ihukommelsen av de døde, og *Nobis quoque peccatoribus*, **Vi syndere ...**, høver det seg å overlate til en eller flere av koncelebrantene, som fremfører dem alene, med utstrakte hender og med høy stemme.

224. Ved ordene *Nobis quoque peccatoribus*, **Vi syndere ...**, slår alle koncelebrantene seg for brystet.

225. *Per quem hæc omnia*, **Ved ham skaper ...**, bes av hovedcelebranten alene.

Eukaristisk bønn II

226. I Eukaristisk bønn II fremføres **I sannhet hellig ...** av hovedcelebranten alene og med utstrakte hender.

227. Fra **Derfor ber vi deg (... ber vi deg, Herre) ...** til og med **Ydmykt bønnfaller ...** fremfører alle koncelebrantene alt i fellesskap, på denne måte:

- a) **Derfor ber vi deg (... ber vi deg, Herre) ...** med hendene utstrakt over offergavene;
- b) **Da han frivillig ...** og **På samme måte ...** med hendene samlet;
- c) Herrens ord med høyre hånd løftet i retning av brødet og kalken, dersom dette synes hensiktsmessig; ved fremvisningen av hostien og kalken følger alle disse med blikket og bøyer seg så dypt;
- d) **Derfor minnes vi ...** og **Ydmykt bønnfaller ...** med utstrakte hender.

228. Forbønnene for de levende, **Kom i hu, Herre ...**, og for de avdøde, **Kom også i hu (alle) våre brødre ...**, høver det seg å overlate til en eller flere av koncelebrantene, som fremfører dem alene, med utstrakte hender og høy stemme.

Eukaristisk bønn III

229. I Eukaristisk bønn III fremføres **I sannhet hellig ...** av hovedcelebranten alene og med utstrakte hender.

230. Fra **Derfor ber vi deg ydmykt, Herre ...** til og med **Se i nåde ...** fremfører alle koncelebrantene alt i fellesskap, på denne måte:

- a) **Derfor ber vi deg ydmykt, Herre ...** med hendene utstrakt over offergavene;
- b) **For i den natt da han ble forrådt ...** og **På samme måte ...** med hendene samlet;
- c) Herrens ord med høyre hånd løftet i retning av brødet og kalken, dersom dette synes hensiktsmessig; ved fremvisningen av hostien og kalken følger alle disse med blikket og bøyer seg så dypt;
- d) **Derfor minnes vi ...** og **Se i nåde ...** med utstrakte hender.

231. Forbønnene **Måtte han gjøre ...**, **Vi ber deg, Herre: La dette offer ...** og **Vi ber også for våre avdøde ...** høver det seg å overlate til en eller flere av koncelebrantene, som fremfører dem alene, med utstrakte hender og med høy stemme.

Eukaristisk bønn IV

232. I Eukaristisk bønn IV fra **Vi lovpriser deg, hellige Far ...** til og med **fullender all helliggjørelse ...** fremføres av hovedcelebranten alene og med utstrakte hender.

233. Fra **Derfor ber vi deg, Herre ...** til og med **Herre, se ned ...** fremfører alle koncelebrantene alt i fellesskap, på denne måte:

- a) **Derfor ber vi deg, Herre ...** med hendene utstrakt over offergavene;

- b) **Timen var kommet ...** og **På samme måte ...** med hendene samlet;
- c) Herrens ord med høyre hånd løftet i retning av brødet og kalken, dersom dette synes hensiktsmessig; ved fremvisningen av hostien og kalken følger alle disse med blikket og bøyer seg så dypt;
- d) **Derfor feirer vi ...** og **Herre, se ned ...** med utstrakte hender.

234. Forbønnene **Herre, kom derfor nå i hu ...** og **Barmhjertige Far ...** høver det seg å overlate til en eller flere av koncelebrantene, som fremfører dem alene, med utstrakte hender og med høy stemme.

235. Når det gjelder andre eukaristiske bønner som er approbert av Den apostoliske stol, overholdes de bestemmelser som er fastsatt for hver enkelt bønn.

236. Den eukaristiske bønns avsluttende doksologi fremfører den hovedcelebrerende prest alene, eller dersom det behager, sammen med de andre koncelebrantene, men ikke sammen med de troende.

Kommunionsritus

237. Deretter uttaler hovedcelebranten med hendene samlet oppfordringen til bønn som leder opp til Herrens bønn, og med utstrakte hender ber han Herrens bønn sammen med de øvrige koncelebrantene, som også har utstrakte hender, og folket.

238. **Fri oss ...** sies av hovedcelebranten alene og med utstrakte hender. Sammen med folket sier alle koncelebrantene den avsluttende akklamasjon: **For riket er ditt ...**

239. Etter at diakonen eller – i mangel av diakon – en av koncelebrantene har sagt **Hils hverandre med fredens tegn**, gir alle hverandre fredshilsenen. De som står nærmest hovedcelebranten, mottar fredstegnet fra ham før diakonen.

240. Under **Agnus Dei** kan noen av koncelebrantene hjelpe hovedcelebranten med å bryte hostiene til koncelebrantenes og folkets kommunion.

241. Etter å ha sluppet et stykke av hostien i kalken, sier hovedcelebranten alene, med hendene samlet og stille, bønnen: **Herre Jesus Kristus, den levende Guds Sønn ...** eller **Herre Jesus Kristus, la ikke mottagelsen ...**

242. Når hovedcelebranten har avsluttet bønnen før kommunionen, bøyer han kne og trekker seg litt tilbake. Én etter én går koncelebrantene frem til alteret, bøyer kne og tar respektfullt Kristi legeme fra alteret. De holder Kristi legeme i høyre hånd, som de lar hvile på venstre hånd, og slik går de tilbake til sine plasser. Koncelebrantene kan også forbli på sine plasser og ta Kristi legeme fra patenaen, som hovedcelebranten eller også én eller flere koncelebranter holder, idet de passerer foran rekken av koncelebranter. Koncelebrantene kan også gjøre det slik at de rekker patenaen til sin sidemann og således videre til den siste i rekken.

243. Hovedcelebranten tar deretter en hostie som er konsekret i samme messe, holder den noe hevet over patenaen og sier vendt mot folket: **Se Guds lam ...** Sammen med koncelebrantene og folket fortsetter han, og sier: **Herre, jeg er ikke verdig ...**

244. Deretter vender hovedcelebranten seg mot alteret og sier stille: **Kristi legeme bevare meg til det evige liv** og mottar respektfullt Kristi legeme. Koncelebrantene gjør det samme. Etter dem mottar diakonen Kristi legeme og blod av hovedcelebranten.

245. Man kan motta Kristi blod enten ved å drikke direkte av kalken eller ved intinksjon, eller eventuelt med et rør eller en skje.

246. Hvis kommunionen mottas direkte fra kalken, kan én av følgende fremgangsmåter brukes:

a) Hovedcelebranten står midt for alteret, tar kalken og sier stille: **Kristi blod bevare meg til det evige liv**. Han drikker noe av Kristi blod, og rekker kalken til diakonen eller til en koncelebrant. Deretter utdeler han kommunionen til de troende (*jf. nr. 160-162*).

Koncelebrantene går frem til alteret, én etter én, eller to og to dersom det brukes to kalker, og bøyer kne. De drikker Kristi blod, avtørker kanten av kalken og går tilbake til sine plasser.

b) Hovedcelebranten drikker Kristi blod, stående som vanlig midt for alteret.

Koncelebrantene kan motta Herrens blod mens de forblir på sine plasser og drikker av kalken, som rekkes til dem av diakonen eller av en koncelebrant. De kan også selv gi kalken videre til sin sidemann. Kalken avtørkes alltid enten av den som har drukket, eller av den som har rakt kalken videre. Etter å ha mottatt kommunionen, går koncelebrantene enkeltvis tilbake til sine plasser.

247. Diakonen drikker respektfullt resten av Kristi blod, ved hjelp av andre koncelebranter dersom det er aktuelt. Han bærer så kalken til kredensbordet, der han selv eller en rettelig beskikket akolytt purifiserer og tørker den og gjør den i orden på vanlig måte (*jf. nr. 183*).

248. Koncelebrantenes kommunion kan også ordnes slik at hver enkelt kommuniserer ved alteret, først Herrens legeme og så straks Herrens blod.

I så tilfelle mottar hovedcelebranten kommunionen under begge skikkelser på samme måte som når han feirer messen alene (*jf. nr. 158*). Koncelebrantene mottar kommunionen fra kalken med den ritus som hovedcelebranten i hvert enkelt tilfelle har valgt.

Når hovedcelebranten har kommunisert, blir kalken plassert på et annet corporale på alterets side. Én etter én går koncelebrantene frem til alterets midte, bøyer kne og kommuniserer ved å motta Herrens legeme. Deretter går de til alterets side og drikker Herrens blod i henhold til valgt ritus for kommunion fra kalken, slik som ovenfor sagt.

Diakonens kommunion og purifisering av kalken foregår på samme måte som ovenfor.

249. Dersom koncelebrantenes kommunion skjer ved intinksjon, mottar hovedcelebranten Herrens legeme og blod som vanlig, men sørger for at det er tilstrekkelig igjen av Herrens blod i kalken til koncelebrantenes kommunion. Diakonen eller en av koncelebrantene setter kalken på et annet corporale, som plasseres på et passende sted enten midt på alteret eller på den ene siden. Ved siden av kalken plasserer han patenaen med hostiestykkene.

Én etter én går koncelebrantene frem til alteret, bøyer kne, tar et hostiestykke og dypper det litt ned i kalken. Idet de holder purifikatoriet under munnen, spiser de det neddyppede stykke. Så går de tilbake til sine plasser som ved messens begynnelse. Også diakonen mottar kommunionen ved intinksjon. Han svarer: **Amen** til koncelebranten som sier til ham: **Kristi legeme og blod**. Ved alteret drikker diakonen resten av Kristi blod, bærer kalken til kredensbordet, der han selv eller en rettelig beskikket akolytt purifiserer og tørker den og ordner den på vanlig vis.

Avslutningsriter

250. Det øvrige til messens slutt utføres som vanlig (*jf. nr. 166-168*) av hovedcelebranten, mens koncelebrantene forblir på sine plasser.

251. Før de forlater alteret, bøyer koncelebrantene seg dypt. Hovedcelebranten viser på vanlig måte sammen med diakonen ærbødighet for alteret med et kyss.

III. MESSE DER BARE ÉN MEDHJELPER DELTAR

252. I en messe som feires av en prest med bare én medhjelper til å assistere og svare, følges ritus for messe med folket (*jf. nr. 120-169*). Medhjelperen fremfører folkets deler, om ønskelig.

253. Dersom dog medhjelperen er diakon, utfører han selv sine egne oppdrag (*jf. nr. 171-186*) i tillegg til å fylle folkets deler.

254. Messefeiringen må ikke skje uten en medhjelper eller i det minste én troende – med mindre det skjer av en berettiget og fornuftig grunn. I så fall utelates hilsener, forklaringer og velsignelsen i slutten av messen.

255. Før messen gjøres de nødvendige kar klare enten på kredensbordet eller på selve alteret, på høyre side.

Innledende riter

256. Presten går til alteret og bøyer seg dypt sammen med medhjelperen, viser ærbødighet for alteret med et kyss og tar plass ved sin stol. Dersom presten foretrekker det, kan han forbli ved alteret; i så fall forberedes også missalet der. Etter dette fremsier medhjelperen eller presten inngangsantifonen.

257. Deretter tegner presten seg sammen med medhjelperen, stående, med korsets tegn og sier: **I Faderens og Sønnens ...**; vendt mot medhjelperen hilser han denne ved å velge et av de foreslåtte formularer.

258. Deretter følger botshandlingen, og i henhold til rubrikkene sies **Kyrie** og **Gloria**.

259. Med hendene samlet sier han deretter: **La oss be**, og fremfører etter en passende pause kollektbønnen med utstrakte hender. Til slutt svarer medhjelperen med akklamasjonen: **Amen**.

Ordets liturgi

260. Lesningene fremføres, når det lar seg gjøre, fra amboen eller fra en lesepult.

261. Etter kollektbønnen leser medhjelperen første lesning og salmen. Når det er enda en lesning før Evangeliet, leser han annen lesning og **Halleluja**-verset eller en annen sang.

262. Presten bøyer seg dypt, sier **Allmektige Gud, rens ...** og leser så Evangeliet. Til slutt sier han **Slik lyder Herrens ord**, og medhjelperen svarer **Lovet være du, Kristus**. Presten viser deretter ærbødighet for boken med et kyss idet han stille sier: **Måtte Evangeliets ord utslette våre synder**.

263. Så resiterer presten trossymbolet sammen med medhjelperen, i henhold til rubrikkene.

264. Den universelle forbønn følger, som kan sies også i denne messe. Presten innleder og avslutter bønnen, og medhjelperen fremfører intensjonene.

Den eukaristiske liturgi

265. I den eukaristiske liturgi foregår alt som i messe med folket, med unntak av det følgende.

266. Etter akklamasjonen i slutten av embolismen, som følger Herrens bønn, sier presten bønnen: **Herre Jesus Kristus, du som sa ...** og han føyer til: **Herrens fred være alltid med dere.** Medhjelperen svarer: **Og med din ånd.** Om ønskelig gir presten fredshilsen til medhjelperen.

267. Deretter sier presten **Agnus Dei** sammen med medhjelperen samtidig som han bryter hostien over patenaen. Etter **Agnus Dei** slipper han et lite stykke av hostien ned i kalken idet han sier stille: **Måtte denne forening ...**

268. Etter å ha sluppet stykket av hostien ned i kalken, sier presten stille bønnen **Herre Jesus Kristus, den levende Guds Sønn ...** eller **Herre Jesus Kristus, la ikke mottagelsen ...** Deretter bøyer han kne, tar hostien og, dersom medhjelperen skal motta kommunion, vender presten seg mot ham, og mens han holder hostien noe hevet over patenaen eller over kalken, sier han: **Se Guds lam ...** Sammen med medhjelperen føyer han til: **Herre, jeg er ikke verdig ...** Så vender han seg mot alteret og mottar Kristi legeme. Dersom medhjelperen ikke skal motta kommunionen, bøyer presten kne, tar hostien, og vendt mot alteret, sier han stille: **Herre, jeg er ikke verdig ...** og **Kristi legeme bevare meg til det evige liv,** og mottar så Kristi legeme. Så tar han kalken og sier stille: **Kristi blod bevare meg til det evige liv,** og mottar Kristi blod.

269. Før presten gir medhjelperen kommunionen, sies kommuniionsantifonen av medhjelperen eller av presten selv.

270. Presten purifiserer kalken på kredensbordet eller på alteret. Dersom kalken skal purifiseres ved alteret, kan den bringes av medhjelperen til kredensbordet eller settes tilbake på den ene siden av alteret.

271. Når presten har purifisert kalken, skal han forholde seg taus en stund. Så sier han bønningen etter kommunionen.

Avslutningsriter

272. Avslutningsritene utføres som i en messe med folket. **Messen er til ende, gå med fred** utelates. Presten viser på vanlig måte ærbødighet for alteret med et kyss, gjør en dyp bøyning sammen med medhjelperen og går deretter ut.

IV. NOEN GENERELLE BESTEMMELSER FOR ALLE FORMER FOR MESSE

Ærbødighet for alteret og evangeliariet

273. I pakt med liturgisk tradisjon er det skikk å vise ærbødighet for alteret og for evangeliariet med et kyss. Men der hvor et slikt tegn er uforenlig med områdets tradisjoner eller lynne, er det bispekonferansens sak å fastsette et annet tegn som kan anvendes i stedet for dette, etter at Den apostoliske stol har gitt sitt samtykke.

Knebøyning og annen kroppsbøyning

274. Knebøyning (*genuflexio*) som skjer ved å føre høyre kne til jorden, er et tegn på tilbedelse. Derfor er dette forbeholdt Det allerhelligste sakrament og Det hellige kors fra og med den høytidelige tilbedelse under langfredagens gudstjeneste inntil innledningen av påskevigilien.

Det gjøres tre knebøyninger under messen: etter fremvisningen av hostien, etter fremvisningen av kalken og før kommunionen. Særskilte regler for den koncelebrerte messe er angitt på sin plass (*jf. nr. 210-251*).

Dersom et tabernakel med Det allerhelligste sakrament befinner seg i koret, bøyer presten, diakonen og de andre medhjelperne kne når de går til alteret og tilbake fra dette, men ikke under selve feiringen av messen.

Ellers bøyer alle som går forbi Det allerhelligste sakrament kne, bortsett fra når de går i prosesjon.

Medhjelperne som bærer prosesjonskorset eller lysene, bøyer hodet lett istedenfor å bøye kne.

275. Annen kroppsbøyning enn knebøyning (*inclinatio*) er et tegn på den respekt og ære som man viser personer eller symboler som representerer dem. Det er her to slags bøyninger, nemlig med hodet og med hele kroppen.

a) Hodebøyning (*inclinatio capitis*) skjer ved uttalelsen av Den Hellige Treenighet, ved Jesu og Jomfru Marias navn og ved den helgens navn til hvis ære messen feires.

b) Kroppsbøyning (*inclinatio corporis*) – det vil si dyp bøyning – skjer for alteret; ved bønnene **Allmektige Gud, rens ...** og **Ydmykt og angerfullt ...**; under trossymbolet ved ordene **Han er blitt kjød ...**; i Den romerske kanon ved ordene *Supplices te rogamus*, **Vi bønnfaller deg ...** Samme slags bøyning gjøres av diakonen når han ber om velsignelsen før han leser Evangeliet. Dessuten bøyer presten seg litt forover (*parum se inclinatus*) når han uttaler konsekrasjonsordene.

Incensering

276. Incensering (*thurificatio* eller *incensatio*) uttrykker den respekt (*reverentia*) og bønn som det står om i Den hellige skrift (jf. *Sal* 141,2; *Åp* 8,3).

Røkelse (*incensum*) kan etter fritt valg brukes i alle former for messe:

- a) under inngangsprosesjonen;
- b) ved messens begynnelse til å incensere korset og alteret;
- c) ved prosesjonen før Evangeliet og under lesningen av dette;
- d) etter at brødet og kalken er plassert på alteret, for å incensere offergavene, korset og alteret, samt presten og folket;
- e) under fremvisningen av hostien og kalken etter konsekrasjonen.

277. Når presten legger røkelse i røkelseskaret, velsigner han den med korsets tegn uten å si noe.

Før og etter incenseringen bøyer han seg dypt for personen eller tingen som incenseres, med unntak av alteret og offergavene for messeofferet (*sacrificium Missæ*).

Med tre dobbeltsving med røkelseskaret incenseres følgende: Det allerhelligste sakrament, relikvier av Det hellige kors og bilder av Herren som er utstilt til offentlig æresbevisning, offergavene for messeofferet, alterkorset, evangeliariet, påskelyset, presten og folket.

Med to dobbeltsving med røkelseskaret incenseres følgende: relikvier og bilder av helgener utstilt til offentlig æresbevisning. Dette skjer bare en gang, i begynnelsen av gudstjenestefeiringen, etter incenseringen av alteret.

Alteret incenseres med enkeltsvingninger på følgende måte:

- a) dersom alteret er adskilt fra veggen, incenserer presten det mens han går rundt det;
- b) dersom alteret er veggfast, incenserer presten det mens han går frem og tilbake, først til høyre side, så til venstre side.

Dersom korset står på eller ved siden av alteret, incenseres det før incenseringen av alteret. Ellers incenseres det når presten passerer foran det.

Presten incenserer offergavene ved tre dobbeltsving med røkelseskaret før incenseringen av korset og alteret eller ved å gjøre korsets tegn med røkelseskaret over offergavene.

Purifisering

278. Hver gang en hostiesmule kleber ved fingrene – særlig etter brødets brytelse eller de troendes kommunion – avtørker presten fingrene over patenaen. Om nødvendig tvetter han dem. Likeledes samler han opp de smuler som måtte ha falt utenfor patenaen.

279. Karene som er brukt under messen, purifiseres av presten, av diakonen eller av en beskikket akolytt enten etter kommunionen eller etter messen, når det lar seg gjøre, på kredensbordet. Purifiseringen av kalken foretas med vann eller med vann og vin, som drikkes av vedkommende som purifiserer. Patenaen skal vanligvis tørkes med et purifikatorium.

Det må iakttas at det som eventuelt blir igjen av Kristi blod etter utdelingen av kommunionen, straks skal drikkes i sin helhet ved alteret.

280. Dersom en hostie eller et stykke av denne faller ned, skal den repektfullt tas opp. Dersom noe av Kristi blod spilles, må stedet vaskes med vann, som så skal tømmes i sakrariet i sakristiet.

Kommunion under begge skikkelser

281. Den hellige kommunion er et mer fullkomment tegn når den utdeles under begge skikkelser. Da gir symbolikken i det eukaristiske måltid et bedre uttrykk for det som er meningen med dette guddommelige tegn: Det viser at den nye og evige pakt er blitt stadfestet i Herrens blod. Forbindelsen mellom det eukaristiske måltid og det eskatologiske måltid i Faderens rike kommer også bedre til uttrykk.¹⁰⁵

282. De geistlige hyrder har ansvaret for å påminne de troende som mottar eller er til stede under kommunionen, om den katolske lære vedrørende utdelingen. Dette må så langt det lar seg gjøre, skje i pakt med Det økumeniske tridentinerkonsils oppfatning. Fremfor alt må de kristustroende minnes om at Kristus ifølge katolsk tro forblir hel og udelt, at det sanne sakrament blir mottatt selv under bare én skikkelse og, hva fruktene angår, at ingen nåde nødvendig for frelse blir unndratt dem som mottar kommunionen bare under én skikkelse.¹⁰⁶

Dessuten skal de undervise om at Kirken har myndighet i forvaltningen av sakramentene, dog slik at deres substans står urokket. Den kan således fastsette og endre det som den mener best fremmer ærbødigheten for sakramentene og mottagernes

¹⁰⁵ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 32: A.A.S. 59 (1967) s. 558.

¹⁰⁶ Jf. TRIDENTINERKONSILET, Sessio XXI, 16. juli 1562, Decr. de communione eucharistica, kap. 1-3: Denz.-Schönm. 1725-1729.

utbytte, alt etter tid, sted og rådende forhold.¹⁰⁷ Dog skal de troende samtidig oppmuntres til ivrig å ta del i denne sakrale handling som lar det eukaristiske måltids symbolikk tre tydeligere frem.

283. Utover de tilfeller som er beskrevet i ritualbøkene, tillates kommunion under begge skikkelser i disse tilfellene:

- a) for prester som ikke selv kan være celebrant eller koncelebrere;
- b) for diakonen og andre som utfører en oppgave under messen;
- c) for kommunitetsmedlemmer under konventualmesser eller det som kalles «kommunitetsmesser», for seminarister, for alle som deltar i åndelig øvelse eller i åndelige eller pastorale møter.

Diøcesanbiskopen kan fastsette bestemmelser vedrørende kommunion under begge skikkelser for sitt bispedømme, som også må overholdes i ordenskirker og i mindre grupper. Samme biskop gis fullmakt til å tillate kommunion under begge skikkelser i den utstrekning det synes hensiktsmessig for den prest som er overdratt en menighet som dens egen hyrde, dog utelukkende når bare de troende er godt opplært og enhver fare for profanering av sakramentet er fraværende, eller for å unngå en mer komplisert ritus på grunn av store forsamlinger eller av en annen grunn.

Når det gjelder fremgangsmåten for å dele ut kommunionen under begge skikkelser til de troende, og til å utvide muligheten, kan bispekonferansene utgi bestemmelser – etter at konferansens akt er overprøvd av Den apostoliske stol.

284. Når kommunionen utdeles under begge skikkelser:

- a) utdeler en diakon normalt kalken; i hans fravær utdeler en prest den, eller en rettelig beskikket akolytt eller en annen ekstraordinær kommuniionsutdeler, eller en troende som i nødstilfelle betros denne oppgave for et enkelttilfelle;
- b) det som eventuelt blir igjen av Kristi blod, drikkes ved alteret av presten eller diakonen eller av en rettelig beskikket akolytt som har tjenestegjort ved utdelingen av kalken; han purifiserer på vanlig måte de hellige kar, tørker av dem og setter dem på plass.

Troende som helst vil motta kommunionen bare under brødets skikkelse, tilbys den hellige kommunion i denne form.

285. For utdeling av kommunionen under begge skikkelser skal følgende forberedes:

- a) dersom kalkkommunionen foregår ved å drikke direkte av kalken – det være seg enten en kalk av tilstrekkelig størrelse eller flere kalker – skal man passe omhyggelig

¹⁰⁷ Jf. *ibidem*, kap. 2: Denz.-Schönm. 1728.

på at det ikke blir uforholdsmessig mye igjen å drikke av Kristi blod mot slutten av messefeiringen;

b) dersom den skjer ved intinksjon, skal ikke hostiene være for små eller for store, men litt tykkere enn vanlig, så det er lett å dele dem ut når de delvis er dyppet i Kristi blod.

286. Dersom kommunionen med Kristi blod foregår ved å drikke av kalken, går kommunikanten etter å ha mottatt Kristi legeme til den som holder kalken og står foran ham. Kommunionsutdeleren sier: **Kristi blod**; kommunikanten svarer: **Amen**. Kommunionsutdeleren rekker frem kalken som kommunikanten selv fører til munnen med hendene. Kommunikanten drikker litt av kalken, gir den tilbake til kommunionsutdeleren og trekker seg tilbake. Kommunionsutdeleren tørker kanten av kalken med purifikatoriet.

287. Dersom kalkkommunionen skjer ved intinksjon, går kommunikanten, idet kommunionspatenaen holdes under munnen, til presten som holder et kar med de hellige elementer, ved siden av ham står en medhjelper som holder kalken. Presten tar en hostie, dypper en del av den i kalken, viser den frem og sier: **Kristi legeme og blod**. Kommunikanten svarer: **Amen**, mottar sakramentet fra presten med munnen og trekker seg så tilbake.

KAPITTEL V

KIRKENES INNREDNING OG UTSMYKNING FOR FEIRING AV EUKARISTIEN

I. GENERELLE PRINSIPPER

288. For å feire Eukaristien samles Guds folk vanligvis i en kirke eller, i mangel av en kirke eller når kirken er for liten, på et annet anstendig sted som dog er verdig så stort et mysterium. Kirkene eller de andre steder som benyttes, skal derfor egne seg for den hellige handling og de troendes aktive deltagelse i messen. Dessuten må de sakrale bygninger og de ting som hører til gudstjenesten, ha verdighet og skjønnhet og være tegn og symboler for det himmelske.¹⁰⁸

289. Følgelig søker Kirken alltid kunstens edle bistand, og den gir rom for kunstens uttrykksmåter hos alle folkeslag og i alle områder.¹⁰⁹ Den legger vinn på å bevare kunstverk og kunstsatter overlevert fra tidligere århundrer,¹¹⁰ og i den grad det er nødvendig, tilpasse dem til nye behov. Samtidig streber den etter å fremme nye kunstformer som svarer til hver tidsalders særpreg.¹¹¹

Derfor skal man ved engasjement av kunstnere og valg av kunstverk til en kirke søke ekte kunstnerisk kvalitet, som kan nære troen og gudsfrykten og gi et sant uttrykk for meningen og hensikten med det som fremstilles.¹¹²

290. Alle kirker må innvies eller i det minste velsignes. Dog må domkirker og sognekirker innvies med en høytidelig ritus.

291. For at sakrale bygninger skal bygges, utbedres og innredes på riktig måte, må alle de ansvarlige rådføre seg med diøcesankommisjonen for liturgi og kirkekunst. Diøcesanbiskopen må benytte seg av kommisjonens råd og hjelp når det handler om å

¹⁰⁸ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 122-124; dekretet om prestenes liv og tjeneste, *Presbyterorum ordinis*, nr. 5; RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 90: A.A.S. 56 (1964) s. 897; instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 24: A.A.S. 59 (1967) s. 554; *Den kanoniske lovbok*, kan. 932 § 1.

¹⁰⁹ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 123.

¹¹⁰ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 24: A.A.S. 59 (1967) s. 554.

¹¹¹ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 123, 129; RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 13 c: A.A.S. 56 (1964) s. 880.

¹¹² Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 123.

trekke opp retningslinjer, approbere tegningsutkast til nye bygninger og bedømme ethvert annet vesentlig spørsmål.¹¹³

292. Kirkens utsmykning skal snarere være enkel og verdig enn overdådig. Det som velges til utsmykning av kirken, må være ekte og ha de troendes opplæring som mål og være et bidrag til hele det sakrale steds verdighet.

293. En god innredning av kirken og dens tilstøtende rom som svarer til vår tids behov, krever at man ikke bare sørger for de ting som direkte angår de hellige handlinger som skal feires, men også tilgodeser det som gjør det bekvemt for de troende som kommer sammen, og det man vanligvis pleier å sørge for på steder hvor folk samles.

294. Guds folk samles til messe etter en bestemt organisk og hierarkisk orden, som kommer til uttrykk ved de forskjellige tjenester og handlinger i messens enkelte deler. Derfor må nødvendigvis hele den sakrale bygning generelt være innredet slik at det muliggjør forsamlingens forskjellige funksjoner, så alle finner sin rette plass og kan utføre sin oppgave riktig.

Både de troende og sangkoret plasseres slik at det letter den aktive deltagelse.¹¹⁴

Celebrerende prest, diakonen og de andre medhjelperne skal ha sine plasser i koret. Samme sted skal det være stoler for de koncelebrerende. Dersom det er et stort antall av dem, skal det sørges for plasser i en annen del av kirken, men nær alteret.

Selv om den hierarkiske stilling og forskjellen i oppdrag skal komme til syne, må likevel forsamlingen danne et inderlig og organisk hele, så hele det hellige folk klart fremtrer som en enhet. Både rom og inventar skal være av en art og en skjønnhet som tjener fromheten og tilkjenner helligheten i de mysterier som feires.

II. KORETS ORGANISERING MED TANKE PÅ DEN HELLIGE GUDSTJENESTEFORSAMLINGEN

295. Koret er stedet hvor alteret står, Guds ord forkynnes og presten, diakonen og de andre medhjelpere utfører sine oppdrag. Koret skilles helst fra kirkerommet for øvrig enten ved en forhøyning eller ved en spesiell arkitektonisk utforming og utsmykning. Det skal være så rommelig at feiringen av Eukaristien lett kan gjennomføres og være synlig.¹¹⁵

¹¹³ Jf. *ibidem*, nr. 126; RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 91: A.A.S. 56 (1964) s. 898.

¹¹⁴ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 97-98: A.A.S. 56 (1964) s. 899.

¹¹⁵ Jf. *ibidem*, nr. 91: A.A.S. 56 (1964) s. 898.

Alteret og dets utsmykning

296. Alteret, der korsofferet blir gjort nærværende under sakramentets tegn, er også Herrens bord som Guds folk kalles til å få del i under messen. Det er også midtpunktet for takksigelsen som fullbyrdes gjennom Eukaristien.

297. Feiringen av Eukaristien på et sakralt sted skal forrettes på et alter; utenfor et sakralt sted kan den også forrettes på et høvelig bord, alltid dekket med duk og corporale, kors og lysestaker.

298. Det anbefales at det i enhver kirke finnes et fast alter (*altare fixum*) som ganske tydelig og permanent symboliserer Jesus Kristus, den levende sten (*1 Pet 2,4*; jf. *Ef 2,20*); men på øvrige steder, viet for sakrale feiringer, kan alteret være flyttbart (*altare mobile*).

Et alter betegnes som fast dersom det er bygd slik at det henger sammen med gulvet og således ikke kan tas bort; men som flyttbart dersom det kan flyttes.

299. Alteret bør bygges adskilt fra veggen slik at man lett kan gå rundt det og feiringen der kan skje vendt mot folket (*versus populum*), noe som er å anbefale hvor det lar seg gjøre. Alteret må innta en slik plass at det virkelig blir det midtpunkt som umiddelbart samler hele menigheten av troendes oppmerksomhet om seg.¹¹⁶ Det bør vanligvis være fast og innviet.

300. Et alter, det være seg et fast eller et flyttbart, må innvies (*dedicari*) i henhold til ritusen beskrevet i Pontificale Romanum; et flyttbart alter kan man dog nøye seg med bare å velsigne (*benedici*).

301. I pakt med Kirkens overleverte skikk og symbolikk må et fast alters bordplate (*mensa*) være av sten, og da av en natursten. Men likevel kan også annet materiale som ut fra bispekonferansens vurdering er verdig, solid og kunstnerisk forarbeidet, anvendes. Men bena (*stipites*) eller sokkelen (*basis*) som bærer bordplaten, kan lages av hvilket som helst materiale, dog utelukkende når det er verdig og solid.

Et flyttbart alter kan bygges av hvilket som helst materiale som er edelt og solid og som – i henhold til de forskjellige områders tradisjoner og skikker – egner seg for den liturgiske bruk.

302. Man bør på hensiktsmessig vis ta vare på bruken at helgenrelikvier – ja selv om de ikke er martyrrelikvier – legges ned under et alter når det innvies. Man må dog gi akt på at relikvier av dette slag er virkelig ekte.

¹¹⁶ Jf. *ibidem*.

303. I nye kirker som bygges, er det å foretrekke at det reises ett alter som i gruppen av troende betegner den ene Kristus og Kirkens ene Eukaristi.

Men i kirker som alt er bygget, når det gamle alteret er slik plassert at det vanskeliggjør folkets deltagelse og heller ikke uten skade på dets kunstneriske verdi kan flyttes, bør det bygges et annet fast alter, av kunstnerisk kvalitet og som rettelig må innvies; og bare ved dette skal det forrettes sakrale feiringer. For at de troendes oppmerksomhet ikke skal avspores fra det nye alteret, bør det gamle alteret ikke være utsmykket på en særskilt måte.

304. Av respekt for feiringen av Herrens minne og for det måltid som gir oss Herrens legeme og blod, bør det på alteret hvor det feires messe, i det minste legges ut en hvit duk, og denne må ha passende form, størrelse og utsmykning som svarer til selve alterets struktur.

305. Det skal vises moderasjon i utsmykningen av alteret.

I adventstiden skal alterets blomsterpynt vise den moderasjon som svarer til denne kirkeårstids karakter, så man ikke foregriper gleden over Herrens fødsel. I fastetiden forbys det å smykke alteret med blomster. Dog unntas **Lætare**-søndag (4. søndag i fasten), høytidsdager og festdager.

Blomsterpynten skal alltid være beskjeden og plasseres rundt alteret heller enn på alteret.

306. For bare det som kreves til feiringen av messe, kan plasseres på alteret, nemlig evangeliariet fra begynnelsen av messen til lesningen av Evangeliet; så fra frembæringen av offergavene til og med purifiseringen av alterkarene: kalk med patena, ciborium – dersom det er nødvendig –, og til sist corporale, purifikatorium, palla og missale.

Ut over dette kan det på diskre vis utplasseres det som eventuelt er nødvendig for å forsterke prestens stemme.

307. Lysestaker som kreves til de enkelte liturgiske handlinger som tegn på ærbødighet og for å markere høytid (*jf. nr. 117*), stilles opp enten på eller rundt alteret idet man tar hensyn til alterets og korets arkitektoniske utforming, så helhetsinntrykket blir harmonisk og de troende ikke blir hindret i lett å betrakte det som foregår ved alteret eller plasseres der.

308. Likeledes skal det på alteret eller i nærheten være et krusifiks som godt kan sees av det forsamlede folk. Det anbefales at et slikt kors som skal minne de troende om Herrens frelsesbringende lidelse, også forblir nær alteret utenom de liturgiske feiringer.

Amboen

309. Guds ords verdighet krever at det i kirken finnes et sted som er egnet til ordets forkynnelse og som under ordets liturgi fanger de troendes oppmerksomhet.¹¹⁷

Generelt høver det seg at det er en fast ambo (*ambo stabilis*) og ikke en enkel, flyttbar lesepult (*pluteus*). Alt etter kirkens arkitektoniske utforming plasseres amboen slik at de ordinerte embetsbærere og lektorene lett kan sees og høres av de troende.

Det eneste som fremføres fra amboen er lesningene, responsoriesalmen og påskelovsangen; likeledes kan homilien og den universelle forbønns intensjoner fremføres der. Amboens verdighet krever at kun ordets tjener går opp til den.

Det høver seg at en ny ambo, før den tas i liturgisk bruk, velsignes i henhold til ritusen beskrevet i *Rituale Romanum*.¹¹⁸

Stolen for celebrerende prest og andre stoler

310. Celebrerende prests stol skal tilkjenne hans oppdrag, å presidere i forsamlingen og lede bønner. Følgelig er det mest hensiktsmessig at han har sin plass øverst i koret, vendt mot folket, med mindre bygningens arkitektoniske utforming eller andre omstendigheter hindrer dette, for eksempel hvis kontakten mellom presten og de troende blir vanskelig på grunn av altfor stor avstand, eller dersom tabernakelet har sin plass i midten, bak alteret. Enhver form for trone må unngås.¹¹⁹ Det høver seg at stolen, før den tas i liturgisk bruk, velsignes i henhold til ritusen beskrevet i *Rituale Romanum*.¹²⁰

Likeledes må det stilles opp stoler i koret i til de koncelebrerende prester og for de prester som iført korklær er til stede i messefeiringen uten å koncelebrere.

Diakonens stol skal stilles ved siden av celebrantens stol. For andre medhjelpere skal stolene plasseres slik at de tydelig skilles fra presteskapets, og for at de lett kan utføre oppdrag betrodd dem.¹²¹

III. KIRKEBYGNINGENS ORGANISERING

¹¹⁷ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 96: A.A.S. 56 (1964) s. 899.

¹¹⁸ Jf. RITUALE ROMANUM, *Velsignelser, typicus*-utgave 1984, Ritual for velsignelse i anledning av at det tas i bruk ny ambo, nr. 900-918.

¹¹⁹ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 92: A.A.S. 56 (1964) s. 898.

¹²⁰ Jf. RITUALE ROMANUM, *Velsignelser, typicus*-utgave 1984, Ritual for velsignelse i anledning av at det tas i bruk ny bispestol eller presidentialstol, nr. 880-899.

¹²¹ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 92: A.A.S. 56 (1964) s. 898.

De troendes plasser

311. De troende skal plasseres slik at de med øyne og sinn kan ta behørig del i de hellige handlinger. Det anbefales at det vanligvis plasseres benker (*scamna*) – det vil si stolrader (*sedilia*) – til deres bruk, men sedvanen å forbeholde sitteplasser for enkelte privatpersoner blir å forkaste.¹²² Benkene eller stolradene, særlig i nye kirker, skal plasseres slik at de troende med letthet kan innta den kroppsstilling som kreves av messens forskjellige deler, og slik at de raskt kan gå frem for å motta den hellige kommunion.

Det må sørges for at de troende ikke bare kan se presten, diakonen og lektorene, men at de også bekvemt kan høre dem, eventuelt ved hjelp av moderne tekniske apparater.

Sangkorets og musikkinstrumentenes plass

312. Ved plasseringen av sangkoret må man ta hensyn til hvordan hver enkelt kirke er innredet. Koret skal plasseres slik at dets rolle kommer tydelig frem: Det er en del av den forsamlede menighet av troende, og det utfører et særlig oppdrag. Utøvelsen av dets oppdrag må forløpe lett. Det må gis de enkelte medlemmer anledning til fullt ut å delta sakramentalt i messen.¹²³

313. Orgelet og andre rettmessig godkjente musikkinstrumenter skal anbringes på en egnet plass, for at de kan støtte både koret og folket når de synger, og slik at musikken godt kan høres av alle når instrumentene spiller alene. Det høver seg at orgelet, før det tas i liturgisk bruk, velsignes i henhold til ritusen beskrevet i *Rituale Romanum*.¹²⁴

I adventstiden skal orgelet og andre musikkinstrumenter anvendes med det måtehold som svarer til denne kirkeårstids karakter, så man ikke foregriper gleden over Herrens fødsel.

I fastetiden tillates det bare å spille orgel og andre instrumenter for å støtte sangen, dog med unntak av **Lætare**-søndag (4. søndag i fasten), høytidsdager og festdager.

Oppbevaringsstedet for den hellige Eukaristi

314. I samsvar med den enkelte kirkes arkitektoniske utforming og i pakt med stedenes legitime sedvaner skal Det allerhelligste sakrament oppbevares i et tabernakel i en meget fornem del av kirken, fremtredende, iøynefallende, vakkert utsmykket og egnet for bønn.¹²⁵

¹²² Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi *Sacrosanctum Concilium*, nr. 32.

¹²³ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Musicam sacram*, 5. mars 1967, nr. 23: A.A.S. 59 (1967) s. 307.

¹²⁴ Jf. RITUALE ROMANUM, *Velsignelser, typicus*-utgave 1984, Ritual for velsignelse av orgel, nr. 1052-1067.

¹²⁵ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 54: A.A.S. 59 (1967) s. 568; instruksjonen *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 95: A.A.S. 56 (1964) s. 898.

Vanligvis må det bare være ett tabernakel, utflyttbart, laget av solid og ugjennomsiktig materiale og avlåst slik at faren for profanering unngås så langt som overhodet mulig.¹²⁶ Det høver seg dessuten at det, før det tas i liturgisk bruk, velsignes i henhold til ritusen beskrevet i *Rituale Romanum*.¹²⁷

315. På grunn av symbolverdien passer det best at det på alteret hvor messen feires, ikke er noe tabernakel hvor den hellige Eukaristi oppbevares.¹²⁸

Følgelig plasseres tabernakelet etter diøcesanbiskopens vurdering:

a) enten i koret, utenom celebrasjonsalteret, med best mulig plassering og utforming, eventuelt på et gammelt alter som ikke mer brukes til messefeiring (*jf. nr. 303*).

b) eller også i et kapell som er skikket for de troendes private tilbedelse og bønn,¹²⁹ som er organisk forbundet med kirken og godt synlig for de kristustroende.

316. I overensstemmelse med overlevert sedvane må det nær tabernakelet uavbrutt lyse en særskilt lampe (*lampas*) som bruker olje eller voks og som angir og ærer Kristi nærvær.¹³⁰

317. Alt det øvrige som er foreskrevet i gjeldende rett om oppbevaringen av den hellige Eukaristi, skal heller ikke glemmes.¹³¹

Sakrale bilder

318. Kirken deltar i liturgien her på jorden som en forsmak på den himmelske liturgi som feires i den hellige by, Jerusalem, som Kirken som pilegrim stevner mot. Der sitter

¹²⁶ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 52: A.A.S. 59 (1967) s. 568; instruksjonen *Inter Œcumenici*, 26. september 1964, nr. 95: A.A.S. 56 (1964) s. 898; SAKRAMENTSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Nullum unquam tempore*, 28. mai 1938, nr. 4: A.A.S. 30 (1938) s. 199-200; RITUALE ROMANUM, *Den hellige kommunion og dyrkelse av det eukaristiske mysterium utenom messen*, *typicus*-utgave 1973, nr. 10-11; *Den kanoniske lovbok*, kan. 938 § 3.

¹²⁷ Jf. RITUALE ROMANUM, *Velsignelser*, *typicus*-utgave 1984, Ritual for velsignelse i anledning av at det tas i bruk nytt eukaristisk tabernakel tas i bruk, nr. 919-929.

¹²⁸ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 55: A.A.S. 59 (1967) s. 569.

¹²⁹ *Ibidem*, nr. 53: A.A.S. 59 (1967) s. 568; RITUALE ROMANUM, *Den hellige kommunion og dyrkelse av det eukaristiske mysterium utenom messen*, *typicus*-utgave 1973, nr. 9; *Den kanoniske lovbok*, kan. 938 § 2; JOHANNES PAUL II, brevet *Dominicæ Cenæ*, 24. februar 1980, nr. 3: A.A.S. 72 (1980) s. 117-119.

¹³⁰ Jf. *Den kanoniske lovbok*, kan. 940; RITUSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Eucharisticum mysterium*, 25. mai 1967, nr. 57: A.A.S. 59 (1967) s. 569; jf. RITUALE ROMANUM, *Den hellige kommunion og dyrkelse av det eukaristiske mysterium utenom messen*, *typicus*-utgave 1973, nr. 11.

¹³¹ Jf. særlig SAKRAMENTSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Nullum unquam tempore*, 28. mai 1938: A.A.S. 30 (1938) s. 198-207; *Den kanoniske lovbok*, kann. 934-944.

Kristus ved Guds høyre hånd. Ved å vise ærbødighet for helgenenes minne håper Kirken å få del i samfunnet med dem.¹³²

I pakt med Kirkens eldste tradisjon er det riktig at det oppstilles bilder av Herren, Jomfru Maria og helgenene i de sakrale bygninger (*ædes sacræ*) så de kan æres av de troende,¹³³ og de skal plasseres slik at de troende ledes til troens mysterium som feires der. Men her skal man sørge for at det ikke blir for mange bilder og at de plasseres i behørig orden, slik at de troendes oppmerksomhet ikke blir distraherert fra selve feiringen.¹³⁴ Det skal vanligvis ikke være mer enn ett bilde av én og samme helgen. Ved utsmykning og innredning av en kirke skal man når det gjelder bilder generelt ha hele fellesskapets religiøse behov for øye, samt bildenes skjønnhet og verdighet.

¹³² Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi *Sacrosanctum Concilium*, nr. 8.

¹³³ Jf. PONTIFICALE ROMANUM, *Ritual for kirke- og alterinnvielse*, *typicus*-utgave 1977, kap. IV, nr. 10; RITUALE ROMANUM, *Velsignelser*, *typicus*-utgave 1984, Ritual for velsignelse av bilder som stilles ut for av de troende offentlig å bli vist ærbødighet, nr. 984-1031.

¹³⁴ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 125.

KAPITTEL VI

DET SOM KREVES FOR FEIRING AV MESSEN

I. BRØD OG VIN TIL FEIRING AV EUKARISTIEN

319. Etter Kristi eksempel har Kirken alltid anvendt brød og vin sammen med vann til feiringen av Herrens måltid.

320. Brødet til feiring av Eukaristien skal kun være av ren hvete (*triticeus*), nylig bakt og – i overensstemmelse med Den latinske kirkes gamle tradisjon – usyret.

321. Det grunnleggende prinsipp for bruken av tegn i liturgien innebærer at de materielle elementer som inngår i eukaristifeiringen, virkelig ser ut som føde. Det er derfor å anbefale at det eukaristiske brød – selv om det er usyret og bakt i tradisjonell form – blir laget slik at presten i en messe med folket virkelig kan bryte hostien i flere deler og dele ut disse i det minste til noen av de troende. Små hostier er likevel ikke utelukket når antallet som skal motta den hellige kommunion, og andre pastorale hensyn fordrer det. Brødsbrytelsen, som i apostolisk tid simpelthen betydde Eukaristien, er en handling som enda tydeligere tilkjenner tegnets symbolske mening: alles enhet i det ene brød, og den kjærlighet som kommer til uttrykk ved at det ene brød deles ut blant brødre og søstre.

322. Vinen for eukaristifeiringen skal være av vintreets frukt (*ex genimine vitis*) (jf. Luk 22,18), naturlig og ren, hvilket vil si ikke iblandet fremmede stoffer.

323. Det må med omhu sørges for at brødet og vinen bestemt for Eukaristien, bevares i fullgod stand; det vil si at man må passe på at vinen ikke surner, og at brødet ikke bederves eller blir altfor hardt slik at det vanskelig kan brytes.

324. Dersom presten etter konsekrasjonen eller når han mottar kommunionen, oppdager at det ikke var helt opp vin, men vann, tømmer han vannet i et kar, heller vin med vann i kalken og konsekrerer den, idet han uttaler den del av innstiftelsesordene som hører til konsekrasjonen av kalken, uten at det påligger ham igjen å konsekreere brød.

II. SAKRALT UTSTYR GENERELT

325. Kirken inntar samme holdning til det sakrale utstyr som til bygging av kirker. Den åpner opp for alle områders kunstformer og godtar de tilpasninger som er i overensstemmelse med de enkelte folkeslags lynne og tradisjoner, såfremt de svarer godt til det sakrale utstyrs bestemmelse.¹³⁵

Også på dette område må det vises omhu for den edle enkelhet som best forenes med sann kunst.

326. Ved valg av materialer til sakralt utstyr kan det foruten de stoffer som hittil har vært i tradisjonell bruk, også tillates slike som etter vår tids oppfatning betraktes som edle, varige og velegnede til sakral bruk. Bispekonferansene for det enkelte område er dommer i denne sak (*jf. nr. 390*).

III. DE HELLIGE KAR

327. Blant de nødvendige ting til messens feiring inntar de hellige kar (*vasa sacra*) den fornemste plass. Først blant disse kommer kalken og patenaen, som begge brukes når vinen og brødet frembæres, konsekres og mottas.

328. De hellige kar lages av edelt metall. Dersom de er gjort av metall som endrer karakter over tid eller er mindre edelt enn gull, bør de helst være forgylt innvendig.

329. Etter bispekonferansens vurdering kan hellige kar også lages av annet solid materiale som er høyt verdsatt i området, f.eks. av elfenben eller harde tresorter, dog bare når de egner seg til liturgisk bruk. I slikt tilfelle skal alltid materiale som ikke lett brytes eller forringes, foretrekkes. Det gjelder alle kar som er bestemt til å oppbevare hostier, så som patena (*patena*), ciborium (*pyxis*), hostieskrin (*theca*), monstrans (*ostensorium*) og annet av samme slag.

330. Kalken og andre kar som er bestemt til å ta vare på Herrens blod, må ha et indre beger bestående av et materiale som ikke absorberer fuktighet. Stetten kan derimot lages av et annet solid og verdig materiale.

331. Til konsekrasjon av hostiene kan det godt anvendes en eneste patena stor nok til å holde både brødet så vel til presten og diakonen som til de andre medhjelperne og de troende.

¹³⁵ Jf. ANNET VTIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 128.

332. Hva formen på de hellige kar angår, er det kunstnerens oppgave å anvende den stilart som best svarer til de enkelte områders skikker, men utelukkende når karene svarer til den tilsiktede liturgiske bruk, og tydelig skiller seg fra kar bestemt til dagligdags bruk.

333. Ved velsignelsen av de hellige kar følges ritusen foreskrevet i de liturgiske bøker.¹³⁶

334. Skikken med å innrette et sakrarium (*sacrarium*) i sakristiet, hvor vannet fra tvetningen (*ablutio*) av de hellige kar og det liturgiske lintøyet helles ut, må tas vare på (jf. nr. 280).

IV. DE LITURGISKE KLÆR

335. I Kirken, som er Kristi legeme, har ikke alle lemmer det samme oppdrag. Denne forskjell i oppdrag ved feiringen av Eukaristien kommer til uttrykk i det ytre ved forskjellen i de liturgiske klær (*vestes sacræ*). Disse skal derfor betraktes som tegn på den tjeneste hver enkelt skal utføre. De liturgiske klær må nødvendigvis også bidra til å gjøre den hellige handling vakker. Klærne som prestene og diakonene, foruten de lege medhjelpere blir iført, velsignes på hensiktsmessig vis, før de tas i liturgisk bruk, i henhold til ritusen beskrevet i *Rituale Romanum*.¹³⁷

336. Albaen (*alba*) er felles liturgisk kledning for alle ordinerte og beskikkede embetsbærere, uansett rang. Den skal holdes sammen rundt livet med et cingulum (*cingulum*), med mindre den er sydd slik at den sitter inntil kroppen også uten cingulum. Dersom albaen ikke helt dekker de alminnelige klær rundt halsen, skal man ta på seg amikt (*amictus*) før albaen. Albaen kan ikke erstattes av korskjorte (*superpelliceus*), heller ikke over sutanen (*vestis talaris*), når man skal iføre seg messehagel eller dalmatika, heller ikke når stolaen i henhold til bestemmelsene brukes uten messehagel eller dalmatika.

337. Med mindre noe annet er forutsatt, er messehagelen (*casula* eller *planeta*) celebrerende prests særegne kledning under messen og andre hellige handlinger som er direkte forbundet med denne; messehagelen iføres over albaen og stolaen.

¹³⁶ Jf. PONTIFICALE ROMANUM, *Ritual for kirke- og alterinnvielse, typicus*-utgave 1977, Ritual for velsignelse av kalk og patena; RITUALE ROMANUM, *Velsignelser, typicus*-utgave 1984, Ritual for velsignelse av ting som skal brukes ved liturgiske feiringer, nr. 1068-1084.

¹³⁷ Jf. RITUALE ROMANUM, *Velsignelser, typicus*-utgave 1984, Ritual for velsignelse av ting som skal brukes ved liturgiske feiringer, nr. 1070.

338. Diakonens særegne kledning er dalmatikaen (*dalmatica*), som iføres over albaen og stolaen. Men dalmatikaen kan i nødstilfelle og ved mindre høytideligheter sløyfes.

339. Akolytter, lektorer og andre lege medhjelpere kan iføre seg alba eller en annen kledning som er rettmessig godkjent av bispekonferansen i hvert enkelt område (jf. nr. 390).

340. Presten bærer stolaen rundt nakken og hengende ned foran brystet. Diakonen legger stolaen over venstre skulder, fører den derfra tvers over brystet til kroppens høyre side og fester den der.

341. Korkåpe (*pluviale* eller *cappa pluvialis*) brukes av presten i prosesjoner og under andre hellige handlinger, i henhold til egne rubrikker for de enkelte rituser.

342. Når det gjelder de liturgiske klærs form, kan bispekonferansene fastsette nærmere og foreslå for Den apostoliske stol det som svarer til de enkelte områders behov og skikker.¹³⁸

343. Foruten de tradisjonelle stoffer, kan det ved tilvirkning av liturgiske klær også anvendes slike naturstoffer som er særegne for stedet, og dessuten visse kunststoffer som svarer til den hellige handling og vedkommende persons verdighet. Bispekonferansen vil vurdere dette spørsmål.¹³⁹

344. Det tar seg godt ut at de liturgiske klærs skjønnhet og verdighet ikke søkes oppnådd ved mengden av overflødige ornament, men ved stoffet som anvendes, og ved formen. Ornamentene skal være figurer, bilder eller symboler som antyder klærnes sakrale bruk. Ornamentikk som ikke passer til liturgisk bruk, skal fjernes.

345. Hensikten med de liturgiske klærs forskjellige farger er å uttrykke mer virkningsfullt også i det ytre det særegne i de trosysterier som blir feiret, og i løpet av det liturgiske år å gi et bilde av det kristne livs utvikling.

346. Vedrørende de liturgiske farger skal tradisjonell bruk bevares, nemlig:

a) Hvit farge anvendes i påsketidens og juletidens officier og messer, dessuten ved feiring av Herren, såfremt dette ikke er for Herrens lidelse, videre for den salige Jomfru Maria, for de hellige engler og for helgener som ikke er martyrer, på

¹³⁸ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 128.

¹³⁹ Jf. *ibidem*.

allehelgensdagen (1. november) og festen for Johannes døperen (24. juni), på festdagene for evangelisten Johannes (27. desember), Peters stol (22. februar) og Paulus' omvendelse (25. januar).

- b) Rød farge anvendes på palmesøndag til minne om Herrens lidelse, på langfredag, på pinsedag, ved feiring av Herrens lidelse, på festdager for apostlene og evangelistene og ved feiring av de hellige martyrer.
- c) Grønn farge anvendes i det alminnelige kirkeårs officier og messer.
- d) Fiolett farge anvendes i advents- og fastetiden. Denne fargen kan også anvendes i officier og messer for avdøde.
- e) Sort farge kan – hvor det er skikk – anvendes i messer for avdøde.
- f) Rosa farge kan – hvor det er skikk – anvendes på **Gaudete**-søndag (3. søndag i adventstiden) og **Lætare**-søndag (4. søndag i fasten).
- g) På høytidsdager kan det anvendes finere eller edlere liturgiske klær, selv om de ikke er i dagens farge.

Hva angår liturgiske farger kan bispekonferansene dog fastsette nærmere og foreslå for Den apostoliske stol tilpasninger som svarer til folkenes behov og lynne.

347. Ritualmesser leses enten i vedkommende messes egen farge, eller i hvitt, eller, når det er en festdag, i festdagens farge. Messer for forskjellige behov leses i dagens eller kirkeårstidens farge, eller i fiolett dersom de har botskarakter, for eksempel nr. 31, 33 og 38. Votivmesser leses i den farge som hører til vedkommende messe, eller også i dagens eller kirkeårstidens farge.

V. ANDRE GJENSTANDER BESTEMT TIL KIRKELIG BRUK

348. Foruten de hellige kar og de liturgiske klær som skal være av foreskrevet material, finnes det også annet utstyr som enten er bestemt til liturgisk bruk¹⁴⁰ eller på én eller annen måte hører kirken til. Dette utstyr skal ha verdighet; og hver enkelt gjenstand må være formålstjenlig.

349. På særskilt vis skal man sørge for at de liturgiske bøker under den liturgiske handling blir virkelige tegn og symboler på det himmelske, og følgelig fremstår med ekte verdighet, vakkerhet og skjønnhet. Særlig gjelder det evangeliariet og lektionariet som er bestemt til forkynnelsen av Guds ord og følgelig gjenstand for særskilt ærbødighet.

¹⁴⁰ Hva angår velsignelse av ting som i kirkehuset er bestemt til liturgisk bruk, jf. RITUALE ROMANUM, *Velsignelser, typicus*-utgave 1984, del III.

350. Dessuten skal man vie stor oppmerksomhet til de ting som direkte forbindes med alteret og eukaristifeiringen, f.eks. alterkorset og kors som skal bæres i prosesjon.

351. Også i saker av mindre betydning må det med omhu sørges for at kunstens iboende krav blir ivaretatt og at edel enkelhet og god smak forenes.

KAPITTEL VII

VALG AV MESSE OG AV DENS ENKELTE DELER

352. Messefeiringen gir bedre pastoral virkning hvis tekstene for lesninger, bønner og salmer, når det lar seg gjøre, svarer til deltagernes behov, åndelige forutsetninger og lynne. Derfor tilbys et tilsvarende mangfold av valgmuligheter som beskrives nedenfor.

Under messeplanleggingen må presten følgelig ta mer hensyn til det åndelige allmenne vel for Guds folk enn til sin egen smak. Han må også huske at valg av messens tekster bør gjøres i samråd med dem som står for en del av feiringen – inklusiv de troende, i det som mer direkte angår dem.

Siden det gis et mangfold av muligheter for valg av messens forskjellige deler, må diakonen, lektorene, forsangeren, kantoren, kommentatoren og koret før gudstjenestefeiringen vite nøyaktig hvilken tekst de har fått seg tildelt, så intet skjer improvisert. En harmonisk ordning og fremføring av ritene bidrar sterkt til de troendes sjelelige forberedelse til å ta del i Eukaristien.

I. VALG AV MESSE

353. På høytidsdager påligger det presten å følge kalenderen for den kirke hvor han feirer messen.

354. På søndager, hverdager i advent, juletiden, faste- og påsketiden, på festdager og obligatoriske minnedager gjelder følgende:

- a) dersom messen feires med folket, følger presten kalenderen for den kirke hvor han feirer messen;
- b) dersom messen feires der bare én medhjelper deltar, kan presten velge mellom kirkens kalender og sin egen kalender.

355. For valgfrie minnedager gjelder følgende:

- a) På hverdager fra 17. til 24. desember i advent, på dagene i juleoktaven og på hverdager i fastetiden, unntatt askeonsdag og den stille uke, leses messen for den aktuelle liturgiske dag; men kollektbønnen kan hentes fra den minnedag som står oppført i generalkalenderen for vedkommende dag, unntatt askeonsdag og dager i den stille uke. På hverdager i påsketiden kan minnedager for helgener holdes med fullstendig ritus.
- b) På hverdager i advent før 17. desember, hverdager i juletiden fra 2. januar og hverdager i påsketiden kan det velges mellom hverdagens messe, dagens helgenmesse, messen for én av de helgener som har minnedag, og messen for en eller annen helgen i dagens martyrologium.

c) På hverdager i det alminnelige kirkeår kan det velges mellom hverdagens messe, messen for en eventuelt inntreffende valgfri minnedag, messen til en eller annen helgen innført i martyrologiet for dagen, en eller annen av de messer som anvendes til forskjellige behov, og en votivmesse.

Dersom presten feirer messen med folket, må han passe på at han ikke for ofte og uten tilstrekkelig grunn utelater lesningene som er knyttet til de enkelte dager i hverdagslektionariet. For Kirken ønsker at et mer rikholdig bord med Guds ord skal dekkes for de troende.¹⁴¹

Av samme grunn bør presten gjøre begrenset bruk av messer for avdøde. Enhver messe frembæres for såvel levende som døde, og i Den eukaristiske bønn er det en ihukommelse av avdøde.

Når de troende ønsker å få en av de valgfrie minnedager til ære for Jomfru Maria eller helgenene, bør deres legitime fromhet tilfredsstilles.

Når det er anledning til å velge mellom en minnedag innført i generalkalenderen og en minnedag innføydd i bispedømmets eller et ordenssamfunns kalender, skal den minnedag som står i partikularkalenderen, under ellers like forhold og i pakt med tradisjonen foretrekkes.

II. VALG AV MESSENS ENKELTE DELER

356. Når det velges tekster for de forskjellige deler av messen, enten det er kirkeårets messe eller en helgenmesse, gjelder følgende retningslinjer:

Lesningene

357. Til søndagene og høytidsdagene er det knyttet tre lesninger, nemlig fra en profet, en apostel og et Evangelium. Disse lesninger skal lære det kristne folk om det kontinuerlige frelsesverk i overensstemmelse med Guds vidunderlige plan. Disse lesningene skal strengt følges. I påsketiden hentes i pakt med Kirkens tradisjon en lesning fra Apostlenes gjerninger i stedet for fra Det gamle testamentet.

Til festdagene er det knyttet to lesninger. Men dersom en festdag etter reglene heves til høytidsdag, skal det tilføyes en tredje lesning som hentes fra fellestekstene.

På minnedager for helgener leses vanligvis hverdagslesningene, med mindre det finnes egne lesninger. I visse tilfeller oppgis særlige lesninger som belyser et spesielt aspekt av helgenens åndelige liv eller aktivitet. Bruken av disse lesninger skal ikke presses frem, med mindre en virkelig pastoral grunn tilsier det.

358. I lektionariet for hverdager oppgis det lesninger for hver ukedag i hele året. Følgelig vil disse lesninger vanligvis bli brukt på de dager de er knyttet til, med mindre

¹⁴¹ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 51.

det inntreffer en høytidsdag eller en festdag, eventuelt en minnedag som har egne lesninger fra Det nye testamentet, der den helgen som feires, omtales.

Dersom den kontinuerlige lesning for en uke blir avbrutt på grunn av en høytidsdag, en festdag eller en særskilt feiring, er det lov for presten – med tanke på hele ukens lesninger – enten å forbinde de utelatte avsnitt med andre deler, eller å fastsette hvilke tekster som skal ha fortrinn fremfor andre.

I messer for særskilte grupper har presten lov å velge de tekster som passer best for den særskilte anledning, dog utelukkende når de tas fra tekster i et approbert lektionarium.

359. Det finnes også i lektionariet for ritualmesser et eget utvalg av tekster fra Den hellige skrift til bruk i messer der enkelte sakramenter eller sakramentalier er føyet inn, eller i messer som feires ved særlige behov.

Lektionarier av denne art er blitt utarbeidet med tanke på å føre de troende, ved en mer egnet lytting til Guds ord, til en dypere forståelse av det mysterium de tar del i, og lede dem til en større kjærlighet til Guds ord.

De tekster som benyttes ved en liturgisk feiring, skal altså fastsettes både med pastorale hensyn for øye og ut fra de valgmuligheter som foreligger i en bestemt situasjon.

360. Noen ganger finnes både et lengre og et kortere alternativ for samme tekst. I valget mellom de to alternativer, må man ha pastorale kriterier for øye. Da bør det tas hensyn til om de troende vil ha størst utbytte av å lytte til en kortere eller lengre tekst; eller om de vil ha størst utbytte av å lytte til en mer innholdsrik tekst når den blir forklart i homilien.¹⁴²

361. Men når muligheten til å velge står mellom en av to tekster som alt er fastlagt, eller en som er oppgitt for fritt valg, må det tas hensyn til hvilket utbytte deltakerne vil ha, nemlig i hvilken grad de vil greie å tilegne seg teksten. Det kan være at en enklere tekst passer bedre for den forsamlede gruppe. Eller pastorale hensyn kan tilsi at en tekst blir gjentatt, eller at en tekst som er angitt for en bestemt feiring, blir flyttet til en annen dag for valgfri anvendelse.¹⁴³

Dette kan skje når den samme tekst atter skal leses på dager som ligger for nær hverandre, for eksempel på en søndag og den etterfølgende hverdag, eller når det er fare for at en tekst vil skape vanskeligheter i en bestemt forsamling kristustroende. I utvelgelsen av tekster fra Den hellige skrift skal man dog vokte seg for å utelukke deler av denne helt og holdent.

¹⁴² MISSALE ROMANUM, *Messens lesningsordning*, annen *typicus*-utgave 1981, «Innledende bemerkninger» (*Prænotanda*), nr. 80.

¹⁴³ *Ibidem*, nr. 81.

362. Bortsett fra muligheten til å velge visse mer egnede tekster som er omtalt ovenfor, er det mulig for bispekonferansene under spesielle omstendigheter å angi noen tilpasninger hva angår lesninger, likevel med den lov at tekstene må velges fra et rettelig approbert lektionarium.

Bønnene

363. I enhver messe brukes de bønner som hører til den respektive messe, med mindre noe annet er anført.

På minnedagene for helgener brukes helgendagens egen kollektbønn eller i mangel av dette en kollektbønn fra tilsvarende fellesmesser; men bønner over offergavene og bønner etter kommunionen kan – med mindre det finnes egne – hentes enten fra fellesmessene eller fra hverdagene i den inneværende kirkeårstid.

På hverdagene i det alminnelige kirkeår kan man ta enten den foregående søndags bønner eller bønner fra en annen søndag i det alminnelige kirkeår. Man kan også hente dem fra «bønner for forskjellige behov», som er tatt med i missalet. Fra disse messer er det også lov å anvende kun kollektbønnen.

På denne måten frembys et rikere utvalg tekster som gir de troendes bønn mer næring. I kirkeårets store liturgiske tider er denne tillempling dog alt gjort ved hjelp av egne bønner som finnes i missalet for den enkelte hverdag.

Den eukaristiske bønn

364. De tallrike prefasjoner Missale Romanum er beriket med, har som mål å uttrykke takksigelsesmotivet innenfor Den eukaristiske bønn og la de mange aspekter av frelsens mysterium tre frem i et klarere lys.

365. Et valg mellom de eukaristiske bønner som er inntatt i Messens ordning, kan med fordel gjøres etter følgende retningslinjer:

a) Den første eukaristiske bønn – Den romerske kanon – som alltid kan anvendes, foretrekkes på de dager som har tilknyttet et eget *Communicantes*, **Delaktige i de helliges samfunn ...**, eller i messer som er beriket med et eget *Hanc igitur*, **Herre, ta derfor imot ...**, dessuten på festdagene for de apostler og helgener som er nevnt i denne eukaristiske bønn, og på søndager, med mindre ikke den tredje eukaristiske bønn foretrekkes av pastorale grunner.

b) Den annen eukaristiske bønn anvendes på grunn av sine særtrekk helst på ukedager eller under spesielle omstendigheter. Selv om den har sin egen prefasjon, kan den allikevel anvendes også sammen med andre prefasjoner, særlig med dem som gir et kort resymé av frelsesmysteriet, for eksempel de alminnelige prefasjoner. Når det feires messe for en avdød, kan et særskilt formular brukes på sin plass, nemlig foran **Kom i hu, Herre ...**

- c) Den tredje eukaristiske bønn kan brukes med hvilken som helst prefasjon. Dens bruk er å foretrekke på søndager og fester. I denne bønn kan brukes et eget formular for en avdød. Det skal tilføyes på sin bestemte plass etter ordene: **Barmhjertige Far, foren med deg alle dine barn som er spredt over hele jorden.**
- d) Den fjerde eukaristiske bønn har sin egen uforanderlige prefasjon og gir oss en oversikt over frelsens historie. Den kan anvendes når messen ikke har egen prefasjon og på søndager i det alminnelige kirkeår. Denne bønn har en slik struktur at et eget formular for en avdød ikke kan tilføyes.

Sangene

366. Det er ikke lov å erstatte sangene i Messens ordning, f.eks. **Agnus Dei**, med andre sanger.

367. Ved valg av sanger mellom lesningene, foruten inngangssang, offertoriesang og kommunionssang må bestemmelsene som er fastsatt på hvert sted overholdes (*jf. nr. 40-41, 47-48, 61-64, 74, 86-88*).

KAPITTEL VIII

MESSER OG BØNNER FOR FORSKJELLIGE ANLIGGENDER OG MESSER FOR AVDØDE

I. MESSER OG BØNNER FOR FORSKJELLIGE ANLIGGENDER

368. Sakramentenes og sakramentalienes liturgi har den virkning at nesten enhver hendelse blir helliggjort for de troende som er forberedt på riktig måte, av den Guds nåde som strømmer fra påskens mysterium.¹⁴⁴ Fordi Eukaristien er sakramentenes sakrament, har missalet et rikt utvalg av messer og bønner som under kristenlivets forskjellige situasjoner kan anvendes for hele verdens behov eller for behov i Kirken som helhet eller som lokalkirke.

369. Siden det allerede gis store muligheter for valg av lesninger og bønner, er det å anbefale at messer for forskjellige anliggender anvendes med moderasjon, det vil si når omstendighetene krever det.

370. Hvis ikke noe annet er uttrykkelig forutsatt, er det lov i alle messer for forskjellige anliggender å bruke hverdagslesninger med tilhørende sang mellom disse dersom de passer til feiringen forøvrig.

371. Til disse messer regnes ritualmesser, messer for forskjellige behov, messer for forskjellige anliggender og votivmesser.

372. Ritualmesser er forbundet med feiringen av bestemte sakramenter eller sakramentalier. Det er forbudt å feire dem på søndager i advent, faste- og påsketiden, på høytidsdager, i påskeoktaven, på allesjeldersdag, askeonsdag og i den stille uke. I tillegg kommer de forbehold som er angitt i ritualbøkene eller for selve messene.

373. Messer for forskjellige behov eller for forskjellige anliggender brukes i spesielle situasjoner, enten av og til eller til faste tidspunkter. Fra disse kan kompetent myndighet velge messer med spesielle påkallelser (*Missæ pro supplicationibus*) som biskonferansen fastsetter i årets løp.

374. Oppstår det en alvorlig situasjon eller et pastoralt behov, kan en messe som passer for anledningen feires etter pålegg fra eller med tillatelse fra diöcesanbiskopen på alle

¹⁴⁴ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 61.

dager unntatt høytidsdager, søndagene i advent, faste- og påsketiden, dager innenfor påskeoktaven, allesjeldersdag, askeonsdag og hverdager i den stille uke.

375. Votivmesser for Herrens mysterier eller til ære for den salige Jomfru Maria, englene, en bestemt helgen eller alle helgener kan for å imøtekomme de troendes fromhet feires på hverdager i det alminnelige kirkeår, også på en valgfri minnedag. Men messer som handler om mysterier i Herrens liv eller i den salige jomfru Marias liv, kan ikke feires som votivmesser, fordi disse messene har sin bestemte plass i det liturgiske års løp. Unntatt er messen for Jomfru Marias uplettede unnfangelse.

376. På obligatoriske minnedager og på hverdager i advent til og med 16. desember, i juletiden fra 2. januar og i påsketiden etter påskeoktaven er messer for forskjellige behov, messer for forskjellige anliggender og votivmesser i seg selv forbudt, men dersom en alvorlig situasjon eller pastorale behov krever det, kan det likevel brukes messer som svarer til de aktuelle behov, såfremt messen feires med folket. Dette skjer etter vurdering fra kirkens rektor eller av den celebrerende prest selv.

377. På hverdager i det alminnelige kirkeår når det inntreffer en valgfri minnedag eller hverdagsoffisiet brukes, er det lov å feire hvilken som helst messe eller å anvende en hvilken som helst bønn for forskjellige anliggender, dog med unntak av ritualmessene.

378. Spesielt anbefales den hellige Jomfru Marias lørdagsmesser, fordi Frelserens mor æres i Kirkens liturgi fremfor alle andre helgener.¹⁴⁵

II. MESSER FOR AVDØDE

379. Kirken frembærer påskemysteriets eukaristiske offer for å komme de avdøde til hjelp. Fordi alle Kristi lemmer har samfunn med hverandre, kan vi oppnå hjelp for de avdøde og bringe håp og trøst til de gjenlevende.

380. Blant messene for avdøde (*Missae defunctorum*) har gravferdsmessen (*Missa exsequialis*) den første plass. Den kan feires alle dager unntatt på høytidsdager med messeplikt, skjærtorsdag, under påskens triduum og på søndager i advent, faste- og påsketiden – under overholdelse av alt det som skal overholdes ut fra det som er bestemt i gjeldende rett.¹⁴⁶

¹⁴⁵ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, den dogmatiske konstitusjon om Kirken, *Lumen gentium*, nr. 54; PAUL VI, den apostoliske formaning *Marialis cultus*, 2. februar 1974, nr. 9: A.A.S. 66 (1974) s. 122-123.

¹⁴⁶ Jf. særlig *Den kanoniske lovbok*, kann. 1176-1185; RITUALE ROMANUM, *Ritual for gravferd*, typicus-utgave 1969.

381. Messe for avdøde kan feires etter mottak av dødsbudskap, ved den endelige gravlegging av en avdød og på den første etterfølgende årssdag, selv om dette skjer innenfor juleoktaven og på dager som har en obligatorisk minnedag. Dessuten kan denne messen feires på hverdager, unntatt på askeonsdag og i den stille uke.

Andre messer for avdøde – «daglige» messer for avdøde – kan feires på de hverdager i det alminnelige kirkeår som enten har en valgfri minnedag eller når hverdagsoffisiet brukes, dog utelukkende når disse messer appliseres for avdøde.

382. I gravferdsmessen skal det vanligvis holdes en kort homilie, dog med utelukkelse av enhver form for lovprisning av den som begravnes.

383. De troende, særlig den avdødes familie, bør oppmuntres til å ta del i det eukaristiske offer som frembæres for den avdøde, også ved å motta den hellige kommunion.

384. Dersom gravferdsmessen er direkte knyttet til gravferdsritusen, bes bønnen etter kommunionen, og avslutningsritusen utelates. I stedet følger overgivelsesritusen (*ritus ultimæ commendationis*) – det vil si avskjedshilsenen (*valedictio*). Denne ritus feires kun når liket er til stede.

385. Ved messeplanleggingen og utvelgelsen av de deler som varierer (f.eks. bønnene, lesningene og den universelle forbønn) til en messe for avdøde, særlig til gravferdsmessen, skal man ha for øye de pastorale hensyn med henblikk på den avdødes familie og de tilstedeværende.

Dessuten bør prestene ha særlig pastoral omtanke for dem som i anledning en gravferd er til stede ved den liturgiske feiring eller hører Evangeliet, og som ikke er katolikker, katolikker som aldri eller sjelden tar del i Eukaristien, eller som kan ha mistet troen. For prestene er Kristi Evangeliums tjenere for alle mennesker.

KAPITTEL IX
TILPASNINGER
SOM TILKOMMER BISKOPENE OG DERES KONFERANSER

386. Nyutformingen av *Missale Romanum* som i vår tid ble iverksatt ut fra det som var bestemt i dekretene fra Det økumeniske annet vatikankonsil, har uavlatelig sørget for at alle troende skal kunne delta fullt, bevisst og aktivt i eukaristifeiringen. Dette er et krav som ligger i liturgiens natur og som de troende i kraft av sin stilling har rett og plikt til.¹⁴⁷

Men før at feiringen i større grad skal svare til bestemmelsene og ånden i den hellige liturgi, foreslås det i denne generelle orientering og i Messens ordning ytterligere noen tilpasninger som overlates til diøcesanbiskopens eller bispekonferansenes vurdering.

387. Diøcesanbiskopen skal betraktes som sin hjords yppersteprest. Det er ham de troendes liv i Kristus på en bestemt måte avledes fra og avhenger av.¹⁴⁸ Han skal fremme det liturgiske liv i sitt bispedømme og han skal lede og våke over det. Ham er det – gjennom denne orientering – overdratt å fastsette retningslinjer for koncelebrasjon (*jf. nr. 202, 374*), fastsette bestemmelser vedrørende oppdraget å tjene presten ved alteret (*jf. nr. 107*), vedrørende utdelingen av den hellige kommunion under begge skikkelser (*jf. nr. 283*) og vedrørende bygging av kirkehus og dets organisering (*jf. nr. 291*). Til hans hovedoppgave hører det å gi næring til den hellige liturgis ånd i prestene, diakonene og de troende.

388. Tilpasninger som krever større koordinering og som omtales nedenfor, skal bestemmes nærmere av bispekonferansen ut fra det som er bestemt i gjeldende rett.

389. Fremfor alt tilkommer det bispekonferansene å klargjøre og approbere en utgave av dette *Missale Romanum* på godkjente morsmål, slik at denne – etter at aktene er bekreftet av Den apostoliske stol – kan anvendes i de områder som hører inn under dem.¹⁴⁹

Missale Romanum skal utgis i sin helhet, enten på latin eller i rettmessig approberte morsmålsversjoner.

390. Bispekonferansene har som oppgave å bestemme nærmere tilpasninger og å innføre dem i selve missalet der hvor det er angitt i denne generelle orientering og i Messens ordning, så som:

¹⁴⁷ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 14.

¹⁴⁸ Jf. *ibidem*, nr. 41.

¹⁴⁹ Jf. *Den kanoniske lovbok*, kan. 838 § 3.

- de troendes bevegelser og kroppsstilling (*jf. ovenfor nr. 43*);
- bevegelse for å vise respekt for alteret og evangeliariet (*jf. ovenfor nr. 273*);
- lesninger – som må hentes fra Den hellige skrift – for særskilte omstendigheter (*jf. ovenfor, nr. 362*);
- formen for utveksling av fredshilsenen (*jf. ovenfor nr. 82*)
- måten å motta den hellige kommunion på (*jf. ovenfor nr. 160, 283*);
- materialet til alteret og det sakrale utstyr, særlig de hellige kar, og dessuten de liturgiske klærs stoff, form og farge (*jf. ovenfor nr. 301, 326, 329, 339, 342-346*).

Direktorier eller pastorale instruksjoner som bispekonferansene har vurdert som nyttige, kan innføres i *Missale Romanum* på passende sted – etter forutgående overprøving fra Den apostoliske stol.

391. De samme konferansene skal være særlig oppmerksomme på og approbere versjoner av bibeltekstene som anvendes i feiringen av messen, samt utgi et av Den apostoliske stol bekreftet lektionarium, i samsvar med det som er bestemt i Messens lesningsordning.^{149bis} For fra Den hellige skrift tas jo lesninger som leses og forklares i homilien, og salmene som synges. Den beånder og inspirerer de store og små bønner (*preces, orationes*) og de liturgiske sanger, slik at handlinger og tegn får sin betydning fra den.¹⁵⁰

Det skal brukes et språk som svarer til de troendes fatteevne og er egnet til offentlig fremføring, dog med respekt for de bibelske bøkens forskjellige måter å tale på.

392. Likeledes tilkommer det bispekonferansene med uavlatelig iver å klargjøre en versjon av de andre tekster, slik at betydningen i den opprinnelige latinske teksten fullt ut og med troskap blir gjengitt, og samtidig bevarer det enkelte språks egenart. I utførelsen av dette arbeid er det viktig å være oppmerksom på de forskjellige litterære sjangre som finnes i messen, slik som presidentialbønner, antifoner, akklamasjoner, omkved, påkallelser i litaniform osv.

Man må ha for øye at tekstene ikke skal oversettes først og fremst med henblikk på meditasjon, men snarere med henblikk på proklamasjon eller sang under den liturgiske handling.

Det skal brukes en språkform som er tilpasset de troende i området, men som likevel har en edel og litterær kvalitet. For det vil likevel alltid være behov for å forklare den bibelske og kristne betydning av noen ord og setninger.

^{149bis} Jf. *Den kanoniske lovbok*, kan. 825 § 1; *MISSALE ROMANUM, Messens lesningsordning*, annen *typicus*-utgave 1981, Innledende bemerkninger, nr. 111.

¹⁵⁰ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 24.

Det er best at det i områder som har samme språk, så langt det er mulig, brukes samme oversettelse av de liturgiske tekster; det gjelder særlig for de bibelske tekster og for Messens ordning.¹⁵¹

393. Med hensyn til den fremstående plass sangen inntar i gudstjenestefeiringen som en nødvendig og integrert del av liturgien,¹⁵² er det bispekonferansenes oppgave å approbere egnede melodier, først og fremst for tekstene i messeordinariet, for folkets svar og akklamasjoner og for særskilte rituser i løpet av det liturgiske år.

Likeledes skal de vurdere hvilke musikalske former, melodier og musikkinstrumenter det skal være lov å tillate i gudstjenesten, og om de er velegnet og kan tilpasses sakral bruk.

394. Hvert bispedømme må nødvendigvis ha sin egen kalender og sin samling av egne messer (*Proprium Missarum*). For sin del skal bispekonferansen utarbeide en egen kalender for landet (*calendarium proprium nationis*), eller sammen med andre konferanser en kalender for et større område, som må approberes av Den apostoliske stol.¹⁵³

Når dette arbeidet gjennomføres, skal det legges meget stor vekt på å bevare og beskytte søndagen som den opphavelige festdag. Derfor skal ikke andre feiringer, med mindre de har virkelig stor betydning, erstatte søndagsfeiringen.¹⁵⁴ Likeledes skal det sørges for at det liturgiske år i den form det er revidert ifølge dekret fra Det annet vatikankonsil, ikke tilsløres av sekundære elementer.

I en nasjonal kalender skal datoene for bønnedager (*Rogationes*) og imbredager (*Quattuor anni Tempores*) angis (jf. nr. 373). Utformingen og tekstene til feiringen av dem,¹⁵⁵ og andre særskilte bestemmelser skal man også ha for øye.

Under utgivelsen av missalet høver det seg at de feiringer som er særegne for hele landet eller for et større område, innføres på sin plass mellom gudstjenestefeiringene i generalkalenderen, men for regioner eller bispedømmer skal de ha sin plass i et parikularappendiks.

395. Dersom det er nødvendig for de troendes deltagelse og deres åndelige vel å gjøre forandringer og mer dyptgående tilpasninger, så den sakrale feiring svarer til de forskjellige folkeslags lynne og tradisjoner, kan endelig bispekonferansene i henhold

¹⁵¹ Jf. *ibidem*, nr. 36 § 3.

¹⁵² Jf. *ibidem*, nr. 112.

¹⁵³ Jf. de universelle bestemmelser om det liturgiske år og om kalenderen, nr. 48-51, se *nedenfor*, s. ???; GUDSTJENESTEKONGREGASJONEN, instruksjonen *Calendaria particularia*, 24. juni 1970, nr. 4, 8: A.A.S. 62 (1970) s. 652-653.

¹⁵⁴ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 106.

¹⁵⁵ Jf. de universelle bestemmelser om det liturgiske år og om kalenderen, nr. 46, se *nedenfor*, s. ???; GUDSTJENESTEKONGREGASJONEN, instruksjonen *Calendaria particularia*, 24. juni 1970 nr. 38: A.A.S. 62 (1970) s. 660.

til det som er bestemt i art. 40 i konstitusjonen om den hellige liturgi foreslå slike for Den apostoliske stol, så de kan innføres med Den apostoliske stols samtykke. Fremfor alt gjelder dette folkeslag som ganske nylig har fått Evangeliet forkynt.¹⁵⁶ De særskilte bestemmelser som er overlevert gjennom instruksjonen «Den romerske liturgi og inkulturasjon», skal nøye overholdes.¹⁵⁷

Med hensyn til fremgangsmåten i denne sak skal følgende iakttas:

Først skal et detaljert foreløpig forslag fremlegges for Den apostoliske stol, så man siden – når behørig fullmakt er innvilget – kan gå videre med å utarbeide de enkelte tilpasninger.

Når disse forslag er rettelig approbert av Den apostoliske stol, skal det gjennomføres tidsbegrensede forsøk på bestemte steder. Når tiden for forsøket er ute, skal bispekonferansen i påkommende tilfeller avgjøre fremgangsmåten for tilpasninger og fremlegge en endelig gjennomarbeidet utforming for Den apostoliske stols vurdering.¹⁵⁸

396. Før man griper til nye tilpasninger, særlig mer dyptpløyende, bør man omhyggelig sørge for at klerus og de troende får en behørig, klok og ordentlig opplæring, at man drar nytte av allerede forutsette muligheter, og at man tilføyer fyldige pastorale retningslinjer som svarer til liturgiens ånd.

397. Et prinsipp som også må overholdes, er at enhver partikularkirke skal samstemme med den universelle Kirke, ikke bare når det gjelder tros læren og de sakramentale tegn, men også når det gjelder den universelle praksis som er mottatt fra den uavbrutte apostoliske tradisjon. Denne må bevares ikke bare for å unngå villfarelser, men også for å overlevere troen fullt og helt, fordi i Kirken stemmer «bønnens lov» (*lex orandi*) overens med «troens lov» (*lex credendi*).¹⁵⁹

Den romerske ritus er en edel og kostbar del av Den katolske kirkes liturgiske skatt og arvegods og med en rikdom som er til gagn for Kirken som helhet. Derfor ville tapet av denne skatt være til alvorlig skade for Kirken.

Denne ritus har i århundrenes løp ikke bare bevart den opprinnelige liturgiske praksis fra byen Roma, men også på en dyp, organisk og harmonisk måte integrert andre tradisjoner som stammer fra forskjellige folk og partikularkirkers skikker og lynne, både vestlige og østlige, og har derved fått en viss overregional karakter. I våre dager finnes identiteten og det enhetlige uttrykk for denne ritus i de *typicus*-utgaver av liturgiske bøker som er promulgert med pavens myndighet, og i de tilsvarende liturgiske bøker som er godkjent av bispekonferansene for deres ansvarsområder og

¹⁵⁶ ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 37-40.

¹⁵⁷ Jf. GUDSTJENESTE- OG SAKRAMENTSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Varietates legitimæ*, 25. januar 1994, nr. 54, 62-69: A.A.S. 87 (1995) s. 308-309, 311-313.

¹⁵⁸ Jf. *ibidem*, nr. 66-68: A.A.S. 87 (1995) s. 313.

¹⁵⁹ Jf. *ibidem*, nr. 26-27: A.A.S. 87 (1995) s. 298-299.

bekreftet av Den apostoliske stol, og dersom det er aktuelt, overprøvd som bestemt i gjeldende rett.¹⁶⁰

398. Det annet vatikankonsil har fastsatt bestemmelser om at det ikke skal skje forandringer i den nyutformede liturgi med mindre Kirken har et sant og ekte behov for det, og har sikkerhet for at nye former på en viss måte organisk vokser ut av former som alt eksisterer.¹⁶¹ Det må også gjelde når Den romerske ritus skal inkultureres.¹⁶² Inkulturasjon krever dessuten nødvendig tid så den autentiske liturgiske tradisjon ikke skjemmes på grunn av forhastede og uvørne forandringer.

Hensikten med å strebe etter inkulturasjon er til syvende og sist ikke å skape nye ritusfamilier, men å tilgodese en gitt kulturs nødvendige krav. Det må skje på en slik måte at de tilpasninger som er innført i missalet eller i kombinasjon med andre liturgiske bøker, ikke skader den spesifikke karakter i Den romerske ritus.¹⁶³

399. Derfor må Missale Romanum – på tross av forskjellige språk og med en viss variasjon i sedvaner¹⁶⁴ – bevares for fremtiden som et redskap for og et lysende tegn på helheten og enheten i Den romerske ritus.¹⁶⁵

¹⁶⁰ Jf. *Den kanoniske lovbok*, kan. 825 §§ 2 og 3.

¹⁶¹ Jf. ANNET VTIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 23.

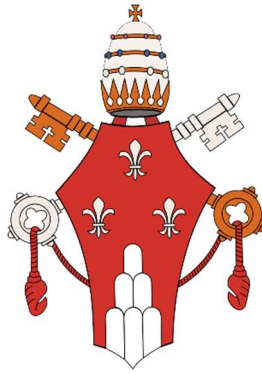
¹⁶² Jf. GUDSTJENESTE- OG SAKRAMENTSKONGREGASJONEN, instruksjonen *Varietates legitimæ*, 25 januarii 1994, nr. 46: A.A.S. 87 (1995) s. 306.

¹⁶³ Jf. *ibidem*, nr. 36: A.A.S. 87 (1995) s. 302.

¹⁶⁴ Jf. *ibidem*, nr. 54: A.A.S. 87 (1995) s. 308-309.

¹⁶⁵ Jf. ANNET VTIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 38; PAUL VI, den apostoliske konstitusjon *Missale Romanum*: se ovenfor, s. ??? [tredje siste avsnitt].

**UNIVERSELLE BESTEMMELSER
OM DET LITURGISKE ÅR
OG DEN ROMERSKE GENERALKALENDER**

DEN APOSTOLISKE SKRIVELSE
GITT *MOTU PROPRIO*
«MYSTERII PASCHALIS»

UNIVERSELLE BESTEMMELSER OM DET LITURGISKE ÅR
OG NY ROMERSK GENERALKALENDER
APPROBERES

PAVE PAUL VI

Det høyhellige annet vatikankonsil fremhevet klart at feiringen av påskens mysterium er det sentrale i den kristne gudsdyrkelsen, og at denne feiring strekker seg over dager og uker, ja, over hele året. Derfor må Kristi påskemysterium komme til uttrykk i det klareste mulige lys ved den nyutforming av det liturgiske år som nevnte hellige synode selv har overlevert bestemmelser om.¹ Dette gjelder både organiseringen av delene med de såkalte egentekster (*Proprii*) for kirkeåret (*de Tempore*) og for helgenåret (*de Sanctis*) og revisjonen av Den romerske kalender.

I

I århundrenes løp ble det jevnlig tilføyd nye vigilier, religiøse fester og oktaver, og ordningen av det liturgiske år ble etter hvert mer komplisert. Følgen var at de kristustroende stundom ble så opptatt av spesielle fromhetsøvelser at deres oppmerksomhet stod i fare for å fjerne seg fra gjenløsningens viktigste mysterier.

Det er ikke ukjent for noen at Våre forgjengere den hellige Pius X og den ærverdige Johannes XXIII gav forskrifter med det formål at søndagen skulle få sin fordums verdighet tilbake og av alle regnes for *den opprinnelige festdag*.² Dessuten skulle den liturgiske feiring av fastetiden nyutformes. Alle husker også at Vår forgjenger den

¹ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 102-111.

² Jf. *ibid.*, nr. 106.

ærverdige Pius XII ved et dekret³ forordnet at påskenattens høytidelige vigilie skulle gjeninnføres i Vestkirken. Mens den kristne initiasjons sakramenter ble feiret under denne vigilie, skulle Guds folk fornye sin åndelige pakt med Kristus, vår oppstandne Herre.

Disse paver fulgte åpenbart kirkefedrenes lære og holdt fast ved Den katolske kirkes overleverte tro. De fremholdt med rette at det ikke bare dreide seg om liturgiske ihukommelser i det liturgiske års løp av det frelsesverk Jesus Kristus øvet i kraft av sin død, eller om gjenoppvekking av minner om fordums begivenheter i den hensikt at de kristustroende – de enfoldigste av dem medregnet – skulle få noe å meditere over til egen innsikt og åndelig berikelse. Tvert om fremholdt de at feiringen av det liturgiske år også eier *en spesiell sakramental kraft og virkning til næring for det kristne liv*.⁴ Vi mener og fremholder det samme.

Når vi feirer *Kristi fødselsmysterium*⁵ og hans åpenbaring for verden, er det derfor riktig og fortjenestefullt å be om at *vi må bli fornyet i vårt indre ved ham som ble oss lik i det ytre*.⁶ Når vi på ny feirer Kristi påske, ber vi med rette den allmektige Gud om at de som er blitt gjenfødt med Kristus, *livet gjennom må holde fast ved det sakrament som de har mottatt ved troen*.⁷ Det annet vatikankonsil uttrykte det med disse ord: *Når Kirken feirer gjeløsningsmysterier, åpner den adgang for de troende til Herrens rikdommer, til hans kraft og hans fortjenester. På denne måte blir disse mysterier på sett og vis gjort nærværende til alle tider: de troende bringes i kontakt med dem og fylles med frelsens nåde*.⁸

Revisjonen av det liturgiske år og de bestemmelser som følger av dets nyutforming, har utelukkende den målsetning at de troende gjennom tro, håp og kjærlighet skal bli sterkere knyttet til hele det *Kristi mysterium som kommer til utfoldelse i årets løp*.⁹

II

Etter Vår oppfatning er det på ingen måte i strid med disse prinsipper og formål at festene til ære for Jomfru Maria – *som er uløselig knyttet til hennes Sønn frelsesverk*¹⁰ – og minnedagene for helgenene, står frem i et klarere lys. Det er både rett og fortjenestefullt at den himmelske fødsel til *de som leder oss, martyrene og*

³ Jf. RITUSKONGREGASJONEN, dekretet *Dominicæ Resurrectionis*, 9. februar 1951: A.A.S. 43 (1951) s. 128-129.

⁴ RITUSKONGREGASJONEN, generaldekretet *Maxima redemptionis nostræ mysteria*, 16. november 1955: A.A.S. 47 (1955) s. 839.

⁵ ST. LEO DEN STORE, *Sermo XXVII in Nativitate Domini* 7, 1: PL 54, 216.

⁶ Jf. MISSALE ROMANUM [typicus-utgaven 1962], *Oratio de Epiphania* [MESSEBOKEN, utgitt av Oslo katolske bispedømme 1961, s. 75, kirkebønn; kollektbønn nr. 2 for Herrens dåp, se *nedenfor* s. ???].

⁷ Jf. MISSALE ROMANUM [typicus-utgaven 1962], *Oratio feria III infra octavam Pascha* [MESSEBOKEN, utgitt av Oslo katolske bispedømme 1961, s. 490, kirkebønn; kollektbønn for mandag i påskeoktaven, se *nedenfor* s. ???].

⁸ ANNET VTIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 102.

⁹ Jf. *ibid.*

¹⁰ *Ibid.*, nr. 103.

seierherrene,¹¹ er oppført i kalenderen. *Helgenfestene forkynner jo Kristi storverk i hans tjenere og frembyr nyttige eksempler til etterlignelse for de troende.*¹² Enn videre har det alltid vært Den katolske kirkes faste overbevisning at Kristi påskemysterium forkynnes og fornyes ved helgenfestene.¹³

Siden det imidlertid ikke står til å nekte at det i århundrenes løp er blitt innført flere helgenfester enn rimelig er, var det betimelig at den hellige synode sa klart fra om dette: *For at helgenfestene ikke skal ta plassen fra de fester der selve frelsesmysteriene blir feiret, skal feiringen av de fleste av dem overlates til den enkelte partikularkirke, det enkelte land eller den enkelte ordensfamilie. I Kirken som helhet skal bare festene feires for de helgener som også virkelig har universell betydning.*¹⁴

For å gjennomføre disse dekreter fra det økumeniske konsil er på den ene side en del helgennavn blitt strøket fra generalkalenderen, mens på den andre side ihukommelsen av visse andre helgener er blitt tillatt, om dette ønskes. Dette kan skje ved at dyrkelsen av disse helgener blir gjeninnført på de respektive hjemsteder. Derfor er navnene til en del helgener som ikke er alminnelig kjent, blitt strøket fra Den romerske kalender og erstattet av martyrnavn fra de deler av verden hvor Evangeliet først er blitt forkynt i senere tid. Således har ett og samme register fått representanter fra alle folkeslag, og de forskjellige helgener vises like stor ære enten de nå har gitt sitt blod for Kristus eller er blitt navngjetne for sitt høyverdige liv.

Av disse grunner mener Vi at den nye generalkalender, utarbeidet til bruk for den latinske ritus, bedre svarer til vår tids religiøse behov og mentalitet og tydeligere gjenspeiler Kirkens universelle karakter. Kalenderen gjør oss kjent med en rekke fremstående personligheter, som Guds folks lysende forbilder på hellighet, en hellighet som har funnet mangfoldige uttrykk. Det skulle være overflødig å nevne i hvor stor grad dette er til åndelig hjelp for alle kristne.

Etter grundig å ha tenkt gjennom alt dette for Guds åsyn approberer Vi med Vår apostoliske myndighet den nye Romerske generalkalender som er utarbeidet av Rådet for iverksettelse av konstitusjonen om den hellige liturgi. Likeledes approberer Vi de universelle bestemmelser med sikte på ordningen av det liturgiske år. Alt dette skal begynne å gjelde 1. januar førstkommende år, 1970, i pakt med de dekreter som Den hellige rituskongregasjon har utstedt i samarbeid med nevnte råd. Disse dekreter skal stå ved makt inntil missalet og breviariet er utgitt etter rettelig å være nyutformet.

¹¹ Jf. *Breviarium Syriacum* (400-tallet), utg. B. Mariani, Roma 1956, s. 27.

¹² Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 111.

¹³ Jf. *ibid.*, nr. 104.

¹⁴ Jf. *ibid.*, nr. 111.

Vi befaler for hver enkelt av de ting som av Oss ved denne apostoliske skrivelse, gitt *motu proprio*, er blitt fastsatt, at det alt skal stå fast og være ratifisert, idet – for så vidt som situasjonen gjør det aktuelt – ingen apostoliske konstitusjoner og forordninger utstedt av Våre forgjengere eller øvrige forskrifter står i veien for dette, heller ikke om de måtte kvalifisere til nevning og opphevelse.

Gitt i Roma, ved Sankt Peter, den 14. februar 1969, i det sjette år av Vårt pontifikat.

PAUL PP. VI

UNIVERSELLE BESTEMMELSER OM DET LITURGISKE ÅR OG OM KALENDEREN

KAPITTEL I DET LITURGISKE ÅR

1. På fastsatte dager i årets løp feirer den hellige Kirke minnet om Kristi frelsesverk. Hver eneste uke minnes den Herrens oppstandelse på den dag som kalles Herrens dag. Og én gang i året, ved den store påskehøytid, feirer Kirken minnet om Herrens oppstandelse i tilknytning til minnet om hans salige lidelse. I årets løp forklarer Kirken hele Kristi mysterium, og den ihukommer helgenenes himmelske fødselsdager (*natalicia*).

I pakt med nedarvet tradisjon utdyper Kirken de troendes dannelse ved åndelige og legemlige øvelser, gjennom undervisning, bønn, bots- og barmhjertighetsgjerninger. Alt dette er tilknyttet det liturgiske års forskjellige tider.¹⁹⁵

2. De prinsipper som er angitt i det følgende, kan og skal anvendes både på Den romerske ritus og på alle andre rituser, mens de praktiske bestemmelser bare er beregnet på den romerske ritus, bortsett fra slike ting som helt naturlig også gjelder for andre rituser.¹⁹⁶

AVSNITT I – LITURGISKE DAGER

I. Den liturgiske dag generelt

3. Hver eneste dag helliggjøres ved at Guds folk feirer liturgien, særlig det eukaristiske offer (*sacrificium eucharisticum*) og det guddommelige officium (*Officium divinum*).

Den liturgiske dag varer fra midnatt til midnatt; men feiringen av søndagene og høytidsdagene begynner allerede ved vespertid dagen før.

¹⁹⁵ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 102-105.

¹⁹⁶ Jf. *ibid.*, nr. 3.

II. Søndagen

4. Ifølge tradisjonen som stammer fra apostlene og har sin opprinnelse i selve dagen for Kristi oppstandelse, feirer Kirken påskens mysterium hver eneste første dag i uken, den som kalles Herrens dag (*dies Domini*) eller søndag (*dies dominica*). Derfor skal søndagen ansees som den opprinnelige festdag.¹⁹⁷

5. På grunn av søndagens særlige betydning viker feiringen av denne bare for høytidsdager og for festdager for Herren. Søndagene i advent, fasten og påsketiden har imidlertid forrang for alle festdager for Herren og for alle høytidsdager. De høytidsdager som faller på disse søndager, henlegges til den påfølgende mandag, med mindre det handler om de som faller på palmesøndag eller påskedag.

6. Selv om søndagen i og for seg utelukker en permanent henleggelse av en annen feiring til denne dag, forekommer følgende unntak:

- a) søndag i juleoktaven holdes festen for Den hellige familie;
- b) søndag etter 6. januar holdes festen for Herrens dåp;
- c) søndag etter pinse holdes festen for Den Hellige Treenighet;
- d) siste søndag i det alminnelige kirkeår holdes Kristi kongefest.

7. På de steder hvor høytidsdagen for Herrens åpenbaring, Kristi himmelfart og festen for Kristi legeme og blod ikke er dager med messeplikt (*de præcepto*), må de henlegges til en søndag på følgende måte:

- a) Herrens åpenbaring til den søndag som inntreffer mellom 2. og 8. januar;
- b) Kristi himmelfart til 7. søndag i påsketiden;
- c) festen for Kristi legeme og blod til søndagen etter festen for Den Hellige Treenighet.

III. Høytidsdager, festdager og minnedager

8. Når Kirken i årets løp feirer Kristi mysterium, ærer den samtidig med hengivenhet Guds salige mor Maria. Den innbyr også de troende til å feire minnedager for martyrer og andre helgener.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Jf. *ibid.*, nr. 106.

¹⁹⁸ Jf. *ibid.*, nr. 103-104.

9. Feiringen av de helgener som har universell betydning, er obligatorisk i hele Kirken, mens feiringen av de øvrige enten innføres i kalenderen som valgfrie eller overlates til de enkelte partikularkirker, land eller ordensfamilier.¹⁹⁹

10. De liturgiske feiringer inndeles etter den betydning som tilskrives dem. De har følgende benevnelser: høytidsdag (*sollemnitas*), festdag (*festum*) og minnedag (*memoria*).

11. Høytidsdagene regnes som de viktigste, og deres feiring begynner med første vesper den foregående dag. Noen høytidsdager har også en egen vigiliemesse (*Missa vigiliæ*) som anvendes aftenen før dersom det da feires aftenmesse.

12. Feiringen av de to største høytider, påske (*Pascha*) og jul (*Nativitas*), strekker seg over åtte sammenhengende dager. Begge disse oktaver er ordnet etter egne lover.

13. Feiringen av festdagene er begrenset til et døgn. Følgelig har de ikke første vesper. Dette gjelder dog ikke for de festdager for Herren som inntreffer på søndager i det alminnelige kirkeåret og i juletiden. Disse har en første vesper som trer istedenfor dagens eget officium.

14. Minnedagene er dels obligatoriske (*obligatoria*), dels valgfrie (*ad libitum*). Om deres feiring og feiringen av hverdagene, utelukker hverandre, avgjøres i overensstemmelse med de bestemmelser som blir nærmere utdypet i den generelle orientering om Missale Romanum (*Institutio generalis Missalis Romani*) og i den generelle orientering om tidebønsliturgien (*Institutio generalis de Liturgia Horarum*).

Når obligatoriske minnedager inntreffer på hverdager i fasten, kan de bare feires som valgfrie minnedager.

Hvis flere valgfrie minnedager står oppført i kalenderen på samme dag, kan bare én av dem feires. De øvrige utelates.

15. Når det på lørdager i det alminnelige kirkeår ikke forekommer en obligatorisk minnedag, kan det holdes en valgfri minnedag til ære for Jomfru Maria.

¹⁹⁹ Jf. *ibid.*, nr. 111.

IV. Hverdager

16. Ukedagene (*hebdomadæ dies*) etter en søndag kalles hverdager (*feriæ*). De feires på forskjellige måter, alt etter den enkeltes betydning:

- a) askeonsdag og hverdagene i den stille uke fra mandag til og med torsdag har forrang fremfor alle andre feiringer;
- b) hverdager i advent fra 17. til og med 24. desember og alle hverdager i fasten har forrang fremfor alle obligatoriske minnedager;
- c) de øvrige hverdager viker plassen for høytidsdager og festdager og sidestilles med minnedagene.

AVSNITT II – DET LITURGISKE ÅRSLØP

17. I årets løp minnes Kirken hele Kristi mysterium fra inkarnasjonen til pinsedagen og videre frem til forventningen om Herrens komme.²⁰⁰

I. Påskens triduum

18. Kristus fullbyrdet menneskenes gjensløsning og forherliget Gud først og fremst gjennom påskens mysterium, hvor han ved å dø tilintetgjorde vår død og ved å stå opp gav oss livet tilbake. Derfor er påskens hellige triduum til minne om Herrens lidelse og oppstandelse (*Triduum paschale Passionis et Resurrectionis Domini*) hele det liturgiske års høydepunkt.²⁰¹ Påkehøytiden inntar i det liturgiske år den samme fremtredende plass som søndagen har i forhold til uken.²⁰²

19. Påskens triduum til minne om Herrens lidelse og oppstandelse begynner med aftenmessen skjærtorsdag til minne om Herrens måltid (*Missa vespertina in Cena Domini*), har påskevigilien (*Vigilia paschalis*) som sitt sentrum og avsluttes med påskedagens vesper (*Vesper dominicæ Resurrectionis*).

²⁰⁰ Jf. *ibid.*, nr. 102.

²⁰¹ Jf. *ibid.*, nr. 5.

²⁰² Jf. *ibid.*, nr. 106.

20. Langfredag (*feria VI in Passione Domini*),²⁰³ og dersom det er mulig også påskeaften (*Sabbatum sanctum*) inntil påskevigilien,²⁰⁴ holdes overalt hellig påskefaste.

21. Påskevigilien, den hellige natt da Herren oppstod, må sees som «alle hellige vigiliers mor» (*mater omnium sanctarum Vigiliarum*).²⁰⁵ Da våker Kirken i påvente av Kristi oppstandelse, som den feirer i sakramentene. Derfor skal feiringen av denne hellige vigilie holdes om natten således at den enten begynner etter mørkets frembrudd eller avsluttes før daggry påskedag.

II. Påsketiden

22. De 50 dager fra påskedag til pinsedag (*dominica Pentecostes*) feires i glede og jubel som en eneste fest, ja, som «den store søndag».²⁰⁶

Det er fremfor alt på disse dager at det synges **Halleluja**.

23. Søndagene i denne tid benevnes som søndager i påsketiden (*dominicæ Paschæ*). De som følger påskedag, kalles 2., 3., 4., 5., 6. og 7. søndag i påsketiden. Denne hellige tid på 50 dager avsluttes med pinsedag.

24. Påsketidens (*tempus paschale*) første åtte dager utgjør påskeoktaven (*octava Pascha*) og feires som høytidsdager for Herren.

25. Kristi himmelfart (*Ascensio Domini*) feires 40. dag etter påske unntatt på de steder hvor den ikke er dag med messeplikt og derfor er henlagt til 7. søndag i påsketiden (jf. nr. 7).

26. Hverdagene etter Kristi himmelfart til og med lørdag før pinse er en forberedelse til Den Hellige Ånds, Talsmannens komme.

III. Fastetiden

27. Hensikten med fastetiden (*tempus Quadragesimæ*) er å forberede feiringen av påsken. Dens liturgi hjelper både katekumener og troende til å gjøre seg rede

²⁰³ Jf. PAUL VI, den ap. konst. *Pœnitementi*, 17. februar 1966, II, § 3: A.A.S. 58 (1966) s. 184.

²⁰⁴ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 110.

²⁰⁵ ST. AUGUSTIN, *Sermo 219*: PL 38, 1088.

²⁰⁶ ST. ATHANASIUS, *Epist. fest. I*: PG 26, 1366.

til å feire påskens mysterium. Katekumenene gjennomgår den kristne initiasjons forskjellige trinn, de troende gjenkaller minnet om sin dåp og gjør bot.²⁰⁷

28. Fastetiden varer fra askeonsdag (*feria IV Cinerum*) til aftenmessens begynnelse skjærtorsdag.

Fra begynnelsen av fasttiden inntil påskevigilien brukes ikke **Halleluja**.

29. På askeonsdag (*feria IV in capite Quadragesimæ*), som overalt er fastedag (*dies ieiunii*),²⁰⁸ blir fastetiden innledet med utdeling av aske.

30. Søndagene i denne periode kalles 1., 2., 3., 4. og 5. søndag i fasten. Den 6. søndag i fasten innleder den stille uke (*Hebdomada sancta*) og kalles «palmesøndag til minne om Herrens lidelse» (*Dominica in palmis de Passione Domini*).

31. Hensikten med den stille uke er å gjenkalle minnet om Kristi lidelse. Den begynner med hans messianske inntog i Jerusalem.

Skjærtorsdag morgen koncelebrerer biskopen en messe sammen med sitt presbyterium der han velsigner de hellige oljer og tilbereder krismaen.

IV. Juletiden

32. Nest etter den årlige feiring av påskemysteriet anser Kirken intet for viktigere enn høytideligholdelsen av minnet om Herrens fødsel og første synlige fremtredener. Dette skjer i juletiden (*tempus Nativitatis*).

33. Juletiden varer fra julens første vesper til og med søndag etter Herrens åpenbaring, det vil si til og med søndag etter 6. januar.

34. Julens vigiliemesse holdes om aftenen 24. desember, enten før eller etter første vesper.

Juledag kan det ifølge gammel romersk tradisjon feires messe tre ganger, nemlig om natten, ved daggry og på selve dagen.

²⁰⁷ Jf. ANNET VATIKANKONSIL, konstitusjonen om den hellige liturgi, *Sacrosanctum Concilium*, nr. 109.

²⁰⁸ Jf. PAUL VI, den ap. konst. *Pœnitentini*, 17. februar 1966, II, § 3: A.A.S. 58 (1966) s. 184.

35. Julen har sin oktav som er ordnet på følgende måte:

- a) søndag i juleoktaven, eller når oktaven ikke har noen søndag, 30. desember holdes festen for Den hellige Familie, Jesus, Maria og Josef;
- b) 26. desember holdes festen for den hellige Stefanus, Kirkens første martyr;
- c) 27. desember holdes festen for den hellige Johannes, apostel og evangelist;
- d) 28. desember holdes festen for de uskyldige barn i Betlehem;
- e) 29., 30. og 31. desember er oktavdager;
- f) 1. januar, julens oktavdag, holdes festen for Guds hellige mor Maria, der også Jesu navngivning ihukommnes.

36. Den søndag som faller fra 2. til 5. januar, er 2. søndag etter jul.

37. Herrens åpenbaring (*Epiphania Domini*) feires 6. januar, unntatt der denne dag ikke er dag med messeplikt og derfor må henlegges til søndag mellom 2. og 8. januar (jf. nr. 7).

38. Søndag etter 6. januar holdes festen for Herrens dåp (*festum Baptismatis Domini*).

V. Adventstiden

39. Adventstiden (*tempus Adventus*) har et dobbelt særpreg: Den er en forberedelse til julehøytiden, da Guds Sønnns første komme til menneskene blir gjenkalt. Dessuten skal minnet om dette komme lede våre tanker forventningsfullt mot Kristi annet komme ved tidenes ende. Begge disse grunner gjør adventstiden til en tid fylt av hengiven og glad forventning.

40. Adventstiden begynner med første vesper for den søndag som faller på eller nærmest 30. november, og den ender før julens første vesper.

41. Søndagene i denne tid kalles 1., 2., 3., og 4. søndag i advent.

42. Hverdagene fra 17. til og med 24. desember er ment som en mer direkte forberedelse til julen.

VI. Det alminnelige kirkeår

43. Foruten de tider av året som har sitt liturgiske særpreg, gjenstår det 33 eller 34 uker da Kirken ikke feirer minnet om et spesielt aspekt av Kristi mysterium, men snarere minnes dette mysterium i hele dets fylde. Dette gjelder særlig søndagene i denne tid. Perioden kalles «det alminnelige kirkeår» (*tempus «per annum»*).

44. Det alminnelige kirkeår begynner mandag etter søndagen etter 6. januar, og varer til og med tirsdag før fastetiden. Det begynner igjen mandag etter pinsedag og slutter før første vesper 1. søndag i advent.

De liturgiske formularer for dette tidsroms søndager og hverdager, og som står i missalet og i tidebønsliturgien (bd. III-IV), kommer til anvendelse i ovennevnte to perioder.

V. Bønnedager og imbredager

45. På bønnedager (*Rogationes*) og imbredager (*Quattuor anni tempores*) pleier Kirken å be til Herren for menneskenes mange behov, særlig for jordens grøde og for menneskenes arbeid, og dagene egner seg godt til offentlige takkegudstjenester.

46. For at bønnedagene og imbredagene virkelig også kan bli tilpasset de lokale forholds og de troendes behov, må nødvendigvis bispekonferansene forordne når og på hvilken måte de skal feires.

Hva feiringens omfang angår – for eksempel hvorvidt det skal være én eller flere bønnedager på rad, eller hvorvidt de skal gjentas i årets løp – skal det fastsettes bestemmelser av kompetent myndighet under hensyntagen til de lokale behov.

47. Messen for hver enkelt dag av disse feiringer velges blant messene for forskjellige behov. Man tar den messe som best svarer til dagens formål.

KAPITTEL II

KALENDEREN

AVSNITT I – KALENDEREN OG LITURGISKE FEIRINGER DEN SKAL INNEHOLDE

48. Det liturgiske år er ordnet i henhold til en kalender som dels er generell, dels partikulær, alt ettersom den gjelder for hele Den romerske ritus, eller for en partikularkirke eller en ordensfamilie.

49. Generalkalenderen inneholder den universelle syklus av liturgiske feiringer. Den omfatter både frelsesmysteriet i kirkeårsdelen og de helgener som har universell betydning og som det derfor er obligatorisk for alle å feire, og slike helgener som viser at det alltid og overalt har vært hellighet å finne i Guds folk.

Partikularkalenderne omfatter begrensede og mer egne feiringer som på passende måte er organisk knyttet sammen med den universelle syklus.²⁰⁹ De enkelte partikularkirker og ordensfamilier bør spesielt ære de helgener som de på en særlig måte er forbundet med.

En slik partikularkalender skal dog sammensettes av en kompetent kirkelig myndighet og godkjennes av Den apostoliske stol.

50. Ved utarbeidelsen av partikularkalenderne må man være oppmerksom på følgende:

a) Kirkeåret (*Proprium de tempore*) – det vil si syklusen av liturgiske tider, høytidsdager og festdager som i løpet av det liturgiske år løftes frem og ærer forløsningens mysterium – må alltid bevares intakt og ha behørig fortrinn fremfor partikulære feiringer.

b) Egenfeiringer må knyttes organisk sammen med de universelle feiringer: Man retter seg etter den orden og forrang som tabellen over liturgiske dager tildeler hver enkelt feiring. For å unngå at partikularkalenderne får urimelig stor betydning, skal hver enkelt helgen feires bare én gang i løpet av det liturgiske år, dog med opprettholdelse av en andre feiring når spesielle pastorale hensyn tilsier det, og da i form av en valgfri minnedag til minne om relikvieoverføring for eller gjenoppdagelsen av en vernehelgen, kirkegrunnlegger eller ordensstifter.

²⁰⁹ Jf. GUDSTJENESTEKONGREGASJONEN, instruksjonen *Calendaria particularia*, 24. juni 1970: A.A.S. 62 (1970) s. 651-663.

c) Feiringer etter bevilling (*celebrationes indultæ*) må ikke være en dublering av messer hjemhørende i den syklus som omfatter frelsesmysteriet, og deres antall må ikke forøkes ut over det rimelige.

51. Selv om det høver seg at hvert bispedømme har sin kalender (*Calendarium*) og sin samling av egne officier og messer (*Proprium Officiorum atque Missarum*), er intet til hinder for at en hel provins eller region, land eller et enda større område har dette felles, utarbeidet på basis av samarbeid mellom de berørte parter.

Dette prinsipp kan anvendes på tilsvarende måte også i ordenskalendere for flere provinser innenfor samme statlige landområde.

52. En partikularkalender lages ved at partikulære høytidsdager, festdager og minnedager føyes inn i generalkalenderen. Det betyr følgende:

a) I en diocesankalender innføres, foruten feiringen av vernehelgener og domkirkens vigselfest, også feiringen av helgener og saligkårede som har en spesiell tilknytning til bispedømmet, for eksempel i kraft av opphav, lengre opphold eller død.

b) I en ordenskalender innføres, foruten feiring av ordenens navn (*Titulus*), dens grunnlegger (*Fundator*) og vernehelgen (*Patronus*), også de helgener og saligkårede som enten har tilhørt ordensfamilien eller har hatt en spesiell tilknytning til den.

c) I kalenderen for de enkelte kirker innføres, foruten bispedømmets eller ordensfamiliens egne feiringer, også kirkens egne feiringer som er oppført i vedkommende kirkes tabell over liturgiske dager. Når en helgens jordiske levninger er oppbevart i kirken, feires også denne helgen. Medlemmer av ordensfamilier slutter seg til det lokalkirkelige fellesskap for feiring av domkirkens vigselfest og av de viktigste vernehelgener for stedet eller et større område.

53. Når et bispedømme eller en ordensfamilie har et større antall helgener og saligkårede, må man unngå at hele bispedømmets eller instituttets kalender blir overlesset. Derfor gjelder:

a) for det første kan alle helgener og saligkårede i et bispedømme eller en ordensfamilie feires under ett, eventuelt kan en gruppe helgener feires på denne måte;

b) i kalenderen skal det oppføres individuelle feiringer bare for de helgener og saligkårede som har særlig betydning for bispedømmet eller ordensfamilien i sin helhet;

c) de øvrige helgener og saligkårede skal bare feires på de steder de har nærmere tilknytning til eller hvor deres jordiske levninger er oppbevart.

54. Egenfeiringer skal oppføres i kalenderen som obligatoriske eller valgfrie minnedager hvor annet ikke er foreskrevet for enkelte av dem i tabellen over liturgiske dager, og dersom det ikke foreligger spesielle historiske eller pastorale grunner for noe mer. Imidlertid er det intet til hinder for at visse feiringer bestemte steder skjer på en mer høytidelig måte enn i bispedømmets eller ordensfamilien ellers.

55. De feiringer som står innskrevet i en egenkalender, skal overholdes av alle som er bundet av en slik kalender. For øvrig kan disse med Den apostoliske stols approbasjon enten strykes helt fra kalenderen, eller deres liturgiske rang kan forandres.

AVSNITT II – FEIRING AV EGENDAGER

56. Kirken har den skikk å feire helgener på deres himmelske fødselsdag (*dies natalicus*). Dette prinsipp bør følges også for de feiringer som skal innskrives i egenkalenderen.

Selv om egenfeiringer har en særlig betydning for de enkelte partikularkirker og ordensfamilier, er det allikevel å anbefale, når det lar seg gjøre, at enheten så vidt mulig bevares når det gjelder feiringen av de høytidsdager, festdager og obligatoriske minnedager som står i generalkalenderen.

Følgelig skal dette overholdes for de egenfeiringer som blir innskrevet i en partikularkalender:

a) Feiringer som også står i generalkalenderen, skal beholde sin dag dersom de blir innskrevet i partikularkalenderen; om nødvendig kan den liturgiske grad forandres.

Det samme prinsipp skal følges i forhold til diöcesan- eller ordenskalenderen når det i en partikularkalender innføres egenfeiringer som bare gjelder for en enkelt kirke.

b) Helgener som ikke står oppført i generalkalenderen, feires på deres himmelske fødselsdag. Når den himmelske fødselsdag ikke er kjent, skal feiringen skje på en dag som av andre grunner er en merkedag for vedkommende helgen, for eksempel dagen for hans ordinasjon, for gjenoppdagelsen av ham eller for overføringen av hans relikvier. Ellers skal det velges en dag som i egenkalenderen ikke har andre feiringer.

c) Når feiringen av en helgens himmelske fødselsdag eller egen merkedag forhindres av en annen obligatorisk feiring i generalkalenderen eller i en egenkalender – selv om den er av lavere grad –, må vedkommende helgendag henlegges til den nærmeste dag som ikke har en lignende hindring.

d) Dog skal en festdag med forrang flyttes dersom den hindrer feiringen som av pastorale årsaker ikke kan henlegges til en annen dag.

e) Andre feiringen, de som kalles «feiring etter bevilling», skal henlegges til den dag som passer best ut fra pastorale hensyn.

f) For at det liturgiske års syklus kan fremtre i fullt lys og for å unngå at helgenfeiringen uavlatelig hindres, skal de dager som vanligvis faller i fastetiden eller i påskeoktaven, og dessuten på dagene fra 17. til 31. desember, være fritatt for særlige liturgiske feiringen. Unntatt fra denne regel er ikke-obligatoriske minnedager, de festdager som står i nr. 8 a, b, c og d i tabellen over liturgiske dager, og de høytidsdager som ikke kan henlegges til et annet tidspunkt.

Festen for den hellige Josef (19. mars) kan av bispekonferansen henlegges til en dag utenfor fastetiden, unntatt på de steder hvor den er dag med messeplikt.

57. Dersom flere helgener og saligkårede står oppført i kalenderen på samme dag, feires de alltid under ett når alle har lik liturgisk grad, selv om én eller flere av dem er spesielt knyttet til vedkommende kirke. Dersom derimot én eller flere av disse helgener og saligkårede skal feires med en høyere liturgisk grad, begrenser man officiet til feiringen av disse og utelater de øvrige, med mindre det høver seg at disse får seg tildelt en annen, obligatorisk minnedag.

58. Til det pastorale vel for de troende er det lov på søndager i det alminnelige kirkeår å holde feiringen som faller i ukens løp og som de troende føler seg tiltrukket av; det gjelder dog utelukkende når disse rangerer liturgisk høyere enn vedkommende søndag. Alle messer som feires med folkets deltakelse, kan forrettes med disse festers liturgi.

59. Rangeringen mellom de liturgiske dager, hva angår feiring, retter seg ene og alene etter nedenstående tabell.

TABELL OVER LITURGISKE DAGER

ordnet i overensstemmelse med deres rangering

I

1. Påskens triduum til minne om Herrens lidelse og oppstandelse
2. Juledag – Herrens fødsel –, Herrens åpenbaring, Kristi himmelfart og pinsedag
Søndagene i advent, fasten og påsketiden
Askeonsdag
Hverdagene i den stille uke, fra mandag til og med skjærtorsdag
Dagene i påskeoktaven
3. Høytidsdagene for Herren, Jomfru Maria og helgener som står i generalkalenderen
Allesjellersdag
4. Egne høytidsdager, nemlig:
 - a) Høytidsdagen for et steds, en bygds eller en bys hovedvernehelgen
 - b) Høytidsdagen ved kirkeinnvielse eller i form av den årlige vigselfest for egen kirke
 - c) Høytidsdagen for egen kirkes navn
 - d) Høytidsdagen for en ordens eller en kongregasjons navn
eller grunnlegger
eller hovedvernehelgen

II

5. Festdagene for Herren som står i generalkalenderen
6. Søndagene i juletiden og i det alminnelige kirkeår
7. Festdagene for Jomfru Maria og helgener som står i generalkalenderen
8. Egne fester, nemlig:
 - a) Festdagen for bispedømmets hovedvernehelgen
 - b) Festdagen i form av den årlige vigselfest for domkirken
 - c) Festdagen for hovedvernehelgenen en region, provins, et land eller et større territorium
 - d) Festdagen for en ordensfamilies eller en kongregasjons navn, grunnlegger eller hovedvernehelgen, uten å rokke ved det som er foreskrevet i nr. 4
 - e) Andre egenfesterdager for en kirke
 - f) Andre festdager som står i kalenderen for et bispedømme, en orden eller en kongregasjon

9. Hverdagene i advent fra 17. til og med 24. desember
Dagene i juleoktaven
Hverdager i fasten

III

10. De obligatoriske minnedager i generalkalenderen
11. Egne obligatoriske minnedager, nemlig:
- a) Minnedager for et steds, et bispedømmes, en regions, en provins', et større territoriums, en ordens, en kongregasjons eller en ordenprovins' sekundære hovedvernehelgen
 - b) Andre obligatoriske minnedager som står i kalenderen for et bispedømme, en orden eller en kongregasjon
12. Valgfrie minnedager – som også kan feires på dagene som er nevnt i nr. 9, men da som beskrevet i de generelle orienteringer om Missale Romanum og om tidebønsliturgien.
- På samme måte kan obligatoriske minnedager som faller på hverdager i fastetiden, feires som valgfrie minnedager.
13. Hverdagene i advent til og med 16. desember
Hverdagene i juletiden fra 2. januar til lørdag etter Herrens åpenbaring
Hverdagene i påsketiden fra mandag etter påskeoktaven til og med lørdag før pinse
Hverdagene i det alminnelige kirkeår

60. Dersom flere liturgiske feiringer inntreffer på samme dag, tar man den som har høyere plass i tabellen over liturgiske dager. Dog skal en høytidsdag som må vike plass for en liturgisk dag med forrang, henlegges til den nærmeste dag som ikke hører med til dagene som regnes opp under nr. 1-8 i tabellen over liturgisk rangering. Dette gjelder med forbehold om det som er fastsatt i nr. 5. Men høytidsdagen for Herrens bebudelse henlegges alltid til mandag etter 2. søndag i påsketiden når den inntreffer på en dag i den stille uke. Øvrige feiringer utelates det året.

61. Dersom både vesper fra dagens officium og første vesper for påfølgende dag faller sammen, har den vesper forrang som har høyere plass i tabellen over liturgiske dager. I tilfelle de står likt, tar man dagens vesper.